

I A N I N I C I I
E R Y T H R Æ I
E P I S T O L A R V M
A D
T Y R R H E N V M
T O M V S P O S T E R I O R .

COLONIÆ VBIORVM,
Apud IODOCVM KALCOVIVM
& Socios, MDCCXLIX.

Videat lucem & alter hic tomus Epistolarum ad Tyrrenum , expleatque legentium animos. Colon. Kal. Sept. MDCXLVIII.

*Henricus Francken Sierstorpffius, SS. Theol.
Doctor, librorum Censor.*

T Y R R H E N O

Viro Clarissimo

E R Y T H R Æ V S

S. P. D.

I.

Rodigiosi calores, quibus Vrbs uritur, inflammatur, incenditur, inexplebilem, id quod necesse erat, secum sitim attulerunt. omnibus foris, viis, angiportis, præter cœnopolia, innumeræ tabernæ, nivatam aquam, ex vario florum, frondium, aliarumque rerum genere elaboratam, vendentium, patient: multitudini emtorum obsisti non potest, qui sitim levatum eunt: sed vix uno se haustu recreant, cum habent necesse, ad alium recurrere; nempe flammis, quas pro anima de cælo ducimus, quidquid humoris in ventrem illabatur, statim exsugentibus exsiccantibusque. Ego, si me, ut pleraque pars hominum, siti permetterem, ab aurora usque ad vesperam diem potando consumerem; cumque à cupiditate ista acrius impelli inflammarique me sentio, jurarem posse, quemcunque, ex istis regionibus ubi potatores maximi esse dicuntur, quantumvis merobibum atque multibibum, vincere. quamquam, si pro Illo, ut veteres loquebantur, sit potandum, quid mihi adversarios ex penitissima Germania quæram, cum hîc in Italia meliores bellatores, cantharo, inveniuntur quam in Germania? Factum est sæpius ejus rei periculum, nostra patrumque memoria; sed egregium Italæ virtutis exemplum est editum (si tamen est virtus, plurimum vini, uno haustu, in ventrem, vel in barathrum potius, effundere) Gregorio XIII Pont. Max. quo tempore Romam venerat, Princeps Cliviensis, secumque ex Germania parasitum adduxerat, qui gloriabatur, se posse solum unius anni vindemiam ebibere, dabat, die

quodam, huic viro principi cœnam Iacobus Boncompagnus, Soræ Dux; ad quam cœnam Princeps parasitum illum suum adduxerat, ut, miraculi gratia, convivæ, uno eum impetu magnam vini vim in se ingurgitantem aspicerent. cui Dux Soræ Iacobus, Habeo, inquit, alterum, quem tuo huic possim opponere, nullum potatoris cuiuspiam, quantumvis maximi, impetum metuentem; ac mox tibi sistam, si iusseris. hic erat Fabricius quidam Carosius, saltator in primis, qui non multos ante annos, ad Cocyti flumen, sitim sedaturus, excessit. Summa igitur Principis illius voluntate, qui non alio magis spectaculo delectabatur, accersitur Fabricius, commodum, cum jam cœnatus vellet cubitum ire; ac, majorem aliquam esse causam, quamobrem id noctis vocaretur, existimans, accurrit. quem ubi Dux Soræ aspexit, Hujus tibi Germani, ait, audacia comprimenda est, qui solus se potioribus omnibus palmam præripuisse gloriatur. quo audito Fabricius exhorruit, atque, Occidis, ait, tu me, cum saturum ac plus potum, cum isto jejuno siccoque componis; nunquam tam iniqua conditione huic me certamini pugnaeque committam. Nihil agis, Dux Soræ inquit; velis nolis, hæc tibi pugna depugnanda est; neque committendum, ut à peregrino homine tam insignis tibi aliisque, qui ex ebrietate præmium quæritis, nota inuratur. Fabricius, postquam videt, se jus suum obtinere non posse, Cedo mihi, ait, hunc terræ filium, tam immanem, tam avidum, qui matris suæ sanguinem (nam, terræ sanguinis nomine, Androcydes vinum appellabat) totum exorbere se posse confidit. sibi in conspectum adducto, Tunc, homo ignavissime, inquit, tantum de te polliceri audes? quid verbis mihi moram creos? præsto sint calices, adsit vinum, non unum è multis, sed singulare, sed omnium optimum ac præstantissimum; alia enim conditione non committam hos ludos. cumque afferrentur cyathi & pateræ, paulo usitatis grandiores, recusavit. & quid? putatisne, ait, lusciniolis, in caveam inclusis, aquulam afferri? Erat ibi positum argenteum vas grande, quod capiebat congium, hoc est, sextarios sex; id ille complevit, ac principi viro, cui cœna dabatur, bene precatus, nihil in hauriendo respirans, totum fide optima duxit.

duxit, at Germanus, vas rursus impletum, non celeri neque uno ac perpetuo ductu, sed placide, sed interrupte, ac sæpius exspuens, in se illud inverxit, atque etiam aliquid, ad elidendum in pavementis sonum, ex vino reliquit. Tum Fabricius, Hæc, inquit, fuit tanquam levis quædam excursio ac velitatio; nunc omnibus copiis est depugnandum; arreptumque vas atque completum, invocato honoris gratia, Ducis Soræ nomine, non minore quam antea animo, illud inane, uno spiritu, reddidit. Quod Germanus intuens, plane vehementer exhorruit; jamque sibi, non cum ventre hominis, sed cum cloaca, cum profundo, cum barathro, rem esse existimavit; ac se libenter certamini subduxisset; sed, domini imperium & iracundiam reverens, qui torve in ipsum intuebatur, loco cedere non est ausus. itaque vas labris admovere, & tanquam medicata aliqua potio, & ingrata gustatui, esset deglutienda, os distorquere, interdum subsistere; modo vas ori applicare, modo illud ab eo repellere; ac, ne longior sim in scribendo, quam fuit ille in bibendo, cum mediam circiter horam in illo bibendi labore versatus esset, vix tandem se ab eo expedit. jamque periculis omnibus, opinione sua, defunctus, cogitabat aliquo se conferre, ibique, quod ebiberat villi, edormiscere; sed Fabricius, Nugas, inquit, agis, mi homo; itane Gregorii XIII salus & incolumitas, unde nostra dependet, vilis est tibi, ut nolis, alio haustu, eam illi à Deo longam perpetuamque precari? ego nunquam tam iniquum, adversus tam bonum Principem, animum geram, eademque opera id congliale poculum, apprehensum, tertio, admirabili virtute, fecit plenum atque inane. Tum vero Germanus, funditus se esse perditum, duxit; ac parasiticæ arti millies maledixit; cuperetque aliqua evolare si posset; sed erant omnes, ad exeundum, aditus obsepti atque interclusi. quamobrem coactus ingratiis bibere, vix tertiam vini illius partem gutturi dedit, cum exanimis concidit. atque hunc ille plurimarum palmarum, vetus ac nobilis potator, exitum habuit, à Fabricio, Italo homine, superatus; qui inde pedem, victor, magna cum laude reflexit; neque, in circulis, atque conventibus amicorum, frequentius aut lubentius quidquam

commemorabat, quam egregium hoc facinus; quo etiam magnifice se efferebat, & omnibus omnis memoriæ poteribus anteferebat. Cujus ego ineptam loquacitatem refutare, præsertim M. Ciceronis, illius eloquentissimi filii exemplo, solebam, qui binos congios, hoc est alterum tantum, simul haurire solitus erat. At ubi nam sunt ii qui vinosos ebriososque minus dici vivere ajunt? Hic Fabricius, ut de Posthumia Catullus cecinit, ebriosa acino ebriofior, nonaginta & eo amplius confecit annos; & quod mirabilius videatur, ab omnibus illis immunis erat vitiis, quæ ebrietati solent accedere; nullus in ore pallor, nullus in oculis ulcus, nullus in manibus tremor, qui plena vasa diffunderet, non oris fœtidus odor, non ulla memoriæ jactura. Sed domum, hoc est, ad sitim nostram, de qua scribere institueram, revertamur. videor mihi posse affirmare, si Germani illius parasiti computatio in hos calores tam horribiles incidisset, nunquam futurum fuisse, ut Fabricio, quem diximus, succumberet, nec vitam bibendo profunderet, sed potuisse illum, non unum tantum, sed tres etiam congios, uno impetu, in sese infundere, ut de Novellio Torquato Mediolanensi narratur. At, quonam argumento id mihi fiat verisimile, audi. constat experientia, calorum istorum immanitate atque sævitia, quidquid liquidi in ventrem immittitur, illico ab anima, sive potius à flamma, ut diximus, quam è cælo ducimus, exfugi exsiccarique. quamobrem docent nos medici, ut frigidulis subinde potionibus defendamus intestina, ne exurantur. quod medicorum consilium pleraque pars hominum, dicto illis audiens, ita exsequitur, ut vini aut aquæ liquoribus semper os proluat. Quæ cum ita sint, quis non intelligat, quidquid Germanus ille in se vini ingurgitasset, continuo ab ardore, quem anni tempus fervidissimum in venas inducit, consumtum, nullam, ad eum opprimendum, vim habiturum? At ego meticulosus, ac bonæ valetudinis cupidus, hac, semper bibendi, potestate, mihi à medicis facta, non utor; sed in prandiis ac cœnis, ad sitim decipiendam, quæ mihi molesta est, hoc præclarum remedium comparavi; pateram enim, quæ in latitudinem quidem plurimum pateat, sed quæ alto penitus careat, adeo

ut, quod toto illo ambitu late diffunditur, si in unum contrahatur, vix cyathum paucillulum impleat. quam mihi pateram quum labris, siti enectus, admoveo, me ad ingentem quempiam vini lacum esse adductum excogito, eumque, invitum, cogi totum ebibere. Quid opus est verbis? hæc cogitatio tantam apud me vim habet, ut prius à bibendi cupiditate abalienari me sentiam, quam pateram totam exhauriam. His ergo contra sitim fallaciis, do operam, ut me, his calorum molestiis, incolumem præstem. tu vicissim cura ut valeas. Romæ, prid. Non. Iulii C I O I O C X I V.

I I.

SVmmi illi infestissimique calores, quibus adhuc confictati sumus, paulum se remiserunt; jamque respirare, quiescere, ac somnum capere incipimus; jam minus multi ad Tyberim, natandi causa, confluunt; jam aures meæ, qui prope Tyberim habito, natantium clamoribus conviciisque defessæ, conquiescunt; cœnopolia, ac nive rigentes aquas vendentium tabernæ, non ita frequenter à potoribus celebrantur. felices, qui potuerunt æstum sitimque sedate perferre, vel saltem gelidis potionibus abstinerunt. Facile enim lethales morbos, qui multos corripuerunt, effugient, adeo ut nihil, tota Vrbe, frequentius videas, quam, ægrotis sacrosancta Christi Corporis mysteria deferri, vel corpora defunctorum efferi. At vide, quam longe, hæc immoderata frigida, vel potius gelida, potionis libido processerit, ut excogitarit, oryzam, multa antea nive frige factam, ebibere, ut, quamvis satis, sua sponte, refrigerandi facultate prædita, frigoris nivis, quasi auxiliaribus copiis, ad æstus repellendos adjuncta, majorem vim algoris in venas induceret. quod inventum, ante octo dies, noto cuidam Iuriconsulto, Iacobo Zonga nomine, infeliciter cecidit; qui à calore, quem intus in visceribus inclusum gestabat, excruciatu, ejusdemque impatiens, auxilium petiit ab oryza, multas horas in nive sepulta; cujus vas ingens cum in se ingurgitasset, confestim consecutum est alvi profluvium, adco vehemens atque perenne, ut secum id misero

illi caloris ofori frigus attulerit , quo nullos posthac solis & æstatis ardores pertimescat , nimirum mortem. Gaudeo , orationum mearum numerum convenire , de quarum ordine bis jam aut ter ad Nihusium scripsi , simulque epistolam misi , qua eas Episcopo Cyrenensi dicavi. quamobrem , per hanc curam , licebit illi esse otioso. Locorum intervalla , quibus disjungimur , efficiunt , ut minus sæpe , quam antea , jucundissima Cardinalis Capponii suavitate usque frui possimus. nam , à nostris hisce regionibus , contulit se in hortos Aldobrandinorum , ad balinea Pauli , ut , Pontifici Max. proximus , præsto possit illi esse in omnibus iis negotiis , quæ ejus fidei commiserit : non desumus tamen , interdum , salutandi ad eum gratia venire , & tuas ad me literas , quæ vel de pace vel de rebus ad remp. pertinentibus agant , ostendere. Vale. Romæ , v r Idus Iulii C I C I O C X L V ,

I I I.

SI , quoties contra existimationem alicujus venimus , jubemur palinodiam canere , eumque in eum famæ ac dignitatis locum , unde injuria dejecimus , restituere ; quanto magis debemus eum , quem morte affecimus , si fas est , in vitam , unde devolvimus , revocare ! Hic tu me ridebis , & insanire dices , qui existimem , parem atque eandem esse rationem existimationis & vitæ , quæ si semel cuiquam sit erepta , nemo potest reddere nisi Deus. at ego veris vincam rationibus , in mea nunc esse potestate , eum , quem morti tradiderim , ab ejus imperio vindicare , & in vitam rursus lucemque reducere. Scripsi ad te , superioribus literis , Jacobum Zongam , Jurisconsultum hic Romæ non in postremis , scripsi , inquam , secutus vulgi rumpres , egelidæ oryzae haustu , horribilem alvi profluvium contraxisse , eoque fuisse consumptum ; sed falso. fuit ille quidem Acherunti proximus , sed noluit eum Orcus ad se recipere , ut esset , qui , litibus serendis fovendisque , quietis hominibus , & à strepitu fori abhorrentibus , negotium faceretur. cum igitur falsum ejus ad te mortis nuncium attuli , nonne quodammodo visus sum eum occidere ? nunc autem , cum vivere eundem ,
iisque,

risque, qui litibus alios exercent, advocatum adesse, perscribam; quis me vetat dicere, vitæ, cujus antea, quod in me fuerat, expertem illum feceram, rursus compotem reddere? Patere, humanissime Tyrrhene, paululum me tecum joculari, atque ad depellendas eas molestias ac parum hilares cogitationes, quas secum exacta fert ætas, his animi remissionibus liberalissimis uti: ad quas animi remissiones eo libentius descendo, quo, ut ex tuis literis intelligo, aliquid suppeditant tibi, ubi animus, gravissimis curis oppressus, relevetur. Sed, ut jocis seriam jungamus; nos hic, in magno Turcarum belli metu versamur, qui maximas copias terra marique comparasse dicuntur. Summus Pont. per omnem oram maritimam, quæ ejus ditioni subest, præsidia disposuit, turreseque munivit, ut, si qua illorum navigia ad ea litora conarentur appellere, prohiberentur. verum interim omnes eorum conatus ad Venetorum perniciem spectare videntur. nam illorum classem prope Cretam insulam cerni dicunt, eosque à Ferdinando Cæsare petere, ut, per suos fines, equestres pedestresque ipsorum copias ire patiatur, nimirum ad Forojulienes vastandos diripiendosque. ac verendum est maxime, ne illa Resp. spectæ ecclesiasticæ jurisdictionis, & belli, nuper contra sedem Apostolicam suscepti, pœnas luat. Sed, utut Veneti sunt erga hanc Sedem meriti, non tamen sunt ab ejus auxiliis deserendi; quod in eorum damno communis Christianorum perniciem contineatur. atque sibi non defuerunt, sed auxilium ab hac Sede petitum advenerunt; at magnopere ab ea juvari non possunt, tot viris, proximo bello, amissis, tamque ingenti pecunia profusa. nam, qui rationum redditarum libros inspexerunt, mihi narrarunt, sex solis postremis belli mensibus, undecies decies centena aureorum millia fuisse, hoc est, ut nunc loquimur, undecim miliones, stipendio datos. quamobrem? Deus bonè; non ad alium finem, nisi ut pro victoria dedecus ac damnum referretur. itaque summus Pont. cum in humanis auxiliis nihil ferme loci esse relictum animadvertat, à Deo ea esse petenda constituit: verum, quo preces nostræ majorem vim ad impetrandum habeant, edixit, ut, per confessionis & Eucharistiæ Sacramenta, hærentes animis sordes

eluantur, ac pristinus eisdem splendor ac decus revocetur. deinde, peccatorum, quæ usque ad hanc diem perpetraverint, gratiam facit iis, qui, ita præparatis, ut diximus, animis, vel in prima ex tribus hebdomadibus, quibus hujus thesauri consequendi facultas datur, Constantinianam, vel in secunda Vaticanam, vel in tertia Liberianam basilicam, aut die Dominico, aut feria secunda aut tertia, (nam satis est semel adiisse,) inviserint, ibique, demissis & humilibus Deum precibus exoraverint, ut Turcarum præsertim terra marique conatus impetusque repellat atque contundat. Card. Capponius Archiepiscopalis Ravennatis Cathedræ onus, suis ab humeris rejectum, in Lucam Turrigianum, sororis suæ filium, & Camera Apostolicæ Clericum, rejecit. ex quo toti Aulæ patuit, quantum Cardinalis, apud Pont. autoritate & gratia valeat, cum Ecclesiam illam, ita locupletem, ita nobilem, cujus olim Antistites, Exarchorum opibus freti, cum Romanis Pontificibus sunt ausi de dignitate locoque contendere, cuique vix unquam quisquam, nisi Cardinalis, præfuit, illi, cui sibi libitum fuerit, resignare potuerit. itaque, quoniam invidetur præstanti florentique fortunæ, complures limis eum oculis aspiciunt, fortunatum judicant, quod florida adhuc ætate (nam trigesimum ætatis annum vix attigit) ita laute ac luculenter, in omnem vitam, sibi prospexerit. at hi ex eorum numero sunt, qui tantum cogitant, quantum sub cernendi sensum cadit, quæ autem sunt ab aspectus judicio remota, ea mentis oculis subjicere nequeunt. fulgorem quidem illum, qui extrinsecus ex honoribus istis emanat, aspiciunt, sed miseras, labores, ærumnas, pericula, quæ intrinsecus latent, quæque non possunt esse sejuncta, non cernunt. at feliciores multo ac sapientiores putandi sunt ii, qui poterunt intelligere, quanto majus sit, primas istas honorum cathedras fastidire, quam accipere. Vale, Romæ, xv Kal. Augusti c i o i o c x l v.

I V.

IAnus Nicinus tuus eo implicitus morbo detinetur, unde se fortasse nunquam expediet. ægritudo, exiguis
iniciis

initiis orta , paulatim , ut solent ea quæ minus timentur ,
 excrevit. nam , sex ab hinc mensibus , glandula quædam
 exstare ac prominere in sinistra mamma cœpit , quæ de-
 inde ad juglandis similitudinem modumque intumuit. at
 primo cutis colorem non excessit , sed postea visa est ru-
 bore suffundi , postremo crustam , concreto ex sanguine
 conflatam compactamque , obduxit , quæ subinde , noctu
 præsertim , paululum atrî cruoris sponte diffunderet. at
 eam ego , quia molestiæ dolorisque nihil afferret , con-
 temsi ; neque fuit consilium , ad medicorum opem , eo-
 rum , inquam , qui ulceribus manu medentur , accurrere ;
 sed , admonitus ab amicis , quibus cum rem totam com-
 municaveram , gravius illud esse malum quam opinio
 mea ferret , ac proinde antea illi occurrerem quam eas
 vires , quibus obsisti non posset , acciperet , commotus
 sum coactusque , medicorum operam , quam antea asper-
 nabar , incedere conducere. quorum alii , nullum esse ab
 ea re metum , ajebant , alii non leve periculum imminere
 significabant ; sed omnibus idem unum convenit , nullam
 vim adhibendam , quæ funditus tollere id malum tenta-
 ret ; nam inutilem hunc conatum , celeris causam mortis
 allaturum ; sed lenibus utendum medicamentis , quæ ul-
 ceri superjecta , tanquam illi blandirentur. tum victus ra-
 tionem , quæ in omnibus morbis necessaria est , mihi præ-
 scripserunt ; quæ tota his fere præceptis continetur , ut
 hilari solutoque animo sim , ut à pernisi atque ab omni
 farciminum genere , ut à falsis muriaticis , & à caseo ,
 macheronibus , aliisque quæ ex ea massa conficiuntur ,
 abstineam , à leguminibus , ut à re pestifera atque nocenti ,
 refugiam , atque , horum omnium loco , ovis , ac peponi-
 bus maxime , quos anni tempus exhibet , utar , quam di-
 lutissime bibam ; neque mihi curæ sit , sanguinem ac fa-
 niem , ab ulcere defluentem , comprimere , sed sinam li-
 bere fluere ; tum denunciabant , vix unquam me ex hoc
 morbo convaliturum ; sed addebant , ne videlicet animo
 debilitarer atque deficerem , non hunc mihi morbum im-
 pedimento futurum , quo minus ad ultimam senectutem
 pervenirem. at si id , gratiæ causa , adjiciebant , profecto
 errabant , conjectura domestica , vel me ex aliorum inge-
 niis judicabant , qui nulla re adeo ut mortis formidine
 metusq

metuque terrentur. satis diu naturæ vixi ; utinam etiam Deo mihiq̄ vixissem , nec maximam ætatis meæ partem inanibus hisce cupiditatibus studiisque dedissem, quibus , non prima tantum ætas , verum etiam, corroborata atque confecta , detinetur. sed facti sunt ferme anni abhinc triginta , postquam ita vitam institutam habeo , ut nullo terrore mortis , quo velis , ut ajunt, remisque contendimus, quæque, velimus nolimus, est omnibus obeunda, corripiar. Quod autem ulcus , intra carnem desinat, neque longius serpat , aut à malo aliquo corporis habitu prodeat , argumento est color oris non malus , corpus succi plenum , somnus plerunq̄ in totam noctem productus , cibi cupiditas atque gustus , vires , ut ætas mea fert , validæ. Hæc te scire volui , ut , quo loco, servi tui res sint , minime lateat. Vale. Romæ, v i Kal. Augusti
C I O I O C X L V.

V.

SI mihi sit in animo , Tyrrhene humanissime , tecum expostulare, quod neque hoc neque superiore tabellario à te quidquam literarum acceperim , non solum iniqua verum etiam impudenti expostulatione uti videbor. Egone, nauci vix homo , nullius rei , quæ momenti aliquid habeat , occupatione districtus, sed contra segni diffluens ocio , audeam à te , quantivis pretii viro , gravissimis muneribus prædito, ac diebus, atque adeo horis omnibus , in summis de universa Rep. negotiis occupato, audeam , inquam , inania literarum officia reposcere, & ubi ea cessent , cessationis causas efflagitare ? profecto, si tale aliquid admittam , neque rationis cujuscpiam , cur id faciam , fiducia subnixus ambulem , ab jure, ab æquitate, denique ab officio boni viri , longius abeam. Sed , quid si à tuæ humanitatis, quæ, tum in omnes, tum in me, largissime diffunditur, fonte , tui à te silentii rationem postulandi , mihi facultas emanet , non ne reprehensoribus meis, me accusandi, omnis ademptus vel imminutus sit labor ? Tu , meis semper literis, modo paucis modo pluribus verbis , responsum dando , me , quasi in possessione tuarum literarum , constituere voluisse videris. his ego
deliciis,

deliciis, quibus non aliæ palato cordis mei suaviore, as-
 suefactus, cum ab illis paululum abstrahor, quid mirum,
 quid novum faciam, si animo commovear, ejusque cala-
 mitas unde mihi provenerit, quæram? Verum, ne me
 plane, ut stultum, irrideas, quod beneficia, quæ à libera
 benevolentis animi voluntate proficiscuntur, cum sunt
 frequentia, aliquid nobis juris acquirere & debiti ratio-
 nem habere defendam, cum in eam cogitationem ingre-
 dior, statim ab eadem pedem refero, atque ad rationis
 terminos, unde discesseram, redeo; facioque, ut tibi po-
 tius gratias agam, quod aliquando tuis me beneficiis or-
 naveris, quam doleam, quod ea perpetuare nolueris. Hæc
 dum maxime meditor, ac scribo, ecce, tuæ ad me literæ
 perferuntur, quæ inanem hanc suspicionem meam vide-
 bantur remove, meque arguere, quod passus essem,
 mihi in mentem venire, te posse moribus aliorum esse
 consimilem, qui, si quando benignitatem in quempiam
 suam aperiunt, statim eam claudunt, nec sinunt libere
 fluere; denique, eundem te, qui semper adversus me fue-
 ris, esse significabant. At ejus epistolæ, Christianæ pru-
 dentia pietatisque plenissimæ, hæc erat summa, Italicum
 meum epigramma tibi visum fuisse non inelegans, neque
 tam ob verborum splendorem, quam ob sententiæ, qua
 concludebatur, acumen, quam latius etiam atque copio-
 sius exposuisti, nihilque ea esse verius affirmasti; nimi-
 rum, inanes eas esse hominum cogitationes, fragilesque
 conatus, qui ad eam tantum gloriam consequendam re-
 ferrentur, quæ angustis horum inferiorum finibus conti-
 neatur; nam, quantumvis ea temporis injuriis obsistat,
 non tamen effugiet rerum humanarum commune fatum,
 atque una cum iis, quæ orta sunt, occidet; ad eam autem
 parandam, nobis studio omni enitendum esse, quæ, in
 omni æterni temporis spatio nullis futura erit casibus ob-
 noxia; cujus gloriæ illi compotes erunt, quorum nomi-
 na liber vitæ refert exscripta. hi autem non erunt alii
 præter eos, qui, abnegantes impietatem & sæcularia de-
 sideria, egregia pietatis, fidei, & castitatis cum laude,
 vitæ suæ cursum confecerunt. cujus curriculi metam ea,
 qua afficior valetudine, ut superioribus ad te literis scri-
 psi, mihi videtur ostendere, utinam liceret mihi verbis
 iisdem

14 I A N I N I C I I E R Y T H R Æ I
iisdem gloriari, quibus gloriatur Paulus Apostolus, ac dicere, *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* verum, hanc mihi orationem eripiunt innumerabilia mea peccata atque flagitia, quibus me coinquinavi. una tamen res, ne demittam animum, prohibet; divina nimirum misericordia, quæ obviam est omnibus quos peccatorum suorum vere pœniteat. quæ spes ut mihi procedat in numerum, tu, pro eo amore quo me complecti dignatus es, veram illam pœnitentiam, qua præteritæ vitæ peccata delentur, tuis mihi à Deo precibus impetra. Vale. Romæ, Kal. Augusti C I O I O C X L V.

V I.

EGo otiosus domi sedeo; neque quisquam est, cui minus liceat esse otioso. nam si ine iuertix traderem, vererer, ne vivum muscæ comederent. deinde, hominis, ad agendum non ad quiescendum nati, otii fructus est, non relaxatio animi, sed contentio. accedit, quod ægritudo, quæ me nuper invasit, cum dolorem nullum afferat, non impedit, quo minus aliquid commentari vel scribere, si libeat, possim. Sed, qua potissimum in re otium, quod datur, insumam, non satis occurrit. etenim, ne ad nugas revolvam ut antea, retinet me decursa ætas, cuius à me habenda est ratio diligenter, cavendumque, ne quid committam quod minus eam deceat: ac sapienter, ut servulorum est captus, Terentianus Sostia docet, aliam ætatem, alios mores, atque alia studia pascere. deinde terret me Dei immortalis metus, ad quem iudicem quam primum esse venturum, ætas me, ac morbus in quem incidi, admonet; ad cuius tribunal iudicis si verba inania atque inutilia in crimen pœnamque vocabuntur, quid libris futurum putamus, qui ad nullum fere Christiani hominis usum, sed tantum voluptatis ac fallendi, ut dicitur, temporis gratia, scribuntur? quod verbum Io. Iuvenalis Ancina, Salutarum Episcopus, cuius ego vitam, rogatu P. Io. Matthæi, germani fratris, scripsi, tantopere exhorrebat, & acerrimis eos reprehensionibus verberabat, quos illo uti audiebat. Quid? tu ne tempus, ajebat, te putas fallere? immo te decipis, qui spacium, tibi ad
æternam

æternam salutem comparandam commissum ac traditum, in rebus levissimis, nulli tibi aliisque usui futuris, perpetuam conteris; denique, re, ut ait Seneca, omnium pretiosissima, ludis. Deinde, ne opus aliquod grave vel longum aggrediar, multa me prohibent. primum pusillum illud vitæ, quod reliquum est, temporis; quod quam longum futurum sit, quis nam audeat affirmare? nam verendum est maxime, ne antea vivendi finem faciam, quam, quod instituerim, opus absolvam, quodque inchoatum nec plane perfectum reliquerim, inter abortivos fœtus rejiciatur, vel, si vivens ad absolutionem perfectionemque perduxerim, ne prius, quam communem hanc lucem aspiciat, hoc est, prius quam typis mandetur, ego luci surripiar. quod si contingat, quis dubitet, quin paratum sit nomen operi posthumum, utpote, post auctoris obitum, edito? tum, eripit mihi voluntatem scribendi, librorum inopia. quid enim ego aliquod in eruditis nomen habere postulem, aut quid præstare in hoc genere possim, sine infinita propemodum librorum varietate & copia, unde omnis eruditionis fons & origo emanat? ii alacriter animum ad scribendum adjungant, apud quos, à tecto tenus, exstructa loculamenta cernuntur, quibus, quidquid est orationum, historiarum, omniumque cujusvis artis scientiæque voluminum, continetur. postremo, si quid conari audeam, conatibus meis vires ingenii non respondebunt, magna ex parte, annorum decursu, immixta. non enim, ut antea, promptus ad excogitandum sed tardus, non alacris ad inveniendum sed iners, non copiosus ad scribendum, sed propemodum inops, invenior; non verba, ut olim, sponte se offerunt & sub acumen styli subeunt, sed vix quæsitæ ac vocatæ respondent. Quæ cum ita sint, ne omnino desidiæ me dedam, vel potius, ut vivere ac frui anima videar, (nam, eorum, qui nihil agunt, vita morsque juxta à sapientibus æstimatur,) placet mihi, modicis exercitationibus, id quod reliquum est in me facultatis, ne prorsus intereat, alere. primum, ut iis me opusculis oblectem quæ absolvi intra paucos dies possint, & ab iis me abstraham quæ plurimum mensium vel annorum operam ac studium efflagrant; deinde, ut otiosus, & tanquam aliud agens, ad scriben-

scribendum me conferam , stylum prehendam , & quidquid sponte , non coacta , ingenii vis fuderit , scribam , neque properandi studio , quasi in aliqua turba sim , ipse me , cupidum eundi , conculcem ac proteram . Itaque nihil posthac à me , nisi vel epistola , vel brevis aliqua disputatio de rebus sacris ac divinis , exhibit . Interim , laudationem , sive potius commentarium laudationis , Gregorii XV , ante annos unum & viginti à me in Academia nostra habitæ , quodam domus meæ angulo se occultantem , inveni . Commentarium magis laudationis , quam laudationem appello ; quia , quæ ibi strictim ac breviter comprehenduntur , cum agerem , dilatavi , ac majora , verbis , effeci . Trado eam tibi , ita ut inveni , plenam pulveris ac fumi , ut , si sit otium , legas , lectam vel conscindas , vel Nihusio mittas , ut aliis , quas habet , adjungat . Vale . Romæ , I V Idus Augusti C I O I O C X L V .

V I I .

Quod brevior sim quam antea , non mea culpa contingit , sed ejus factum est causa , cujus rogatu longissimas ad te literas dederam . Gabriel nimirum Naudæus , Parisinus , Eminentiss. Card. Mazarini Bibliothecarius , omni doctrina & humanitate excultrissimus , me rogavit opere maximo , ut pluribus ad te verbis de bibliotheca domini sui , suoque de studio , diligentia & labore in libris tota Italia ac Romæ , ubi nunc est , inveniendis comparandisque , scriberem , quibus bibliotheca , quam Cardinalis Parisiis publicare instituit , componatur expleaturque ; qua bibliotheca , nulla , tota Europa , futura est amplior , neque omni librorum copia ac varietate copiosior . præterea voluit me , sicut meus est mos , multarum facetiarum jocosumque sale id , quod scripsissem , aspergere . Parni , obtemperavi , morem gessi ; ac literas ad eum misi ut legeret , atque etiam , si ex animi sui sententia essent , describeret , ut , si eas deperire contingeret , aliquod , apud ipsum , earum exemplum remaneret . Verum , quatuor post dies , famulum cum eas repetitum misissem , respondit , sibi , in librorum acervis obvolvendis obligandisque occupatissimo , non fuisse otium

otium eas legendi, nedum exscribendi; propterea æquo animo ferrem, satis eas tempore ad te venturas, si proximo tabellario venissent. Quid vis? parendum fuit. Hanc Bavari Ducis sive victoriam sive cladem (nam homines varie loquuntur,) tibi, qui propius à loco, ubi pugna commissa est, abes, certiozem esse arbitror, quam nobis, quibus pene ignota sunt ea quæ Romæ fiunt. Boni omnes Bavaro, Catholicæ fidei propugnatori acerrimo, bona omnia cupiunt; ac victoriam, quamvis non sine magno ejus exercitus damno, attribunt. qui Gallorum rebus student, eosdem superiores discessisse affirmant. Heri Card. Capponius; qui cum horam fere integram dulcibus alloquiis transegi, dixit mihi, librum Homiliarum meum, quem secum attulerat, Ravenna, una cum aliis manuscriptis pluribus, Romam perferri. simul ac ad me redierit, per partes ad Nihusium, qui ejus videtur esse percupidus, mittam. Vale. Roma, xvi Kal. Septemb.

C I O I O C X L V.

V I I I.

Eminentiss. Card. Mazarinus nullum neque modum neque finem facit, quemadmodum de Rep. ita etiam de bonarum artium studiis, bene merendi. nam, cum habeat in animo, Parisiis, in urbe orbis terræ clarissima, quæ nunc est theatrum illius ingenii, prudentiæ, probitatis, fidei, abstinentiæ, virtutumque omnium, insignem bibliothecam, ad studiosorum commodum excitare, Ambrosianæ quidem Mediolanensis similem, sed quæ longe illi, librorum varietate, numero, ac pondere, antecedit; Gabrielem Naudæum, libris compluribus editis, ac doctrinæ & eruditionis fama, notissimum, Bibliothecarium suum elegit, cui id negotii daret; atque huic eum muneri voluit esse præpositum: ac præterea pecuniam, qua illius sumptibus suppeditaret, eidem large copioseque attribuit. nec quemquam, meo animo, potuit, magis ad id munus aptum, invenire, neque qui libentius suam ad id operam, studium, ac diligentiam conferat, etenim ante annos septem ac decem, & plus eo, librum edidit, in quo doctè eruditeque sententiam suam aperuit, de Bi-

bliotheca publica instituenda. quaque ea ratione facillime comparari, atque omnium librorum genere instrui possit. Itaque nunc hic Romæ versatur, ut, ex iis præceptis, quibus alios est erudire conatus, provinciam sibi traditam administret, seque re ipsa magistrum fuisse non malum, ostendat. atque Mazarinæ istius Bibliothecæ constituendæ initium fecit ex bibliotheca quadam Cordesii cuiusdam, Canonici Lemovicensis; quæ, ut videre licet ex indice, qui tum erat impressus, ex voluminum sexies millium numero constat, quaque nihil tum Parisiis perfectius absolutiusque inveniri posse existimabatur. hanc bibliothecam, intra anni unius spacium, cum etiam tum esset Parisiis, altero tanto librorum numero auxit. At isthæc singularis, hominis, in hoc mercimonii genere, industria, cum nihil esset Parisiis relictum, in quo versari amplius posset, peregrinata est foris: ac primum, proximo superiore anno, Belgium adiit, atque inde, quidquid erat in hoc genere bellissimum, carpsit: hoc vero anno, tanta vi ac contentione animi, suum hoc studium in Italiam invexit, ut non hominis unius sedulitas, sed calamitas quædam per omnes bibliopolarum tabernas pervasisse videatur; nam coëntis omnibus, quæ in unaquaque sunt, libris, tum manuscriptis, tum impressis, quovis sermone de quacunque re ac facultate compositis, inanes eas vacuasque relinquit; interdum etiam, tanquam si illuc, non librorum emtor, sed parietum mensor, accessisset, quidquid librorum est, & à tecto tenus exstructa loculamenta, decempede metitur, & ad ejus mensuræ rationem pretium enumerat. non parum etiam sæpe venit eo, ubi struices librorum, ex centenis millenisve libris constata, visuntur; rogat precium; venditor indicat: non convenit inter eos; litigant: sed tandem ille, instando, urgendo, tundendo, odio denique, assequitur, ut optimos sæpe libros vilius, quam si essent pira, vel poma limonica, auferat. at ille, qui vendidit, in otio, factum suum reputans, sibi glaucomam ob oculos objectam ac manum aditam fuisse conqueritur, quod libros illos multo potuisset carius, aromataris, ad thus ac piper amiciendum, vel cetariis, ad butyrum, garum, aliaque salsa muriatica obvolvenda, divendere. At, velles hominem, ex tabernis bibliopo-

bibliopolarum exeuntem, aspicere: risum profecto tenere non posses; ita exit, capite, barba, vestibus, telis aranearum, atque erudito illo pulvere, quia libris adhæserat, plenus, ut, ad eum depellendum, nullæ satis videantur esse excutiæ, nulli peniculi. Vidi ego, in ejus cubiculo, Hebræica multa volumina simul posita, ita uncta, ita olida, ita foetida, ut spurcicaretur nasus odore illutibili, credo ex Hebræorum culinis (neque enim aliter mihi persuaderi potest) eruta atque depromta; nam olent fumum, jus, muriam, caseum, vel potius hæc omnia simul confusa atque permista. atqui, si est illi consilium, ea, ita ut sunt, in bibliothecam, quam parat, inferre, jam non eam cupidis literarum exornat, sed muribus parat. namque odor ille, tanquam classicum quoddam, quidquid est, non modo Parisiis, sed in vicinis etiam regionibus, foricum ac murium, illuc evocabit; ibique illi perpetua agitabunt convivium, senatum de rebus ad ipsorum Remp. pertinentibus habebunt, sententias, quemadmodum felibus, capitalibus ipsorum hostibus, obsisti possit, exquirent. Sed, extra jocum, doctissimus Naudæus, omnimode in ea cogitatione curaque versatur, ut, quoniam ita domini voluntas fert, Lutetiæ Parisiorum, eam Bibliothecam publicet, qua nulla sit tota in Europa nobilior. atque, ad hunc finem, omnes, ubi aliquis est literis honor, urbes, atque adeo anguli, investigantur, penetrantur, explorantur. Hæc ad te pluribus, cum nihil esset aliud, scripsi, ut, & Card. Mazarini, beatissimi hominis, in summa rerum omnium abundantia, literarum amorem, & Gabrielis Naudæi, omnibus elegantibus disciplinis exculti expolitique, in illius imperiis exequendis, sedulitatem ac diligentiam, laudes, admireris, exornes. Vale. Romæ, x i Kal. Septemb. c i o i o c x l v.

I X.

Quæ tanta, Tyrrhene clarissime, eloquentiæ vis est, quæ, pro tuis meritis, tibi gratias agere valeat? Tu, sapientissimis & humanissimis tuis literis, eam mihi molestiam leviolem fecisti, quam immanissimi illi calores afferunt, quibus urgemur; quibus caloribus, post

Urbem conditam, majores extitisse, vix adduci possum
 ut credam. Sol enim, non radiis ornatus, sed facibus vi-
 detur esse armatus; & quemcunque attingit, solido ma-
 ctat infortunio. nam cruciat, urit, & ægrotare, atque
 etiam mortem obire, compellit. Illud vero incredibili
 me admiratione affecit, quod scribis, adeo te istic, hoc
 tempore, à frigore affici, ut, ad illud depellendum, ne-
 cesse habeas interdiu, thorace, femoralibus, caligisque,
 laneis purpureis villosis, noctu vero stragulis tribus, la-
 neis, iisque crassis, uti. Sed, numquid tanta vis frigo-
 ris à causis, intus tibi hærentibus, oritur, aut illud Da-
 vidis Regis in te exemplum, longissimo intervallo, re-
 novatur, qui usque eo à frigore vexabatur, ut ulla vix
 ope calorem concipere posset? at tu nondum ad Davidis
 annos pervenisti, si senectutis illud erat vitium; sed ab iis
 longius abes. vel potius id à cæli sævitia, unde animam
 ducitis, accidit? quod si eo tempore, quo hîc quivis su-
 dat, ardet, ac, ne prorsus uratur, se Tybridis undis im-
 mergit, istic homines algent, quid fore iis mensibus cre-
 dam, quibus, iis etiam regionibus quæ æstivo tempore
 nimio solis ardore torrentur, molesta sunt frigora? equi-
 dem, si regnum istic mihi daretur, non acciperem; quod
 multo difficiliora perpessu mihi fiant frigora, quam ca-
 lores. sed Sisyphus, quem te istic dicis agere, ac diurni
 nocturnique labores, quibus te subjicis, in admirationem
 tuæ curæ diligentiaque meum animum agunt, simulque
 inertiae desidiaque me arguunt, cum videam, te, in om-
 nium virtutum cursu, non tuæ solum ætati præstare, sed
 mihi, aliisque longe majoribus natu, præcurrere. quibus
 laboribus ærumnisque si te, quodam quasi cribro, impelli
 agitarique defendas, tibi assentiar, nec pugnabo; verum,
 cribrum, in quo versaris, cribrum pollinarium esse di-
 cam, unde nihil nisi simlago, nempe virtutum maxima-
 rum flos excernitur; quod vero tenues angustasque fera-
 rum rimulas penetrare non valeat, (quod dixerim esse in-
 ferioris ordinis opera, ut necessitatibus pauperum subven-
 nire, amicorum officia non deserere, & alia ejusmodi,) id
 non rejicitur neque respuitur, sed asservatur, & cogi-
 tur, ut ex eo, tanquam secundarius quidam panis, con-
 fletur, unde ii, qui ad illam sublimium virtutum tuarum
 exsupte-

exsuperantiam adspirare non queunt, enutriti, & quantum ipsis fas est, ad similitudinem tui pervenire conentur. at cribrum, in quo ego exagitor exerceorque, cribrum est excussorium, quo vix pauca, nescio quæ, grana colliguntur; atque utinam non inania, à curculionibus, intrinsecus reddita; sed pulveris magna vis, ac non exiguus palearum stipularumque acervus excerpitur; quæ omnia nulli alteri apta sunt usui, nisi vel, ut oculis aut ori, quæ duo maxime à pulvere offenduntur, molestiam exhibeant, vel, igni superaddita, illum alant atque augeant. Sed hæc hæctenus. Nullam esse rationem video, cur tibi succedatur; quamobrem ista spe migra, & cogita, tibi ea, quæ futura est, hyeme, & aliis deinceps pluribus, nisi nos Deus respiciat, in istis nivibus esse vivendum, vel potius algendum; ac talarem pelliceam tunicam, aliaque, ad frigus propulsandum necessaria, para. Tum, isthæc inter frigora, hac spe calere potuisses, si segnus ac negligentius, Remp. administrasses; cum vero illud animi, ingenii, doctrinæ, abstinentiæ, prudentiæque tuæ, lumen ostenderis, ut non modo Germaniam, Belgium, sed alias etiam longe disjunctas regiones, sua luce compleverit; cumque, si ad consilium de aliqua Rep. dandum, caput sit, eam Remp. nosse; quis te melius consuli, de rebus ad Germanorum Remp. pertinentibus, possit, qui, ob longum earum usum experientiamque, ita totum regionum istarum statum possides, ut nemini eorum invidias, qui, ab ineunte ætate, totos se negociis publicis dederint? Neque, ad depellendum à te onus istud, quo premeris, momenti quidquam afferet tua illa gravis pollicitatio, qua spondes, ei, qui tibi subrogetur, quindecim dierum colloquiis, universum partium istarum statum, notum esse facturum. nam in rebus dubiis, periculisque refertis, quibus præsentis opus est auxilio, rejecta veteris atque experientis manufactoris cura, velle ignoti hominis industriæ periculum facere, non videtur esse sapientis. Perge igitur, ut facis, tua opera consilioque Christianæ Reip. prodesse. & quo rectius præstare id possis, da operam diligenter, ut valeas. Romæ, Kal. Septemb. C I D I D C XLV.

X.

Rumor tota Vrbe dissipatus est, Caneam à Turcis esse
 captam. quæ fama ex literis multorum emanavit in
 vulgus, additque, tantum nefas, ducum nostrorum cul-
 pa, contigisse, qui obsessis auxilio mittebantur: nam,
 dum cunctantur, dum, inanibus officiis invicem persol-
 vendis, frustra tempus conterunt, dum sæpius quiescen-
 di, ac vires, ex itinere, frequentibus victibus, reparandi
 gratia, consistunt, interea, qui obsidebantur, omnium re-
 rum præsidio destituti, cum diutius obsidionem ferre non
 possent, deditioem fecerunt. Sed brevi ad nos certum
 afferetur. Cupio vehementer, epistolam, ad Gisbertum
 Lappium Ultrajectinum scriptam, & in hunc fasciculum
 inclusam, ad Nihusium pervenire, cujus opera Trajectum
 illi mittatur. quod, pro tua singulari humanitate, fore
 confido. Est homo ille, sane eruditus, vehementer qui-
 busdam iratus, qui Adrianum VI, quem non est dubium
 fuisse Ultrajectinum, Italiæ asserere, atque Italum facere
 sunt conati. sed mirum illi videri non debeat, immo, ad
 patriæ suæ gloriam id eum referre, æquum est potius. ea
 enim est hominis illius, in omni genere virtutum excel-
 lentia atque præstantia, ut civitatum omnium studia pos-
 sit, ad eum sibi vendicandum, incendere. Ita de Home-
 ro, ut tu melius nosti quam ego, proditum literis est,
 quem Colophonii, Chii, Salaminii, Smyrnæi, aliæque
 civitates complures, magnis contentionibus, suum esse
 affirmabant. Sed quid vetera quærimus? Est hic Romæ
 Abbas quidam ex D. Benedicti familia, Constantino
 Cajetano nomine; quem te fortasse, arbitror, dum eras
 Romæ, novisse; nam in omnium se familiaritates, qui-
 bus ingenium atque eruditio aliqua sit, insinuare solitus
 est. hic, inquam, Abbas, verbis, non re, (nam præter
 titulum, nihil aliud habet,) adeo vehementi, &, si di-
 cendum est magis aperte, adeo insano amoris impetu, in
 suum Ordinem fertur, ut, quicumque, post D. Benedi-
 ctum, ingenii, doctrinæ, & sanctitatis laude floruerint
 libris editis, ad suos transcribere conetur; ut magnum
 Gregorium, Thomam de Kempis, ac modo S. Igna-
 tium

tium Lojolam, Soc. Iesu parentem, quem, detracto Ignatii nomine, Enneconem appellat, antea quam Societatem fundaret, Montis Cassini Oblatum, vel bajulum potius, fuisse somniat. cujus dicta, non magis facete quam docte eruditeque, P. Io. Rho, Soc. ejusdem Concionator insignis, elevat, irridet, illudit, & nunquam eum magis somniasse, convincit. In pauca ut conferam, sic se res habet, ut, quos eximia aliqua laus à ceterorum turba sejungat, sibi omnes expetant, & si causæ aliquæ, sive ineptæ sive stultæ sive falsæ, se offerant & quasi quidam status, ostendant, illuc, unde status ille se dat, advolant, quantum potest, remigio veloque, ut ajunt, & suos illos facere properant. Hodie Innocentius X, Pont. Max. quod illi bene vertat, annum Pontificatus sui secundum ingreditur. Vale. Romæ, XVI Kal. Octobris
C I O I O C XLV.

X I.

Magna profecto, ad eam ægritudinem, quæ me nuper invasit, forti æquoque animo perferendam, ejus consolationis vis est, quam mihi postremis tuis literis exhibes; nimirum, ut sedulo cogitem, neque meo ab animo unquam dimittam, quidquid adversi contingit, nobis à Deo iunmitti; qui, quod saluti nostræ expediat, longe quam nos ipsi melius norit. nam, quid est sapientius, quam divinæ voluntati morem gerere cui nemo potest obsistere, eique totum se tradere? quid stultius, quam, nihil proficientes, more gigantum, velle cum illa pugnare? Deinde, sapientissimis sanctissimisque consiliis tuis eo libentius acquiescendum duxi, quod ab eo proveniant, qui, quum acerbiori, periculosiori, longeque majori cum morbo confictaretur, diligenter iisdem est usus, ac dicto audiens fuit. *Omnes nos*, ut sapienter ille non sapiens adolescens in Andria dixit, *omnes nos*, inquam, *cum valemus, recta consilia agrotis damus*; sed non omnes, cum aliquem in morbum incidimus, iis consiliis, quæ aliis dedimus, quæ ultro se offerunt illudque ostendunt quod aliis bene monstravimus, continuè aures admovemus, atque ex eorum præscripto nos gerimus, ne-

que eum constantè ac sedate perferimus, sed exclamamus ut mulieres, eumque asperum, difficilem perpeffu durumque esse, conquerimur. At ego eam in primis Deo habeo gratiam, quod, cum statutum habuiffet, de me, filio contumaci, supplicii paululum fumere, non vere flagellum fumfit in manus, sed quasi flagellum, de funiculis, quod nullum fere dolorem inurit; hoc est, pater lenis ac clemens eo me morbi genere verberavit, ob cuius levitatem tenuitatemque, gemere, ejulare, lamentari, frangi, debilitari, ac dolere, mihi non liceat: nullam enim molestiam, nullum incommodum affert, nihil eorum adimit quæ sint ad vitam tuendam necessaria; non vires corporis, non cogitandi laborem, non legendi scribendique studium, non somni necessitatem; non cibi appetitum. ut in neminem, quam in Deum patrem, illud magis conveniat, quod dictum est, pro peccato magno filii, paululum supplicii satis esse patri. Sed nos stulti ac miseri, qui, de hac tam brevi tamque exigua vita, ita solliciti sumus, ut nullam velimus illi ægritudinem intercedere, quæ prosperum ejus cursum interrumpat. de illa æterna, ac cumulata bonis omnibus, cogitandum; neque in sempiternæ illius felicitatis possessione quidquam nos potest constituere, nisi vita laudabiliter acta, eaque quæ similis illi mors sequitur, quaque justii moriuntur. quæ ut contingat, omni ope enitendum est nobis, cupiditatibus frangendis, opibus, honoribus ac divitiis aspernandis; denique nihil in vita expetendo, nisi quod sit cum laude & cum honestate conjunctum. Sed *γλαυκὴ εἰς Ἀθήνας* etiam atque etiam vale. Romæ, VI I Kal. Octobris
C I O I O C XLV.

X I I.

HEri non alius fere hîc Romæ fuit omnibus sermo, nisi navale prælium, apud Cretam insulam feliciter à nostris depugnatum, ac per illud victoria de Turcarum classe reportata. quod eò facilius multos ad credendum adducebat, quo multa singulatim de prælio illo narrabantur, quæ, verum illud fuisse quod narrabatur, neque ab aliquo fictum, persuaderent; nimirum, duo ac viginti
hostium

hostium triremes fuisse demersas, triginta captas, ac multa præterea alia minora navigia, nostrorum in potestatem venisse. addebant deinde, tam insignem nostris victoriam non sine multo sanguine detrimentoque contigisse, quod triremes duodecim, quæ summa vi pugnabant, atque in his Florentinæ duæ, depressæ interierint, atque, ut nihil eorum taceam quæ vulgi rumoribus jactantur, Princeps etiam Ludovisius, belli dux, fortiter pugnando vulnus acceperit. sed, cum diligentius quærerem, unde hæc fama emanasset, inveniebam, non eam ex literis, publice ad Pontificem scriptis, prodiisse, sed ex privatorum quorundam epistolis, ad amicos datis, profeminatam, eamque pro vera atque explorata acceptam ab iis, qui incertis rumoribus serviant. faxit Deus, ut veritas rumori respondeat, neque, quæ efferuntur, ad voluntatem nostram ficta sint ab iis, qui falso nos gaudio duci volunt. Hæc volui ad te scribere, cum nihil haberem quod scriberem; ac solemne illud meum ut servarem, ne tabellarium ad vos quemquam sine meis literis venire, mea culpa contingat. Tria præclara trium hominum ingenia, uno fere eodemque tempore, interierunt; Franciscus Bracciolinus Pistoriensis, Torquato Tasso poetæ proximus, quamvis longo intervallo proximus; Octavius Trousfarellus Romanus, non vulgaris eruditionis, ac poetæ gravis, sed aliquanto asper ac durus; ac Gregorius Porcius, Anconitanus, sed patre Græco, Græcis ac Latinis literis eruditus, ac poetæ elegans & facetus. Video, novæ pinacothecæ materiam, si longior mihi vita contingat, suppeditari: sed totum hoc positum est in Dei voluntate; in cujus ego potestate sum. Vale. Romæ, I V Kal. Octobris C I D I D C X L V.

His literis scriptis, proxima superiore nocte venit certus ad oratorem Venetum nuncius, qui affert, triginta Turcarum partim triremes, partim naves, quæ comineatum, arma ac reliqua ad belli usum necessaria, in Cretam insulam ferebant, in Christianorum classem incidisse, quæ centum triremium numerum compleret; sed Turcæ, cum, in certamine, si res ad manus atque pugnam veniret, intelligerent, se pares nostris esse non posse, deditionem fecisse, neque ausum esse quemquam,

gladium vagina vacuum facere, nostros vero, tot navigiis auctos, quæ statim remigibus Christianis, qui in eis erant, armatis, complerunt, alacres, ad hostium classem oppugnandam, prodiisse; verum, quid deinceps sit actum, adhuc sciri non potuisse, sed spem esse, belli eventus nostris fatis ex sententia processuros. quod Deus faxit. Omnis expectatio nostra est in nunciis, qui sunt venturi. Iterum vale. III Kal. Octobris C I C I O C X L V.

X I I I.

NVnquam arbitratus sum fore, ut ego, qui non indifertus vel, si verum sit dicendum, satis loquax non nemini videor, protinus à facundia desererer. nam, cum calamum in manus sumsissem, quo aliquid tibi literarum mitterem, jamque, ut fieri solet, salutem essem præfatus, continuo hæsi, nec, quod principium inciperem, ad scribendum inveni. atque re ipsa sum expertus, id quod antea audieram ac legeram, tanquam solum ac fundamentum eloquentiæ esse rerum cognitionem atque notitiam, neque quemquam posse esse eloquentem, nisi res subsit de qua loquatur; ceteroqui furere atque insanire videbitur. itaque eo redactus eram, ut cogerer, vel calamum deponere, & ad te scribendi cogitationem abjicere, (quod non erat consilium facere,) vel ut, nugis chartas implerem, eaque tibi mitterem, quæ, si Romæ sis, narrare nemo audeat. cujusmodi est illud, quod heri vidimus, quum tota nimirum Vrbe duo quidam, equis impositi, ac funibus circumplicati, & licitorum cohorte stipati, per celeberrimas urbis vias circumferrentur; quorum unus, honesta facie, notissimo cuidam Antistiti à secretis fuisse dicebatur, alter inferioris erat ordinis, nempe ex eorum numero, qui, quæ ubique locorum acta sunt, colligunt, & literis consignata, octavo quoque die mercede divenditant. eorum uterque causam, quamobrem ea ignominia afficeretur, in pectore, cubitalibus pene literis scriptam habebat; quod videlicet arcana, ac minimè divulganda, per literas evulgassent. Ac jam pene putidum est, de bello contra Turcas, scribere; tam multa, tam varia, tamque inter se contraria dissipantur.

rur. alii dicunt, illorum classis partem à nostris captam
 atque depressam fuisse: alii, hanc nostris triremibus va-
 stitatem, ac prope exitium, contigisse: alii affirmant, no-
 stros, cum prope ab insula Creta abessent, Venetum tri-
 remibus, & egregiis illis myoparonibus, qui in portu
 Sudæ, ne se cominovere possent, clausi detinebantur, si-
 gnum dedisse, ut foras erumperent, seque cum ipsis con-
 jungerent; quod cum strenue fortiterque fecissent, sta-
 tim, ingenti exorta tempestate, ventorum vi, hac illac
 impulsos, fortunæ ludibrium dedisse: aliorum opinio
 est, adversariorum nostrorumque classes nondum inter se
 fuisse conspectas, ne dum rem ad manus certamenque
 venisse. Ne multa; tam, ut dixi, varia, tam dubia, tam
 inter se pugnantia, tam falsa, vulgi sermonibus agitata
 narrantur, ut, non in Græcia, unde perpetuo ad nos na-
 ves comineant, sed apud gentes, in extremis atque ulti-
 mis terris positas, extra anni solisque vias, res agi vi-
 deatur. Atque, ut majus chartæ spacium impleam, istuc
 etiam addam, hic Romæ dies ita pulcros, ita serenos, ita
 amcenos, ita lepidos, ita venustatis plenos, illucescere,
 ut nullum vernum tempus, illorum unquam similes dederit.
 Vale. Romæ, prid. Idus Octob. C I O I O C X L V.

X I V.

Plures equidem, Tyrrhene clarissime, ad te literas
 dedi, quas cum scribebam, non eram ita ineptus, ut
 iis à te responsum deberi existimarem. nihil enim fere
 solidum continebant, sed erant cassa nuce inaniore. Sed
 consuevi ego octavo quoque die ad te scribere; à qua
 consuetudine usuque si recederem, videbar non leve fla-
 gitium admittere. ac non parum sæpe accidit, ut, cum
 calamum ad scribendum sumo, quod primum verbum
 scripturus sim, nesciam, atque eo, quod ex improvise
 mihi in mentem veniat, utar. Scripsi etiam epistolas ali-
 quot jocosas, & in primis eam, qua ludebam in Gabrie-
 lem Naudæum, qui in instruenda bibliotheca Mazarina,
 cujus gratia Romam venerat, nullum librorum discrimen
 haberet, sed omnes, quotquot fors obtulerat, dum-
 modo vilis eorum esset annona, coëmeret, sive illi essent
 piriidi

nitidi ac scite eleganterque illigati, sive fumo ac sordibus obfiti, ac inepte maleque confuti. verum hanc epistolam, rogatu coactuque Naudæi ejusdem exaravi; quam etiam exscripsit, & secum in Galliam attulit. quamobrem totum hoc genus literarum, vix erat dignum quod aspiceres, nedum minimum aliquod temporis, ad respondendum, summis gravissimisque occupationibus tuis surriperes. quos tibi labores non satis ex sententia succedere, sed omnes in irritum cadere, graviter in tuis ad me literis quereris. Sed non est ita, Tyrhene; nam, quamvis non eos, quos par est, exitus habeant, iniquitate ac malitia hominum intercepti, à Deo tamen, à quo omnes capilli capitis nostri numerati sunt, ne quod illorum unum intereat, omnes labores tui, magno compensati præmio, mitigabuntur. Quamobrem perge, atque in id opus, sicut facis, diligenter incumbe. Venit ad me domum, salutandi gratia, admodum Rever. P. Ambrosius Landuvius, Augustinianus Eremita, qui Romæ D. Augustini Cœnobio, Prioris autoritate ac nomine, præsidet; missus, ut ajebat, à D. Calanio de Aciaria, ut excusaret occupationes suas, & discedendi celeritatem, quod, Senas profecturus, ine non antea convenisset. cui respondi, officium istud futurum fuisse superfluum ac non necessarium, quod, sine ejusmodi significationibus, jam mihi notum esset atque perspectum, me ab eo amari. postridie contuli me ad eum, ab eoque honorifice ac peramanter sum exceptus. horam ferme integram collocti inter nos sumus, ac fere semper, de te, ac de viris, rebus gestis, doctrina ac sanctitate illustribus, in quibus numerari ajebat pertinentem ad familiam Illustrissimi Nuncii Colonienfis, B. Joannem Chisium, Augustinianum Eremitam, qui, ante annos trecentos & eo amplius, est mortuus, ejusque vitam, paucis ante annis, elegantissime scriptam, Coloniae fuisse impressam. miror, te celatum illud me habuisse, cum omnia semper large mecum liberaliterque communicaveris. Familia Barberina rediit cum Gallis in gratiam, ab eisque rursus in clientelam & fidem est recepta, ac, die Dominico proxime præterito, magna populi totius cum admiratione atque concursu, cui hæc res incredibilis videbatur, supra fores ædium

ædium Francisci, Antonii, & Thaddæi Barberinî, insigne regium locatum affixumque conspeximus. Vale. Romæ, xiv Kal. Novembris, c i o i o c x l v.

X V.

Nondum mihi facultas obtigit, virum principem illum adeundi. nam longa inter utriusque nostrum ædes via intercedit; viæ sunt imbribus corruptæ; accedit senectus, infirmitas virium; neque adest Hugo Vbaldinus, qui me rheda illuc vehat, cum nondum Capranica, quo, animi causa, se se contulerat, in Urbem redierit. sed cras eum expectamus, vel ad summum perendie. neque ea quæ dixi incommoda me retinerent, quo minus, ut ætas mea fert, gradum proferrem, & ad eum progredi properarem, si mihi certum esset, eum domi invenire, vel ab occupationibus vacuum; sed vereor, ne, cum tantum itineris laborisque susceperim, eum quopiam profectum, vel publicis gravissimisque negotiis, quibus perpetuo distinetur, implicatum inveniam, quamobrem omnes mihi ad eum aditus intercludantur. sed celeris ejusdem, in Urbem Leoninam, reversio, omnibus me hisce difficultatibus & incommodis eximet. nam, ob propinquitatem, licitum mihi erit, eundem, à negotiis feriatum, adire, hoc est, statim à prandio, cum, solutus curis, horam atque eo amplius solet, cum Canonico Vbaldino, Maria Isabella Accorambona, scemina lectissima, & mecum etiam, una consumere. non enim, cum libeat, ab honestissimo illo coetu, quæ illorum est benignitas humanitasque, excludor. itaque, simul ac facultas dabitur, tuam illi epistolam legendam exhibebo; quam ille, magna ac suavi sua voce legens, sentiet se affici voluptate, cum intelliget ex ea, quantà ipsum benevolentia cultuque prosequaris. sed homini occupatissimo, ad cetera negotia, quibus districtus detinetur, alia etiam cura sollicitudoque, non parum molesta, accessit, religiosi videlicet totius cujusdam Ordinis patrociniû. etenim non te fugit, quantum negotii, patronis suis, exhibere soleant ejusmodi cucullatorum familiæ; quod patrociniû in illum transtulit Pontifex; qui etiam varia illius onera, quibus

quibus premebatur, cum aliis Cardinalibus partitur. Ajunt, propositum esse edictum, quo Cardinales omnes Romam evocantur, præter eos, quos officii sui ratio in suis diocæsisibus detinet, eosque, qui bona sua cum venia absunt. sed non est tantum ab re mea otii mihi, aliena ut curem, eaque quæ nihil ad me attinent. Navis, quæ libros, à Casio mihi muneri missos, advehit, nondum Liburnum appulit. Novam meditor Pinacothecam instruere, jamque ad sexaginta doctorum virorum nomina descripta habeo, quorum imagines in eam referam. Quæso, si quisquam tibi subvenit, qui sit præterminissus, ut ejus vitam moresque, Italico sermone breviter scriptos, ut olim fecisti, ad me perferendos cures. Vale. Romæ, VII Kal. Novembris CIOIOCLV.

XVI.

E Pitaphium religiosissimi viri ac pastoris vigilantissimi, Jacobi Merlohorstii, à te mihi missum, donum longe gratissimum, legi primum solus; tum rursus, una cum Canonico Vbaldino; magnamque ex eo spiritualem voluptatem accepimus; postremo, interioris cubiculi mei, ubi legere ac scribere consuevi, ostio affixi, ac, quoties intro pedem in illud fero, oculis, quæ traduntur in eo, percurro, & mortem, cujus nullum est cuiquam effugium, mihi in memoriam revoco. idque maximæ utilitati esse experior; ac tum præsertim, cum inanes & inutiles cogitationes occurrunt. Cogito, ex iis, quæ in fine epitaphii de illo scripta leguntur, aliquam ejus imaginem describere, quam in Pinacothecam novam, quam exstruo, inferam. P. Odoricus Rinaldus, è Congr. Oratorii, Ecclesiasticam historiam, à Baronio intermissam, reprehendit; jamque volumen unum, quod annos ferme centum complectitur, confecit, typisque Romæ mandavit. cupit vehementer, plura ejus voluminis exempla Coloniam mittere, quæ ibi vendantur; ipse solvet vecturam, vectigal, & omnia quæ sunt necessaria; sed neminem ibi penitus novit, cujus fidem sequatur. itaque petit à me opere maximo; ut ad te scriberem, digneris indicare, quam ille viam, ad hanc rem, possit insistere; ac, si

fas esset, illic aliquem invenire, cui tuto committi id mercimonium possit, libentissime ejus cum eo rationem haberet, ac pro sollicitudine ac molestia, quam in libris illis suo precio vendendis, hoc est, eo, quod sibi æquum videatur, (nam totum hoc, in ejus prudentiam & industriam rejicit,) capiet, mercedem, quam ille dixerit, solvendam enumerandamque curabit. quamobrem peto à te, quanta maxima vi possum, ut, si hac in re commodare illi possis, pro eo amore studioque, quo catholicam religionem prosequeris, homini, mihi amicissimo, animum expleas. pertinet enim ad catholicam fidem, librum hunc tota Germania divulgari, quo hæreticorum, novatorum præsertim, mendacia refelluntur, cum omnia quæ in eo continentur, desumpta sint ex Pont. summi epistolis ad Reges, Imperatores, Dynarchas, legatos, ac Nuncios, singulis annis, datis; quarum epistolarum exemplaria, tabularii Sedis Apostolicæ custodiis asservantur; unde, præsertim Ecclesiasticæ historiæ, lumen elucet, & ad quæ iis, qui eam perturbare conantur, aspirare non licuit. Classis nostra, quæ adversus Turcas pugnatura prædierat, re infecta, domum rediit. nam, dum varias moræ causas nequit, pugnandi tempus abiit. interim Turcæ Canæ potiti sunt, & unumquodque, quod in ea bellissimum erat, sive auri, argenti, vestis stragulæ, sive mulierum ac puerorum, navibus impositum, Constantinopolin ad ipsorum Imperatorem miserunt. Sed quomodo nostrorum studiis atque conatibus faveret Deus, cum plures, ex nauarchis aliisque ducibus, suas secum concubinas concubinosque, ut ajunt illi qui in eadem classe fuerunt, adveherent? ac periculum est maximum, ne brevi, tota insula in hostium potestatem veniat. at nos interim otiosi, non cessamus, peccata peccatis addendo, Deum nobis quam maxime infestum & inimicum efficere. quid enim aliud revera, nisi peccata nostra, nobis vires atque animum minuunt, hostibus augent? Peto à te, ut valeas, & pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Romæ, xv Kal. Decembris c i o i o c x l v.

XVII.

Quamquam ea, quæ Romæ aguntur, domesticorum tibi literis declarari putem, tamen meas etiam esse partes existimo, de iis te certiozem facere; præsertim si quid commemoratione dignum occurrat. Heri prid. non. Decemb. summus Põnt. comitia Cardinalium habuit, in quibus declaravit Cardinalem, Franciscum Mariam Farnesium, Ducis Parmæ & Placentiæ fratrem, declaravit, inquam; nam anno superiore eum creaverat; sed variis de causis inhibitus est, ne pronunciaret; interea clausum suum consilium in pectore habuit; quod nunc cum aperuerit, eum inter Cardinales locum ac numerum obtinere voluit, quem illum obtinere par esset, si tum renunciatus fuisset. Magnam à Pop. Rom. summus Pont. hac electione gratiam inivit, eorum odio, qui familiam hanc, olim optime de hac urbe meritam, funditus extirpandam delendamque curaverant. Ingentem, tota Vrbe, lætitiâ agitari videres. ignes nocturni, summo artificio elaborati, cælum ac terram inflammare videntur, strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus, ferreis tubis emissus, ærem complet; tympanorum fragore, tubarumque clangore, omnia personant; faustis acclamationibus, Farnesiorum nomen in Cælum effertur; ædium illorum fenestræ, crebris luminibus distinctæ, collucent, plaudentium corona cinguntur, postes vero variis coloribus ornantur, festis frondibus coronantur. quid multa? ædes illæ, quæ paulo ante inimicissimis hominibus ludibrio erant, quæ contumeliæ causa, tanquam si cum bajulo aliquo, aut etiâ inferioris sortis homine, res esset, lictoribus ac militibus obsidendæ, conculcandæ, ac deturpandæ dabantur, quæ inscribebantur, earumque pretiosa supellex in indicem referebatur ut auctio fieret, atque, tum ædes, tum supellex, tum fundi, tum omnia, quæque licent, venirent præsentî pecunia, atque venissent, si emtor accessisset; nunc, inquam, ædes istæ, ab omni nexu solutæ ac liberæ, in domini sunt potestate, antiquum dignitatis locum obtinent, ac pro contumelia honorem, pro ludibrio reverentiam, pro sibilo plausum accipiunt. Ita rerum

omnium

omnium vicissitudo est. At proxima superiore nocte, hora circiter quinta, tanta in omnia Urbis loca, vis grandinis cecidit, imbrilargifluo mista, tam multa horrifico micantia lumine fulmina, è cælo missa, domos jaculata sunt, tam validi undique venti eruperunt, tam sævi turbines extiterunt, ut altissimas vetustissimasque eradicatis arbores extirparint, omnes de tectis regulas deturbaverint, ædes detexerint, ac non parum multas, pluribus Urbis in locis, ad terram affixerint; quæ ex improvise concidentibus, omnes fere, qui in eis erant, oppressos obritosque interemerunt. non potest dici, quanto civitas terrore metuque concussa sit. & quia hoc totum à Deo, peccatis nostris irato, prodire constabat, sacrarum ædium omnium campanarum, miserabili sonitu, signum dederunt, ut cuncti in genua procumberent, ut in preces fusi, à sese divinæ iracundiæ flagella averterent. ut vere Dominus, de turbine, locutus videatur, etudiens nos, ut abnegantes impietatem, sobrie, pie, & juste vivamus. Heri audiavi, Romam advenisse libros, mihi à Cæsio muneri missos. simul ut accepero, eidem, per literas, gratias agam. Vale. Romæ, Non. Decemb. C I O I O C XLV.

XVIII.

Hodie mane sacrosancto Missæ sacrificio interfui. ubi semel iterumque aures meæ suavissimis illis Pauli Apostoli ad Philippenses vocibus personuerunt: *Gaudete in Domino semper; iterum dico, gaudete; modestia vestra nota sit omnibus hominibus;* hoc est, vestra omnibus in rebus moderatio, cui animi tranquillitas atque securitas resonat tanquam imago, nota atque perspicua sit omnibus hominibus; qui modus cum ab iis absit, qui suis se cupiditatibus constringendos ab iisque possidendos tradiderunt, omne itidem ab illis gaudium propulsatur atque propellitur. Quamobrem, Tyrrhene, perbeati mihi ii videntur esse, qui vel sua se voluntate, vel literarum dulcedine, vel suæ salutis studio, à Rep. removerunt. nam, quibus ambitio, quæ transversos plerosque agit, non dominatur, eos scias jam posse habere ipsum suæ vitæ modum. Tum tu igitur, inquires, in Rep.

C versari,

versari, negas esse sapientis? Minime id quidem; nam si optimo cuique persuaderi hoc postulem, neque mihi neque aliis, qui, tranquillitatem vitæ secuti, privatis sese parietibus continent, illud, quod maxime cupiunt, otium accideret; sed eos ajo, quibus se Resp. permittit, ab odio, ira, inimicitia, avaritia, sicut tui similes, vácuos, debere ad eam capeffendam accedere. quod cum à paucis fieri videam, ac vix esse quemquam, qui in potestatibus se se contineat, neque in aliquam in Rep. fraudem, cujus postea ratio reddenda sit, non labatur & cadat; tutius esse arbitror, nullam Reip. partem attingere, quam in apertum infortunii cujuscpiam discrimen se se committere. In qua sententia eo magis confirmor, quo plures in mentem veniunt, qui, nostra patrumque memoria, cum in Rep. principes extitissent, cum eorum imperio nutuque omnia adinistrata essent, cum eorum fidei, pecunia publica commissa fuisset, postea, exacta potestate, visos esse molestissimis litibus implicari, innumerabilibus sollicitudinibus distrahi, omnium fere odio premi, de fortunis omnibus, de vita, de existimatione, ac de fama diuincare: quam pestem à capitibus suis removissent, si nulla ipsis cum Rep. ratio fuisset. Verum, ita eos, qui procul ab ea vivunt, fortunatos judico, si ita gaudeant, ut Philippenses gaudere vult Paulus Apostolus; nimirum, in Domino, non autem in ipsorum otio, doctrina, ingenio, multoque minus in voluptatibus ac divitiis, fortasse si affluant. At, liceat mihi tecum paululum philosophari, non quidem, ut te præceptis meis insequar, ut erudiam, sed ut tecum, id quod mihi datur otii, honeste consumam. nam, quid me juvet, nullo ambitionis labore distringi, si aliis vitiorum generibus implicer? non enim est fas, quempiam eo gaudio potiri, quod est in Domino, vel cum Domino, nisi eundem, non solum vitiis, verum etiam omnibus animi motibus atque fluctibus turbidis, à ratione averfis, vacare contingat. nam, quid est vitium commune cum Deo, à quo, tanquam à fonte, fluminum virtutum divortia fiunt? quid perturbationibus animi, rationi contrariis; convenit cum Deo, qui perfecta ratio est, ac mens semper placida semperque tranquilla? Christo penitus adhæreat oportet, cui consilium est, iisdem quibus

quibus ille gaudiis exultat, expleri. at, qui Deo adhæret, unus cum illo spiritus fit; hoc est, de illius studiis, sua sibi studia sunt omnia; easdem res, quas ille, suorum gaudiorum sementem ac materiem habet. hæc autem sunt, contumeliæ, ludibria, verbera, cruces. hæc suum ille gaudium, suam voluptatem, suam gloriam, vocat. quamobrem, qui ita erit affectus, si fortunis omnibus evertatur, si injuriis si contumeliis omnibus oneretur, si excarnificetur, uratur, verius atque alacrius, quam Epicurus, & quam quivis alius Philosophus, dicet, *Quam suave est hoc! quam hoc non curo!* Quoniam alio argumento, Philippensibus vehementer esse latandum, concludit Apostolus, nisi eo, quod, divino munere, multa, aspera, acerba, ac difficilia perpeffu, pro Christi nomine paterentur? paulo enim ante dixerat, *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Me miserum, quam longe à perfecti Christiani forma constat abesse, qui, si vel verbo uno gravius appellor, continuo exclamo, ingemisco, ac ferre non possum! id adeo fit, quia perfecte cum Christo non hæreo, quia non in eorum numero invenior, quibus David Rex ait, *Letamini in Domino, & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.* rectum, rectum, inquam, mihi cor deest, Deoque simile, qui ab eodem Davide, *dulcis ac rectus Dominus* dicitur; ac pravum, absurdum, ac distortum inhæret, nec potest placere illud quod illi placeat; ideo, non suavis, non dulcis, non bonus, ille videtur, sed insuavis, acerbus, atque utinam (quod pessimum aggressu scelus) non etiam injustus, cum aliquid mihi præter sententiam accidit, quod non etiam eveniat iis, quibus me antepono. itaque acroanta de me illud dici non potest: *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!* Sed jam satis philosophatum est. impetra tu mihi à Deo, his Christi natalitiis, (quæ tibi prospera ac felicia evenire cupio,) cor rectum, nullaque pravitate ac deformitate distortum. Vale. Romæ, xvi Kal. Ianuar.

C I D I D C X L V.

XIX.

Heri, v i i Idus Ianuarii, c i o i o c x l v i, à Patribus Soc. Iesu comitia novi Generalis sunt habita, atque sex ac quinquaginta suffragiis, plus minus, creatus est Præpositus generalis P. Vincentius Carafa Neapolitanus, summo genere natus, qui tum Provincialis Neapolitanæ provinciæ munere fungebatur; quem maximæ probitatis animique demissionis ajunt haberi. neque obscura ejus rei argumenta dedit; primunt, dum comitia haberentur; nam, cum sæpius in suffragiis, quæ clara voce recitabantur, sumum nomen pronounciari audiret, verens id quod accidit, ne ipse plura, quam ceteri, suffragia ferret, prosiluit, atque omnibus audientibus dixit, viderent, quid agerent, se esse indignum, cujus nomen in illis comitiis audiretur; proinde ne longius progredierentur, sed rursus, se in perpetuum excluso, ad nova suffragia ferenda reverterentur. qui non est auditus; sed ad finem sunt perducta comitia; quorum hic fuit exitus, ut illi tantus hic magistratus mandaretur. deinde aliud, longe majus, animi demissi specimen præbuit, cum, tot suffragiis, quot diximus, Præpositus generalis renunciatus, conatus est magistratu se abdicare, ac vehementissimis precibus lacrimas etiam addidit: sed actam rem egit, nec illa vi & ardore animi potuit impetrare, ut ille Patrum sapientissimorum cœtus alium sibi Generalem, præter ipsum, vellet. Summus vero Pont. nihil ex illorum legibus immutandum statuit, quamvis id quidam supplicassent; sed omnes jussit, utpote æquissime sanctissimeque scriptas, integras inviolatasque permanere. Prope diem novus Prorex Regni Neapolitani Romæ expectatur, atque à summo Pont. in Ædibus Vaticanis, una cum illius uxore, hospitio accipietur. Vale. Romæ, i i i Idus Ianuar. c i o i o c x l v i.

XX.

Hesternus mihi dies sane hilaris ac luculentus illuxit. ò diem pulcrum, amœnum! ò diem Apostolo Paulo dignum,

dignum, cui ille erat solemnis ac sacer, mihi que faustus ac felix. atque cœlum ipsum visum est, illi diei favere. nam tum primum solem terris aperuit, quem, ob trium fere mensium pluvias, perpetuis nubibus clausum & obstructum habuerat. Sed quorsum, inquires, spectat, hæc tam festiva ejus diei commemoratio? quorsum, inquires? num te ejus fugit memoria, quod superioribus ad te literis scripsi, missum fuisse à summo Pont. qui me, ejus verbis evocaret, ut ad ipsum venirem? qui quidem nuncius, incredibili alios voluptate cumulasset. quid enim honestius, cuiquam potest accidere, quam à tanto Principe ultro accersiri? me autem, magna molestia affecit. jam pridem enim sperandi finem feceram, neque quidquam tam optabam, quam exitum vitæ, justorum morti quam simillimum. accedebat pudor, mihi à natura ingenus, qui que, jam inde ab ineunte ætate usque ad hunc diem, me nunquam deseruit; quo deterrebar, ne in tanti Principis conspectum prodirem. itaque diem ex die ducebam. verum heri non fuit amplius cunctandum, sed, vellem nollem, eundem. at in itinere, nihil tam mihi veniebat in mentem optare, quam ut Pontifici, magna aliqua occupatione districto, non esset otium, me audiendi atque videndi. sed ut proætonem intravi, continuo omnis mihi molestia abscessit ab animo. nam quid ego commemorem cubiculi Pontificis præfecti, quid intimorum quorundam cubicularium humanitatem, qua sum exceptus? & quia, paululum mihi fuerat expectandum, dum Magni Etruriæ Ducis orator foras exiret, pro se quisque sedulo faciebat, quo, suavibus lepidisque sermonibus, eam expectandi molestiam mihi leniret. sed tandem vocor, accurro, intro, atque ad Pontificis pedes, me supplex abjicio, eosque humiliter demisseque exosculor. at ille statim, jubet me à genibus surgere. obtempero, ac gratias illi agere incipio, quod dignatus fuerit me ad se vocare, & alia quædam, his similia singultim effari. at ille primo, severa fronte astitit, atque, Tibi, inquit, paulum sum iratus, cogitoque multam aliquam irrogare; ita ne? unus ac dimidiatus est annus, postquam in hunc locum dignitatis ascendi, nec tibi venit in mentem, me salutatum adire? ita ne, res amicorum tibi sunt

cordi? cumque ego, pudorem meum, & meritorum inopiam, quæ me ab ejus conspectu removeret, excusarem, Tace, inquit, jam tua mihi merita sunt notissima. atque ab hoc aditu, in meas laudes est ingressus, eaque dixit, quæ pudet me referre. tum rogavit, ut valerem; quot annos essem natus. respondi, me, ætate, proxime ad ipsum accedere, sed bona esse valetudine. eamque me collis S. Honuphrii, ubi multos jam annos habitarem, amœnitati salubritatique acceptam referre. Credo, ait ille; ita enim corporis habitus & color oris loqui videtur. interim instabat, urgebat, ut beneficium ab eo aliquod peterem; quod gestire se ajebat illud mihi concedere. at ego, satis magno beneficio me esse affectum affirmabam, quod, per ipsum, fas mihi fuisset, sanctissimis ejus pedibus oscula figere; ac nihil mihi carius fore, quam, si mea ipsi opera alicui esse usui posset. quibus ille verbis respondit, curaturum se, ne mihi opus deesset. ne multa, nihil humanius, nihil benignius, nihil illo suavius fieri posse arbitor. denique multis cum eo spaciis factis, multisque verbis ultro citroque habitis, ab eo discedo, plenus hilaritate. Vale. Romæ, V I I Kal. Febr. C I 3, I 3 C X L V I,

X X I.

ARbitror, ad te fuisse perlatum à tuis, de constitutione Pontificia, quæ triduo ante emanavit. Strenuam, à te mihi missam, lubens accepi; paginam nimium, quæ, Christi exemplo, nos docet, voluntatem nostram cum Dei voluntate congruere eique ad nutum præsto esse debere. & sane, nihil mihi poterat eo munere gratius accidere. jam pridem enim hunc lapidem volvo, ut totum me meaque omnia ad divinum arbitrium voluntatemque referam; at, cum res ex animi mei sententia fluunt pulcre, id me esse affectum existimo; verum, ubi illæ, adversis resstantibus ventis, contrarium cursum tenere cœperunt, continuo id mihi falso fuisse persuasum intelligo. nam crucior, angor, ad querelas lamentationesque confugio, ac voluntatem meam, quam esse inortuam opinabar, vivere, ac, divina voluntate expulsa, in me regnare comperio. itaque quoties accidet, ut volun-

tas mea à Deo , cui semper debet hære , recedat , pagina hæc , admonitoris mihi loco erit , ut eam revocem , & eo , unde discesserat , redire compellam . Conatus sum aliquo te , si non pari , at grato tamen , munere remunerare ; atque carmen istud scripsi , quod , si non verborum sententiarumque splendore , at saltem , ob tui muneris similitudinem , non est indignum , quod semel à te legatur . Hugo Vbaldinus , plurima te salute impertit , ad quem frater tuus , vir humanissimus , salutandi ejusdem gratia , heri accessit ; quo humanitatis officio , singulari se beneficio ab illo esse ornatum , existimat . Vale . v i Kal. Februarii C I O I O C X L V I .

FIAT VOLUNTAS TVA.

*Perche mai sempre , ogni tua santa voglia
In me s' adempi , o mio Signor' , mio Dio ,
Vestimi del' tuo amor' , celeste e pio ,
E della propria voluntà mi spoglia .*
*Ahi sento , da mortale ultima doglia ,
Stringer' , con' dura man' , Lasso , il cor mio ,
Qual' or' , cieco e sfrenato empio desio
A darsi vinto , al' suo voler' l' invoglia .*
*Ch'esser' non può colà , se non tormento ,
Ove teco non regna eterna pace ,
E d'alme , a te concordi alto concerto .*
*Ma se , del' cor , non legghi , il pie fugace ,
Con' stretti lacci , al' amor tuo , qual' vento
Spiegherà il vol' , là dove a lui più piace .*

X X I I .

MIror , quod meæ ad te literæ non perferantur , cum nullum istuc tabellarium venire sinam sine meis , iisque longis . nunc brevis sum , quia negotiosus . habenda mihi enim est oratio in sacello Sodalitatis nostræ , ad Patres Soc. Iesu , qui Romam , ex omnibus orbis terrarum partibus , remotissimis etiam , ad Comitium Præpositi generalis venerunt . neque mihi , tam molestiam affert quod oratio sit scribenda , nihil enim est , quod facilius

possim facere, quam quod sit habenda; vereor enim, re memoria me fugiat; etenim jam diu factum est, postquam nihil, Latine scriptum, memoriter recitavi. quam orationem, postquam habuero, mittam ad te statim, ut, cum legeris, tradas Nihusio, ut cum ceteris imprimendam curet. Obiit, subita pene morte, Abbas Cæsarius, Virginii Frater, & Iuliani filius, summo vir ingenio, sed acri, atque in jaciendo mittendoque ridiculo facetus in primis, adeo ut, si quod dictum paulo argutius in vulgum emanasset, cujus autor certus non esset, statim Abbati Casarino tribueretur. Est hic Romæ orator Venerus, à suâ Rep. extra ordinem missus, ad petendum auxilium contra Turcas; qui magno apparatu, adversus Christianos, vere primo, qui jam prope adest, venturi dicuntur. sed vereor, ut juvari pecunia possit, ob ærarîi angustias; in quas illud est adductum ob bella, quibus, superioribus annis, afflictus ac perditus fuimus, in quæ sumtus facti sunt maximi & intolerabiles, ut nihil ex eis, nisi de decus, quæreremus. Vale. Romæ, non. Martii
C I O I O C X L V I.

X X I I I.

Quam vellem, Tyrhene clarissime, in comitatu Sodalium Deiparæ Virginis Assumptæ, in domo professa Soc. Iesu, nonis Aprilis, adfuisses; quo illi die, ut leges eorum sunt, septem præcipuas Urbis ecclesias ad-eunt. Etenim nihil vidisses honestius, nihil pulcris, nihil quod magis visendum putares. omnes primo mane in Æde Apostolorum principis, quæ prima ex Ecclesiis in-visitur, convenerunt. ubi, cum simul omnes aram maximam, & Apostolorum Petri & Pauli, aliasque septem, venerati essent, certis ac decretis inter ipsos precibus, ne alii aliis moræ ac impedimento essent si longioribus aut brevioribus precibus uterentur, quod solenne etiam in ceteris ecclesiis observatum est; cum, inquam, in religiosissimo illo templo orassent ut diximus, cœperunt se ad basilicam D. Pauli conferre, cujus itineris totam illam partem profecti sunt pedibus; quæ habitat frequentissime, hoc est, à basilica Vaticana, usque ad pontem, olim
Senato-

Senatorium, nunc D. Mariæ appellatum. quod iter tum
 spacium illud complectitur, quod adjacet iuter eam basi-
 licam ac portam S. Spiritus, tum viam longam, cujus
 nullus, ut nosti, videtur esse finis, tum etiam transyberin-
 nam regionem, magnam in longitudinem patentem. Ag-
 minis hic erat ordo. quinque S. Rō. Ecclesiæ Cardina-
 les præbant, Pallotta, Franciottus, Carpigna, Carafa,
 Cincius; proximi Cardinalibus erant, primi aulae Ro-
 manæ Antistites, triginta & eo amplius numero; videli-
 cet Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Rotæ Audito-
 res, aliique, maximis in Rep. muneribus functi. seque-
 batur reliqua Sodalium multitudo, ferme ad ducentos,
 ex omni nobilitate collecta. agmen claudebant tot rhe-
 dæ, quot, ad eum numerum virorum illustrium excipien-
 dum, essent satis. neque illi taciti procedebant, sed clara
 voce, modo litanias Sanctorum, modo rosarium, recita-
 bant. ad quod spectaculum populus, qui concurrerat,
 mire se ad pietatem excitari sentiebat, adeo ut nonnulli
 lacrimas vix tenerent. postquam igitur ad pontem, quem
 diximus, pervenissent, cum jam nullus occurreret cui
 exemplo esse possent, ac jam defessi essent ambulando,
 quicunque voluerunt, rhedæ se commendarunt. reli-
 quum erat, ut, cum magnam ejus itineris partem con-
 fecissent, fessis jam de via, ac pulveris plenis, præsto esset
 locus aliquis, ad se, quiete ciboque, reficiendos. at non
 alius ad id aptior visus est locus, quam villa Collegii
 Rom. Soc. Iesu, ad D. Balbinæ; in qua, præter loci
 amoenitatem laxitatemque, triclinium adest, multum in
 longitudinem ac latitudinem patens, adeo ut capiat cen-
 tum & eo amplius; præterea ferme ibi omnia inveniun-
 tur ad exornandum tot hominibus convivium. ibi igitur
 de symbolis omnes lauto, ac, pro eorum dignitate qui-
 bus illud exornabatur, amplo opiparoque accepti sunt
 prandio. quod prandium instauratum est propter eos,
 quos prima mensa capere non potuit. pransos detinuit,
 (antea, quam calor se frangeret, & abeundi tempus acce-
 deret,) vocum, egregie canentium, concertus, cantus-
 que symphonix; sed in primis detinuit nobilissimi ex
 Anglia hominis, ubi, cytharizare, à principis persona
 non abest, barbiti cantus; qua in arte ita præstat, ut Da-

monem & Lampum, quorum, tota Græcia, pervulgata sunt nomina, si reviviscant, superare posse videatur. denique omnem, ab eis, superioris itineris molestiam abegit, eorumque animis ingentem, ad reliquæ viæ laborem suscipiendum, alacritatem inseruit egregia P. Io. Pauli Olivæ concionatoris in primis cohortatio; qua perorata, omnes, rhedis excepti, itineri se dederunt, ut totum septem ecclesiarum quasi curriculum conficerent. illud vero non est prætereundum, quod admiratione dignum sane videtur, quod in tanto summorum virorum atque omni dignitate principum numero, tum in convivio exornando, tum in epulis in mensam inferendis, tum in suo unicuique loco constituendo, tum in rhedis conscendis, nulla est orta perturbatio, nulla confusio, sed suum omnia locum ac numerum obtinuerunt; denique, quod ex sententia melius caderet, nihil est visum. Ne multa; summa ejus peregrinationis hæc fuit, ut, cum ad Ædem B. Mariæ Virginis majoris omnes pervenissent, qua Ecclesia postremo loco adëunda, totus septem Ecclesiarum ambitus concludi solitus est, ibique B. Virginem, tum tacitis secum præcibus venerati essent, tum, pulcre psallentium vocibus consalutassent, cuncti, eo ordine quem supra de Ecclesia D. Petri in Vaticano diximus, pedibus se in Ædem nominis Iesu contulerunt, non minori vulgi admiratione ac plausu quam antea; ubi, vocum suavissimarum cantu excepti, Deo immortalis gratias egerunt, quod singulari ejus munere illud susceptum ad divinæ suæ majestatis gloriam iter ipsis feliciter processisset. His actis, domum quisque suam, cælestis plenus gaudii, sese recepit. Vale. Romæ, III Idus April. CIO IO C XLVI.

X X I V.

Vehementer antea mirabar, quid esset, cur, cum jam tot menses atque annos, per viros gravissimos sapientissimosque, de communi pace ageretur, ad nullam conditionem pactionemque deduci res posset. at nunc, quæ lis orta est Romæ, inter Oratorem Regis Philippi, qui venit ut, sui Regis nomine, summo Pont. obedientiam præstet, & Cardinalem Estensem, meam omnem
admira-

admirationem ad se attrahit, & à vobis abducit. Etenim, ad hanc controversiam dirimendam, inanes sunt Cardinalis Capponii aliorumque summorum virorum labores, cohortationes, consilia, hac illac concursationes, inanes complures interiores apud summum Pont. de hac re consultationes. quis enim non desinat admirari, nullum istic esse finem consultationum ac deliberationum, cum cogitet, de rebus ad communem Christianorum salutem pertinentibus agi, hoc est, de bellorum incendio, quod totum terrarum orbem comprehensum habet, extinguendo, de regnis ac provinciis, iis, quibus ademptæ sunt, restituendis, ac de ratione, qua perpetua inter Christianos Principes pax atque concordia concilietur ac firmetur? Hic vero quid in controversiam vocatur? pro qua repugnatur? num videlicet orator ille, ad Estensis, qui à Cæsare ad Gallorum Regem transit, domum, salutandi ejus gratia, venire debeat, num, si eidem in via occurrerit, cogatur rhedam sistere, atque, ut mos est. Cardinalibus, via, honoris causa, decedere. minutia sunt omnino; at hæ tamen sive minutia sive nugæ; nisi quam primum illis occurratur, seria ducent. nam uterque magnam sibi armatorum manum comparasse dicitur; Cardinalis, ut oratorem, si se illi contingat occurrere, armorum visistere cogat; orator, ut ne cogatur. cui oratori, utpote viro optimo ac religiosissimo, nihil tale, puto, venisset in mentem, ut privatas offensiones interpretaretur, in minuendo honore Cardinalitio; Cardinalibus enim, ob præstantiam dignitatis, honor ille, omnium concessu, debetur, nec sine injuria illis adimi potest; sed, quod agit, à consultoribus impulsus, quorum consilio regitur, agit. Sed, quid opus est verbis? numquam possunt, dum sumus in hac vita, quæ etiam, ob hominum inter se lites ac pugnas, appellari militia potest, dissensionum ac discordiarum causæ deesse. cum è corporibus excefferimus, & in cælum, tanquam in patriam nostram, pervenerimus, tum veræ pacis fines ingrediemur. unde nullis inimicorum incursumus exturbabimur. Vale. Romæ, VII Kal. Maji CIO IDC XLVI.

XXV.

Non expecto, dum ex tuis literis certior fiam, quo loco sit pacis concordiaque inter Hispanos Gallosque negotium. nam, ut nihil scribas, plusquam velim, oculis video, & plusquam sat est, permota civitas, & immutata Urbis facies, exclamat, quo nam illud in loco versetur; nimirum pessimo infelicissimoque. Galli, secundis bellorum eventibus, ferociores sunt facti; Hispani, quamvis multis rebus adversis fracti ac debilitati, retinent tamen magnos illos spiritus, quos natura ipsis indidit, nec volunt, pro temporum varietate, paululum eos abjicere atque deponere. quanam igitur, in tot tantisque discordiarum ac dissimilitudinis animorum tenebris, spes pacis eniteat? Sed, ut ad rem propius accedam, vide, obsecro, quam parva saepe favilla illud excitare possit incendium, ad quod extinguendum opprimendumque, nulla inveniri ratio possit. Orator Hispanus, nempe Classis Castellæ Præfectus (ut alia ejus cognomenta præteream, quæ multa sunt;) qui Romam, ad præstandam summo Pont. obedientiam venit, non sua sponte, quem virum esse optimum ajunt, sed à consultoribus incitatus, ut superioribus literis indicavi, statuerat, ac multis etiam audientibus dixerat, nolle se Card. Estensi officium salutationis persolvere, neque, si fieret obviam in via, eidem decedere, ac rhedam, ut moris est, sistere. quod cum Estensi venisset ad aures, commotus ille respondisse dicitur, daturum se operam, ut sibi, ingratis, si se daret occasio, sisteret; neque, quod Galliæ patrocinium suscepisset, satis justam esse causam, cur sibi honor, Cardinalibus debitus, furriperetur. atque, hortatu fortasse eorum, quibus, vel commodi sui gratia, vel ut amicorum inimicitias persequantur, nihil est jucundius, quam omnia perturbari atque misceri, cœpit milites conducere; primo ex artificum, qui Romæ sunt, numero; tum, iis prætermisissis, ex bellicosissimis quibusdam Apostolicæ Sedis provinciis. nec sibi defuit Hispanus Orator; nam, ex nimis Urbis propinquo Neapolitano Regno, atque ex Columnensium oppidis, magnam vim hominum Romam evocavit,

evocavit, atque armis instruxit. Quam scitum est, statim
 malorum initiis occurrere, neque rem pati in id tempus
 conferri, cum illi, si cupias, auxilium ferre non possis!
 nam, si, ab initio, eorum conatibus itum obviam esset,
 non eo civitas periculo ac formidine, qua nunc premitur,
 terreretur. Etenim, dum optimus pacisque studiosissimus
 Princeps, ne illorum animos offendat, nemini obsistit,
 sed, per internuncios, ad concordiam revocare studet,
 eas unusquisque eorum sibi copias confecit, optimis ar-
 mis præditas, ut duorum exercituum speciem referre vi-
 deantur. denique, illud fuit aggredi necesse, quod antea
 factum oportuit, nempe, pro tempore atque periculo,
 exercitum comparare, eumque in eas Urbis partes, unde
 majus periculum ostenderetur, distribuere, perpetuas per
 totam Urbem vigiliis haberi, portas claudi, easque, quas
 vitæ necessitas apertas reliquisset, præfidiis muniri. at
 hæc tum salutaria fuissent, cum illi abessent, nec in visce-
 ribus Urbis hærent, qui nobis negotium facessero. Atque,
 superiori die Dominico, *III Kal. Maji*, ejus-
 modi, populum hunc, cædis, incendiorem, ac direptio-
 nis, terror oppressit, ut vix, ex eo periculo se esse ereptum,
 existimet, ac nondum ex metu animam recipere posse vi-
 deatur. etenim, sub vesperam, cum idem orator, ex ædi-
 bus Cardinalis Lantis, Collegii Decani, quem, officii
 gratia, salutatum advenerat, exisset, ut se domum reci-
 peret, cumque præter quinquaginta & eo amplius rhe-
 das, armatis plenas, quæ eam, qua ipse vehebatur, hono-
 ris ipsius causa subsequébantur, præter innumerabilem
 circumpedum turbam, tum suorum tum aliorum qui in
 eo comitatu erant, præter trecentos, ut conjicere licebat
 ex habitu, honestos viros, quos circum se, tanquam stipa-
 torum catervas habebat, quadringentos secum alios, hor-
 ridos, fuscos, capillatos, ac solis ardore recoctos homi-
 nes, longis cum sclopiis habebat, partim ex agris evoca-
 tos, partim ex exulum, latronum, crassatorum, eorum-
 que ex colluvie collectos, quos manus latrocinii ac civili
 sanguine alit; quorum ducenti antecederent, ducenti
 agmen clauderent. cum igitur tam magnus esset homi-
 num numerus, ut, cuius inimicorum agrini, terrori at-
 que formidini esse posse videretur, nescio quo casu, unus

ex eis sclopum emisit ; quo strepitu , qui antecedeabant , exaudito , arbitrati sunt , inimicos adesse , ac tanta in eos formido ac pavor irrupit , ut protinus in pedes se se cuncti conjicerent , ac fuga salutem quærerent. & , quoniam , ubi pars labat , summa quoque turbatur , ceteri etiam , illorum exemplum secuti sunt. ac videre licebat , alios se ex rhedis in terram ejicere , ac , relictis armis , in proximum nominis Iesu templum , incitato cursu , conferre ; alios ex circumpedibus , variam vestem , qua erant induti , ne ex ea , inimici esse , deprehenderentur , exuere atque abjicere , varia alios latibula quærerere , ubi occultati , inimicorum manus effugerent. Initium fugæ factum est à furum ac latronum manipulis , qui antecedeabant. hi enim , cum intrasset animos pavor , se præcipites fugæ mandare , in vicinas domos atque palatia conjicere , fores claudere , dominorum fidem implorare , nullam spem vitæ in armis , quæ gerebant , sitam haberè. at viginti ex eis , suis cum sclopis , cum in ædes Montis pietatis confugerent , à militibus , qui ibidem erant , in præsidio domus collocati , fuerunt excepti , ac , nemine repugnante , in D. Martini Ædiculam , tanquam in caveam , quasi si essent aves , inclusi ; unde , post paulo , Card. Pamphili jussu , armis exuti , fuerunt emissi : qui , læti , & agentes gratias , Urbem reliquerunt , seque in vèteres silvarum ac montium latebras conulerunt. ac summa Dei benignitate factum existimo , ut Cardinalis Estensis , suos milites domi contineret , neque foras egredi pateretur , nam si existissent , sine dubio , egregii illi bellatores , ad unum omnes , internecioni dati fuissent. denique , finis fuit ejusmodi , ut præstantissimus ac nobilissimus ille orator , ab omnibus fere desertus , se suas in ædes conferret. Vale. Romæ , Kal. Maji C I D I D C X L V I.

Biduo post , quam hæc scripsimus , emanavit in vulgus , controversias omnes , inter duos illos summos viros , ex animi utriusque sententia , fuisse compositas , coram Pontifice. ac mihi sit verisimile ; nam heri visus est , tum Card. tum orator , ex Ædibus Vaticanis , unus post alium exire. sed , quemadmodum inter se convenerint , cum in præsentia mihi exploratum non sit , proximis literis exponam. Iterum vale.

XXVI.

IAm, ut superioribus ad te literis scripsi, milites, vel potius latrones, quorum præsidii spes eorum maxime nitebatur, qui rem ad pacem concordiamque deduci volebant, ex sclopi unius explosi strepitu, rati adversarios adesse, in fugam sese converterant, & quacunq; cursu contenderent, ne, ex armis, milites esse deprehenderentur, ea in cellas vinarias, ex fenestris clathratis, quæ illis imminent, projecerant, jam ierant, ut rursus se cavernarum silvarumque latebris occultarent, ut inde, ferarum ritu, viatores inermes aggrederentur. jam adversarios etiam ipsos, ut mihi narratur, (quanquam, qui illis favent, id falsum esse contendant) aliquis terror incesserat, quorum ad centum ne in pugnam educerentur, se clanculum ab aliis, fuga subduxerant, cum venit, à Prorege Neapoli nuncius, ad Oratorem Hispanum, quo admonebatur, ne nimium, præsidii Regni confideret, si esset armis dimicandum; sibi enim, opus esse militibus, ad illius regni defensionem; tum, minime è Regis re esse, novis eum tricis implicare; satis sibi negotii, ab omnibus fere partibus, exhiberi, nedum id etiam in se attraheret. proinde mandabat Principi Gallicani, quem etiam, in suis ad eum literis, Excellentia cognomento condecorabat, ut daret operam, quo controversia ista omnino componerentur, & pax, in eas leges quæ sibi viderentur, conficeretur. quibus literis acceptis, statim Princeps Pontificem Max. adit, literas Proregis ostendit, ac se de compositione acturum pollicetur; tum Proregis mandata oratori exponit, ac, sibi videri ait, ut, quemadmodum antea mos fuerat, Cardinales omnes, tum Hispanos, tum Gallos, invisat, præterea illis si fiat obviam, ut via decedat, rhodam sistat, quæ antea, ab iis impulsus, qui, Regis existimationis tuendæ specie, nihil pensi habebant, Civitatem in summum periculum adducere, præterea ad vanam fiduciam elati, se posse, adversariorum copias, spiritu ipso diffare putabant, facere recusabat. verum, & Proregis literis & causæ æquitate permotus, summa animi alacritate, Orator, ad Principis postulata descendit, quod

quod Princeps statim Cardinali, qui id maxime cupiebat, enunciat. His igitur inter eos actis constitutisque, v Non. Maji, à Pont. evocantur; apud se illi, ad colloquium, qui statim, alia alius via venire properant, adsunt, atque, coram Pontifice, amicissime inter se salutant, colloquuntur, & in primis, falsa ea esse, conantur ostendere, quæ ad singulos ipsorum, de altero, delata fuissent, conficta ab iis, qui inter ipsos dissidium esse volebant; præterea veterem inter ipsos amicitiam commemorant, jam inde contractam, cum Dux Mutinæ, Regis Hispaniarum esset in aula. sed rogatus ab oratore Cardinalis, à quonam accepisset ea, quæ falsa fuisse constaret, respondit, se, à Siculo quodam audivisse, qui esset ipsi à cubiculo. at hic, inquit Orator, erat ille, qui ex te audisse ajebat, cum diceres, te coacturum me ingratis tibi sistere, nisi bona cum gratia vellem; sed istuc impune haud auferet. Hæc Pontifex, maxima cum voluptate, audiebat, neque poterat lacrimas, præ gaudio, cohibere, quæ illi ex oculis emanabant; ac laudavit utriusque æquitatem animi, qui ita propense inimicitias deponerent, ab armis discederent, ac civitatem metu liberarent. tum fuit auctor Cardinali, ut, quo magis, populo, hæc concordia testata esset, sua Oratorem rheda tolleret, ac domum reduceret. quod factum ab eo est; ac, dum iret, una cum illo, in via, à populo faustis acclamationibus excipiebatur. Nunc illi adeo inter se diligunt, adeo mutuis officiis complectuntur, ut nihil possit esse conjunctius. Pontifex postridie, tanta sollicitudine & cura solutus, in suum suburbanum se contulit, ibique eum diem hilarem sumsit. At ille malus, qui tantum incendii conflaverat, domi suæ, privatis, ab oratore, custodiis asservatur, eique tantum panis & aquæ præbetur, quantum satis sit ad vitam tantisper protrahendam, dum ea in illum exempla, quæ meritis est, edantur. Vale. Romæ, v Idus Maji
C I O I O C X L V I.

X X V I I.

S Perabam, Urbani V I I I Pont. è vita discessu, fore, ut aures meæ, armorum strepitu defessæ, conquirerent;

rent ; sperabam , me vivo , optimo huic Pontifici , pacis
 otiique studiosissimo , nullam causam se objecturam ,
 quamobrem milites cogere , seque Urbemque , armorum
 præsidio , tueri compelleretur. Sed me spes illa mea fe-
 fellit. nam refertam armatis Urbem aspicio , tubarum
 sonitu , tympanorum scloporumque strepitu circumsona-
 re ac perstrepare omnia audio. causam , tanti tumultus ,
 Gallorum exercitus affert , quem Thomas à Sabaudia ,
 pedestrium Regis Gallia copiarum imperator summus ,
 in Italia ductat ; quæ copiarum , magna ex parte , constare
 dicuntur ex delectibus , in urbibus ditionis Ecclesiasticæ
 habitis. quamobrem summus Pont. minacissimis edictis
 domum revocat omnes sibi subjectos , qui in aliorum
 Principum castris versantur , & gravissimas pœnas in eos
 constituit , qui delectus habere in suis urbibus audeant ,
 vel stipendium ab externis principibus viris accipere. Sed
 vereor , ut aliquid proficiat , neve veteri illi proverbio sit
 locus : tum demum puteum fodi , cum sitis fauces teneat.
 quotus enim quisque erit , qui edicto obtemperet ? nam ,
 dum , mitissimus humanissimusque Princeps , hominum
 gratiæ nimis indulget , dum satis facere omnibus studet ,
 dum , otiosus ab animo , alias res agere videtur , nec sta-
 tim , ab initio , eorum conatibus obstitit qui suas operas
 venditas atque addictas externis Regibus habent ; ausi
 sunt illi milites scribere , arma atque equos , ex Urbe , il-
 lorum exercitibus mittere , atque alii alia facere , quæ , ut
 leviter dicam , nemo unquam sapiens laudabit. nam quos-
 dam vidimus , prope justos exercitus habere , iisque stipen-
 tos , in oculis Principis , per Urbem incedere , suas domos ,
 arcis cujuscumque , & castrorum ritu , munire. ut non alias
 iniquius , sacrosanctam Pontificis Max. majestatem im-
 minutam viderim. Sed , qui tantum sibi licere putarunt ,
 experientur , esse humanissimo huic Pont. aceto cor acre
 in pectore , ac , lenissimum illum patrem , factum esse , si
 usus veniat , acerrimum. nam sibi validum comparavit
 exercitum , quo contumacibus metum , ne commovere se
 possint , injiciat. Sed , ut ad Gallos redeam ; primum erat
 omnium opinio ; eos invasuros Savonam vel Finalem ;
 sed suas tandem copias , navibus impositas , prope Popu-
 loniam , in Etruria , exposuerunt ; ajuntque , Ducem il-

50 I A N I N I C I I E R Y T H R Æ I
lum, Magno Etruriæ Duci misisse, qui diceret, ut quiesce-
ret, nec se immisceret, neve Hispanorum partibus stude-
ret; quod si secus faceret, Regem inventurum, quod sit
dignum se in eum facere. jamque portus S. Stephani, &
Telamonis, potiti dicuntur, atque Cossam (Orbitellum
nunc vocant) acriter oppugnare. jure an injuria, non di-
sputo. Vale. Romæ, xv Kal. Junii C I O I O C X L V I.

X X V I I I.

E Pistolæ tuæ, earum, quas adhuc à te accepi, omnium
longissimæ ac disertissimæ, breviter respondebo.
cras enim mihi, in nostra Sodalitate, habendus est sermo
de Spiritu sancto. itaque do operam diligenter, ne im-
paratus ad dicendum accedam; eoque magis, quod res,
de qua mihi verba facienda sunt, est omnium gravissima
ac difficillima, & ii, apud quos dicturus sum, doctrina,
eruditione ac sapientia præstant, & quod caput est, judi-
cio sunt, in notandis animadvertendisque vitiis, acerrimo.
Verum epistola tua, pluribus de causis, incredibili
me voluptate affecit; tum quia erat elegantissime scri-
pta; tum quia humanitate, pietate, & eruditione redun-
dabat; tum quia tuum illud ardens, de pace agendi, stu-
dium declarabat; postremo, quia, non ut antea, de pace,
nos desperare jubebat, sed contra, magnam ac plane cer-
tam ejus spem afferebat. Tradidi eam legendam primum
Canonico Vbaldino, qui nunc est, antiquioris omnibus
aliis canonicis, morte, Basilicæ Vaticanæ Decanus, dein-
de Cardinali, tui amantissimo; cui non satis visum est,
eam semel attente legisse, sed, quamvis plurimorum ma-
ximorumque negotiorum occupatione districtus, voluit
etiam rursus attentius diligentiusque relegere; ac plane
vehementerque probavit; cupitque tibi omnia prospere
feliciterque succedere. Gallorum exercitus, qui est in
Etruria, Oppidum Cossam, quod Orbitellum vocant,
oppugnat; sed oppidani, atque Hispanorum præsidium
quod ibi collocatum est, strenue illud acriterque defen-
dit. Gloriatu fuerat ille, ad quem summam belli per-
misit, Rex Galliæ, illud se brevi suam in potestatem esse
redacturum, id enim octo non amplius dierum negotium
esse.

esse. Hic novi quotidie milites conscribuntur, novæ cohortes, novæ equitum turma, conficiuntur, quæ ad oram maritimam, si illuc Galli, ejus depradandæ causa, accedant, tuendam mittantur. Aliud, quod ad te scribam, nihil habeo. expectamus, pacis, si ea, ut spero, componatur, conditiones accipere. Vale. Romæ, VII Kal. Junii CIO IO CXLVI.

XXIX.

ITane obstinate, tu tuusque ille, operam datis, ut lepidis Musarum choris simi contemptui atque ludibrio? eone me allegatis, unde spretus, contemptus, irrisus, referam pedem? quanam hæc est conjuratio? quanam, hominis vestri amantissimi illudendi, libido? postulare, ut senex, incanus, edentulus, capularis, tristis, lætis, jucundis, ancenis, virginum pulcherrimarum choris se inferat, & cum eis saltet ac cantet! quid? ut inde referat risum, contumeliam; damnum! Superioribus diebus, quo tuis parerem imperiis, Musas adii; petii etiam atque etiam ab eis, ut distichon, rusticæ amici tui cisternæ incidendum, mihi dictare non dedignarentur. at illæ, ubi me inspexerunt, contumacibus sane verbis, Quid tibi nobiscum est, inquirunt, vetule, importune, moleste? adeone tui es oblitus, ut non intelligas, quid in istam ætatem conveniat, qua nunc es? non vides, quam male te deceat, adolescentium cœtibus immisceri? nonne habes speculum domi? abi sis hinc, nisi mavis, quid iræ nostræ valeant, experiri. At, illis iratis, quid facerem, nisi tuum nomen opponerem? itaque, non mea sponte, sed à te missum, dixi, me illuc accedere; ac, fidei faciendæ gratia, literas etiam tuas exhibui. Ne multa; vix impetravi, ut distichon ab eis auferrem, quod superioribus ad te literis scripsi: cum ecce, nova à te mihi mandata afferuntur, ut aliud ab illis distichon, quod superiori addatur, efflagitem. Quonam ore existimas me illarum oculis obrulisse? non demisi me tamen animo, sed ad consilium illud recurri, ut tuas illis literas in manus darem, quibus tua ad me jussa continebantur. accipiunt; aperiuat; ubi nomen tuum legunt, honoris tui gratia assurgunt,

gunt, caputque demittunt. sed, antea quam oculis eas percurrerent, rogarunt, quidnam ex sibi literæ vellent. percontemini, dixi, ex ipsis; ipsæ vobis narrabunt. legunt, iisque perlectis, Non habet Tyrrenus, ajunt, alium, aptiorem ad id munus, quem mittat? sed habeat nunc, quod flagitat; hoc illi postulatum procedat in numerum; sed, si posthac te aut alium tui ad nos similem miserit, sciat, nos illi dicto audientes non fore. atque, fastidii plenæ, hos duos, quos poscis, versiculos effuderunt, quos superioribus adjungam, ut appareat, num recte illis cohæreant.

*Cisternam in silice Alfonsus dat Cynthia, ut, que
Frugè nitet tellus, sit quoque drves aquis.*

*Cumque, per autumnum, fœcundas exprimet uvæ,
Sit, quæ largifluum diluat unda merum.*

Ostendi Cardinali totum epigramma, ac memoriter ea omnia enumeravi, quæ essent in illud includenda: vix mihi narranti credidit; ac litteras, in quibus hæc scripta essent, exhiberi sibi poposcit. exhibui; nam mecum habebam. legit, ex eisque etiam cognovit, quam exigua, de pace, spes esset, atque, Musas satis ex argumento fuisse locutas, pronunciavit. Vale. Romæ, Idibus Junii
C I O I O C XLVI.

X X X.

ADhuc Galli in Cossæ, hoc est, Orbitelli, oppugnatione desudant, neque expugnare oppidulum illud valent. atque, nisi intra paucos dies suam in potestatem redegerint, fiet, ut muscæ ac culices, quibus pestifer regionis illius aër abundat, vivos eos comedant. multa secunda prælia facere dicuntur, atque oppidum illud, quotidie magis, in arctum angustumque compellere. Hispani etiam sibi non desunt, & interdum nunciis, per totam civitatem missis, prælia quoque feliciter ab ipsis pugnata, divulgant. ac, Sabbato superiore, fama percrebuerat, pulsos fugere Gallos, pene omnibus copiis amissis; sed inventum est falsum. etenim est quidam, qui hic Romæ Regis Hispaniarum negotia gerit, cui fortasse res familiaris arctior est, quam Cossæ oppido ea quæ sunt

sunt ad illud tuendum & ad vitæ usum necessaria. hunc cum est famulis suis stipendium solvendum, ajunt dicere (ajunt, inquam, quod nullum habeo hujus rei autorem præter rumorem, nec volo, neque meum est, homini ceteroqui gravissimo, meo Marte, falsi quidquam affingere) tabellarium ea nocte venisse, qui afferat, Gallos ab Hispanis magna fuisse clade affectos. hoc illi nuncio accepto, advolant ad eos, quibus expedit, se rem ita habere, ab eisque duplices nummos aureos auferunt, eosque mercedis loco ac numero habent. Atque hodie mane Galli dissiparunt, Carolum à Gatta, lethali implicitum morbo, decumbere, ex quo nunquam convalescat; alii etiam, mortuum eum esse, dictitant. quod si verum est, nec falso, deterrendi eos gratia, qui Hispanorum partibus favent, ab iis jactatur, actum est de oppido Cossa, ac de urbe Senarum, quo, nemo dubitat, quin exercitus ille victor impetum sit facturus. verum id mihi, neque mirum neque novum accidet. didici enim jampridem, nihil cuiquam esse proprium in hac vita, sed perpetuas quasdam esse rerum conversiones, ut regna atque provinciæ, inodo ab uno, modo ab altero, teneantur. Hodie mane Cardinales, collegæ ipsorum, Card. Valensi Gallo, mortuo, justa fecerunt. damnum in ejus morte, familia Barberinorum fecit, quia, magna vi, perpetuam ejus defensionem susceperat, ac paratus erat, adversus quoscunque, armis pro illa decernere. Obiit etiam, immatura morte, Rossani Princeps, Sulmonæ Principis Filius, qui habebat in matrimonio Annam Aldobrandinam; ad quam omnia Aldobrandinorum bona, quæ vix pretio æstimari possunt, ceterorum ex ea familia morte, redierant. annum agebat, cum est mortuus, tertium vel quartum supra vigesimum. causam mortis sustinere ajunt vitam intemperanter actam. existimant adolescentes isti, ætate opibusque feroces, quidvis sibi licere, neque adversam valetudinem, atque adeo mortem ipsam, posse quidquam in ipsos juris habere; sed ostendit eventus, magis eos, quam ceteros, nisi caveant, adversis ejusmodi casibus obnoxios esse. at quo nam meo fato fieri dicam nescio, ut ego, qui & natura & voluntate à Musis abhorreo, sæpe ad carmina scribenda, vi precibusque, compell-

lar, sive eorum autoritate quibus non potest obsisti, sive quorundam importunitate atque molestia, qui me non sinunt vivere. modo iussus sum à te epigramma, arduo difficilique argumento, ob nimium multa, quæ in illud includenda erant, rusticæ Cynthii tui cisternæ incidendum, inscribere. demisi caput, atque imperiis tuis obsequens fui; atque, utrum tibi satisfecerim nec ne, nondum scire potui. nunc vero quidam ex eorum numero, qui pueros inopes, gratuito literas docent, quotidie me versibus, in meam laudem scriptis, insequitur. rogavi, ut alio stylum verteret; atque impetrare non potui. respondit enim, se non antea scribendi finem esse facturum, quam epigramma in eum fecissem, alternis tantum versibus longiusculis; quod si recusassem efficere, me versibus obruturum. itaque, quo hanc à me molestiam abigerem, sum coactus, epigramma istud, quod ad te mitto ut si quid in eo titubatum sit corrigas, scribere. Vale. Romæ, III Kal. Iulii CIO IO C XLVI.

P. CAROLO à S. ANTONIO

PATAVIENSI

IANVS NICIVS ERYTHRÆVS.

Tollere sublimem quid me conaris ad astra,
Quem fama exiguum serpere cernis humi?
 At dedit ipse quidem tibi carminis autor Apollo
Inclita summorum pangere facta virum.
 Grandia sume igitur, parvis levibusque relictis,
Ille tuas vires ingeniumque decent.

XXXI.

Quod scribis, nullam istic spem pacis ostendi, illud scribis, quod è re nostra & totius Italiae est. nam, si Galli, qui tantam nobis negotii vim exhibent, non variis bellorum occupationibus implicati detinerentur, sed pacem cum hostibus facerent, omnes suas adversus nos vires impetunque converterent. perpetuo igitur odio, longissime à nobis remoti, cum illis dissideant, cum eisque bella gerant, quos sibi inimicos susceperunt, si id in
 rem

rem nostram & in usum Catholicæ religionis futurum est. Aliquot jam menses, in obsidione oppidi Cossæ seu Orbitelli versantur; ad quod expugnandum, tridui, non amplius, spacium, sibi dari postulabant, ejusque propugnatores spiritu se posse difflare, jactabant: sed ejus adhuc non sunt potiti, neque ejus potiundi spes aliqua ipsis affertur, quod oppidani, duce Carolo à Gatta, (de cujus virtute tantum dici, quantum est re ipsa, non potest; nam, quidquid dixeris, minus est,) adversariorum impetus fortiter excipiant ac repellant. eoque magis spem oppidi potiundi cogentur abjicere, quod obsessis, præsidio venerunt equites bis mille & eo amplius, & pedites ad sex millia. ut non irridicule urbani quidam homines dictitent, jam debere Gallos desinere Orbis imperium sibi arrogare, cum Orbiculum, à sele duce ejecti propulsatique, non possint sibi subjicere. summa denique huc redit, ut nullo modo nobis expediat, si arcem illam obtinuerint, tam prope ab Vrbe habere cervicibus nostris impositos homines tam bellicosos, tam feros & imperii cupidos. sint illi domi suæ clari ac nobiles, non tamen belli famam & gloriam ex Italia quærant: exteræ nationes, quantum vis feræ ac barbaras, armorum vi terere, suoque imperio submittere properent: desinant tamen, suis nos arinis, infestis ac sollicitis reddere. Quamquam multoties est opinio, hoc bellum, non communi totius Galliæ consilio, fuisse susceptum, sed Italorum quorundam, quorum nunc apud eos potentia ac gratia plurimum pollet, excitatum, ut odio iræque suæ consulant, quæ alterum prosequuntur, sed linquamus seriâ, eaque, quæ nihil ad nos attinent. Pergit vir ille religiosus, ex scholis piis, de quo superioribus ad te literis scripsi, epigrammatibus suis, meum nomen in cælum laudibus ferre, meque, nihili fere hominem, suis versibus aliquid facere; exercendi fortasse ingenii causa, ut veteres olim oratores, qui inferiorem causam, ut illi ajebant, dicendo superiorem facere conabantur. coactus sum novo epigrammate eum hortari, ut tam supervacaneo labore desistat, meque si cupiat ex nihilo aliquid fieri, à peccatis atque sceleribus quibus obstrictus teneor, exsolvi, eaque meo ab animo, quam longissime removeri, in beneficio

ac gratia à Deo efflagitet ; tum enim futurum , ut non plane nihil existam.

AD P. CAROLVM à S. ANTONIO
PATAVIENSI.

*Parce , precor , paleis & plumis addere pondus ,
Parvaque carminibus reddere magna tuis.
Sat mihi , qua polles , ars est & cognita virtus ,
Dum facis eximium , quem patet esse nihil.
Vis , aliquid fiam ? crimen sit longius , ora ,
Carole ; tum Nicius desinet esse nihil.*

Ineptum est carmen ; nec inficior. ac me fortasse irridebis , ac desipere dices , quod , istuc ætatis homo , repuerascere , atque ad illud ludi genus , quamvis honestissimi , descendere postulem quod est adolescentium. sed in hoc tua aliqua est culpa , qui me , nolentem & invitum , intra Musarum choros , à quibus jampridem recesseram , compulisti , cum mihi vim prope adhibuisti , ut epigramma , cisternæ incidendum , conficerem. Vale. Romæ , prid. Non. Iulii C I O I C X L V I .

X X X I I .

ANtea nihil mihi longius videbatur , quam dum à te literas acciperem , quæ optatissimum mihi pacis nuncium afferrent. nunc autem , nihil est quod minus velim , quam mihi literarum à te aliquid dari ; non , quia non semper gratissimæ jucundissimæque accedant , verum , quia vereor , ne speculam aliquam pacis & conditionis , cujus antea ita eram cupidus , præbeant. itaque , cum eas accipio aperioque , ex hoc terrore metuque membra contremiscunt , ac pene à me animus fugit. sed , cum deinde lego , bella potius aspera acerbæque , magis esse in metu & expectatione , quam pacem ; quasi aquila suffundatur , continuo animus redit. etenim , hanc pacem , video , rebus Italiæ non expedire , in quam arma , quæ nunc reliquas orbis terræ partes concutiunt , labefactant , diruunt , convertentur , urbesque nobilissimas locupletissimasque.

masque expugnabunt, diripient, vastabunt. Itaque satius est, exteris istas ferocissimasque nationes perpetuo inter se armis contendere, ac mutuis se præliis confodere, prosternere, ac delere, quam tantam nobis cladem, pestem, & exitium asserre. Oppugnatur etiam nunc Cossa, & in uno obscuro oppidulo, quod se, primo impetu, devoraturum jactaverat regia bellicosissimæ nationis classis, nequidquam occupata, detinetur. interea omnes fere Italiæ Principes, in alendis exercitibus, quos, metu ac suspitione offensi, salutis suæ gratia compararunt, consumuntur, ac populos sibi subjectos (quid enim aliud faciant?) auro exsugunt atque emungunt. solus Innocentius X, amor & deliciae humani generis, (ô rem miram, ac seculis omnibus prædicandam!) cum maximos habeat exercitus, adhuc ne nummo quidem uno cuiquam molestus fuit, idque in summis ærarii angustiis. hunc igitur tam elegantem, tam pium, tam peramantem filiorum suorum, Pontificem, quam diutissime suæ Deus Ecclesiæ salvum & incolumem præstet. Vnum est, in quo videtur, in aliquam nonnullorum reprehensionem incurrere, quod nimis patiens ac lentus existimetur, in vindicandis eorum injuriis, à quibus, summa ipsius ac proxime ad divinam accedens majestas ita frequenter læditur atque minuitur. at sapiens videlicet Pont. dissimulandum in præsentia putat. sed veniet tempus, ac fortasse non abest illud longius, cum, deposita patris mitissimi indulgentia, iudicis severissimam vim & acrimoniam sumet. Cura ut valeas. Romæ, VI I Idus Iulii C I D I D C XLVI.

X X X I I I.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus,

quum maximo bellorum periculorumque metu, qui Italiæ Urbique imminebat, soluti sumus, quum Pontifex max. qui magnum exercitum, ad propulsandas injurias, si quæ ipsi inferrentur, comparaverat, sumtu levatus est, quum oppidum Cossa, incredibili Caroli à Gatta Neapolitani virtute defensum, post duorum mensium, & eo amplius, oppugnationem, est ab obsidione hostium libe-

ratum. Etenim, quum, oppugnatoribus, sive quod stipendia & auxilia non mitterentur, sive aëris pestilentia, commotis, quæ, in iis præsertim locis, æstivis solibus, ex gravi nebula, à paludibus circumjectis excitata, desævit, sive operis difficultate, deterritis, spes potiundi oppidi discessisset, eo illi conatu destiterunt, atque dirutis munitio-
 nibus, quibus re frumentaria, omnique alio auxilio, obsessos prohibebant, &, incensis tabernaculis, quibus defendebant solis ardores, tormentisque bellicis, quæ se desperabant posse referre, comminutis, ne usui esse hostibus possent, Telamonem se receperunt, ut inde, navibus conscensis, revertantur in suas sedes, unde discesserant. Per me igitur, felices abeant licet, & domi suæ & quavis alia in parte regnent beati, dum Italia abstineant, nobisque negotium facessere desinant. Arbitror, iis animum concidisse, qui vana spe ejus classis elati, Romæ turbari omnia cupiebant. Heri vesperi, ego & amici aliquot, in communi fere omnium lætitia, potavimus pro Illo, quis ibi nostrum melior bellator inveniretur, cantharo; atque in eo prælio, præter meum morem, ita me gessi, ut, si adfuisses, meque inspexisses, tum vero, tibi visa esset aquilæ senectus. Sed, jocis omissis; tradita mihi sunt à P. Virgilio Spada, Emin. Cardinalis Spadæ fratre, volumina aliquot Epigrammatum Marthæ Marchinæ, virginis sanctissimæ doctissimæque, nuper extinctæ; cujus ego ingenii imaginem, in tertia mea Pinacotheca, sum conatus exprimere. in quibus inveni duo Philomathi epigrammata, de C. Cæsaris Commentariis à mure corrosis; oppido sale elegantiaque refertis; quorum unius, illud est initium: *Tot post emensos orbis pelagique labores; alterius, Improbæ quid vates Musarum cura laceravit?* de quo argumento ipsa etiam scripserat epigramma unum, argutissime lepidissimeque conclusum; quidquid dicat censor nescio quis, qui illud ad sui judicii calculos exegit, cujus etiam censura epigrammati subjicitur. qui censor quid velit quidve non velit, non satis adhuc assequi intelligentia possum. atque ad eum finem tradita mihi sunt ea volumina, ut, quæ de virginis illius ingenio mea sit sententia, paucis exponam, & quo ordine epigrammata illa, ejusque opera omnia, sint disponenda,

nenda, quum typis imprimentur. nam præter epigrammata scripsit etiam odas, epistolas Græcas & Latinas. erat enim, non solum Latine, verum etiam Græce & Hebraice docta. de qua virgine quid dicam, nihil habeo, nisi, longo intervallo, muliebris eam sexus conditionem antecessisse, ac merito posse cum Lesbia Sappho, Musarum decima, comparari, in scribendis, inquam, carminibus; nam in ceteris virtutibus, virgo hæc nostra nihil ad illam. illa tribus, hoc est ex more suæ patriæ, turpissimis imbuta voluptatibus; hæc honestissimis ac sanctissimis moribus prædita: illa impuro Phaonis amore incensa, hæc divini numinis ardore correpta: illa, saltem animo, meretrix, si nihil illi amplius cum Phaone fuit; hæc, virgo, corpore ac mente castissima, ut perhibent ii, qui, jam inde ab ineunte ætate ejus confessiones exceperunt. Sed fusius hæc omnia, in ejus imagine explicavimus. Vale. Romæ, xiii Kal. Aug. cicoicxlvi.

XXXIV.

SExtam jam horam, postquam me lecto commisi, somnum, dum veniat, exspecto. at ille longius meis ab oculis fugit. interea nudus, ita ut mater mea me peperit, rejectis stragulis ac lintheaminibus, manu flabellum tenens, mihi ventulum facio, si forte per hanc rationem revocare fugientem somnum possim; sed frustra. hujus vigiliæ meæ causam affert fervidissimum anni tempus, quod cœpit; eam augment perpetuæ & inconditæ in propinquo natantium voces, quarum nulla non meas venit ad aures; tum, non minus quietem morantur, molestissimæ bestiolarum morfiunculae atque susurri: modo cum muscis, culicibus, pulicibusque confictabamur; nunc, illis è medio remotis, cum cimicibus omnis nobis res est, quorum tantus est numerus ac tanta sæcunditas, ut, cum unum occideris, decem continuo, ex ejus sanguine, renascantur. quamobrem cum viderem, nullo me artificio, nullisque machinis, somnum capere posse, surrexi, cœpique has ad te literas dare; cumque nihil esset quod scriberem, cepi pro argumento id ipsum, de quo narra- vi. nam Romæ, post liberatum ab obsidione oppidum Coslam,

Cossam, mirum est silentium; neque certum sciri potest, quonam Imperator ille, & classis cui præerat, sese contulerit. Summe expectatur, num hic parum secundus belli eventus fraudi vel damno futurus sit iis, qui, ut privata odia & inimicitias (ita enim dici audio,) prosequerentur, tantum, ac non necessarium, in Italia, ac tam prope ab Vrbe, bellum excitandi, fuerunt autores; in quo non leve, ut quidam ajunt, florentissimi Regni, ac potentissimi illius Regis existimationis damnum factum existimant. quod si in illos aliqua animadversio constituatur, (præter admodum paucos) nihil urbanorum nostrorum auribus poterit gratius accidere. omnibus enim cordi esse video, Regni illius existimationem ac decus, unde tam multa, tamque ingentia, in Remp. Christianam, & in Sedem Apostolicam merita extiterunt. Sed, postquam à materia scribendi destitutor, volo me rursus in lectum recipere, atque experiri, antequam aurora penitus illucescat, num somnus pertinacia desistat, ac tandem meos in oculos venire dignetur. nam si fuerit illi consilium, in sententia manere, quidnam boni in posterum diem expectari à me poterit, qui, præ lassitudine ac languore, vix sim futurus apud me? Sed æquo animo id parum incommodi ferre debemus, dum Deus, ab oculis mentis nostræ, somnum abigat, ne unquam obdormiant in morte. Sed illud fueram oblitus, ac volui scribere, Turcas, magnos in Illyrico progressus facere, urbes nobilissimas expugnare, portuum potiri, cædem Christianorum facere, Italiæ imitari. ac vereor, nisi nos Deus respiciat, ne id illis ex sententia contingat. adeo enim, superioribus bellis, nostras ipsimet opes affliximus, ita magnum Christianorum numerum ad internecionem dedimus, ut illa multitudo, si sana mens fuisset, de Turcis supplicium sumere potuissemus. quamobrem, cum nosmetipsi nos expugnaverimus, ipsis quiescentibus; quid illis erit negotii, nos, si velint, opprimere? Sed, dolore ex superiorum temporum memoria, impediior, ne plura scribam. Vale. Romæ, v i i i Kal. August. c i o i o c x l v i.

XXXV.

NOvem jam dies sunt ipsi, cum minus belle me habeo. morbi causam in summos calores, qui Urbem incendunt, refero. ad quos depellendos, superioribus diebus, coactus sum nudus noctu cubare, & interdium, ad frigus excipiendum, cum antea vehementer incaluissem, omnes fere à me vestes abjicere. at nihil est tam secundæ valetudini contrarium, quam si corpus, modo calor, modo frigus, moveat. Sed, si quæras; quibus conficter incommodis; noctu, perpetua fere vigilia premo, quamvis statim à prandio somnus accedat, ac per unam vel duas horas sopor quidam, non ingratus, totis se membris infundat. deinde, ea corporis lassitudine imbecillitateque corripior, ut, recta ac plana via, vix valeam incedere; ardua atque difficili, nullo modo. nam statim ex mihi angustia spiritus, eaque animæ interclusio exoritur, ut respirandi facultas adimatur; &, si scalæ sint inscendendæ, in ternis vel quaternis gradibus consistere eatenus cogor, quoad animam recipiam. tum, cibi fastidium adeo me cepit, ut omnis fere ejus cupiditas fugerit; carnes nullo modo mandere ac deglutire valeo; ovis me recentibus ac peponibus nutrio, qui totas noctes diesque in puteo demersi jacuerint. sitis mihi aspera dominatur; ac, nisi ratio ac majoris periculi metus cohiberet, nulla esset bibendi satietas. faxit Deus, quem penes est omnium vitæ necisque potestas, si denunciaverit ut exeamus è vita, lati & agentes gratias obtemperemus. satis diu naturæ viximus. dandus & cedendus est locus iis, qui ferius, quam nos, in hanc, non ita expetendam, vitam venerint. Summa, in Vrbe, pax atque otium agitur, postquam Orbitellum est obsidione liberatum, incredibili Caroli Gattæ virtute; qui nunc solus circumfluens gloria, omnium admiratione ac benevolentia, in cælum laudibus fertur. ejus oris imago in paginis elegantissime delineata, tota Vrbe divenditur; quam, nemo est, quin emat, quin habeat, quin aspiciat, quin ejus cognitione formæ, ad incredibilem ejusdem virtutis admirationem efferatur. adversarii incoerent, irascuntur, stomachantur, & egre-

& egregium tanti Ducis facinus, verbis quantum pos-
sunt extenuant; atque, Si alibi contigisset, ajunt, ut quis-
piam, ob rem tam levem ac nugatoriam, cujuspiam du-
cis imaginem descriptam, typisque mandatam, in vulgus
edidisset, futurum fuisse, ut illum pueri lapidibus insecta-
rentur; sed Romæ omnia licere. Iam fama in Galliam
attulerat, Orbitellum fuisse captum, summumque Pont.
in arcem S. Angeli confugisse, atque, Urbis faciem, sive
potius scenam, ut quidam, me audiente, minitabantur,
fuisse immutatam, hoc est, ut ego interpretor, qui modo
erat in scena Rex, quando alia agatur fabula, fiat servus;
quique servus, pauper, mendicus, Regis partes accipiat.
Sed, quidnam dicturos eos esse arbitramur, cum audient,
rem longe secus evenisse atque ad ipsos fama pertulerat?
quam huic populo gratum accideret, si hæc in eos faba
cuderetur! videlicet, si ii pœnas luerent, qui tanti belli
adversus nos perperam excitandi, autores extiterunt, ut
Urbi, Regis Galliæ studiosissimæ, periculum crearent, ac
Pontifici optimo innocentissimoque metum ac terrorem
incuterent. Sed vocor ad prandium; advolo; non cibi,
quem plane fastidio, sed bibendi cupiditate. etenim, ut
ille dixit, siti fauces lippiunt. Vale. Romæ, Kal. August.
C I O I O C X L V I.

X X X V I.

EXistimaveram, Tyrhene humanissime, me posthac
nullas, nec ad te, nec ad alium quempiam, literas
daturum, sed te, ab altero, certiozem esse facturum, me
pituitæ cujusdam vi, à capite ad pectus defluente, fuisse
à vita seclusum. nam, Sabbato superiore, cum ad infe-
riores ædium mearum partes descendissem, ut frigidula
quadam aura, quæ ibi leniter spirare videbatur, paululum
æstus molestias, quæ miseros nos habent, leviores effice-
rem; subit me, fuisse oblitum, nescio quid amico cuidam
meo, quod statim esset deferendum, scribere. surrexi,
scalas ascendi; sed vix ad summum perveni, cum in eas
spiritus angustias deduci compellique me sensi, ut omnis
fere respirandi facultas desereret, atque habui necesse, in
proxi-

proximam ibi sellam me pro mortuo conjicere, ibique tantisper manere, quoad iter animæ, propemodum interclusum, aperiretur. recepta igitur anima, quod scribendum fuerat, scripsi; tum rursus eo, unde progressus fueram, redii, ac frigidulam illam auram, qua mire recreabar, iterum hausi; deinde, sumto pallio, me domo ejeci, & ad lintrem detuli, qua lintrarius vectores ad ripam alteram Tybridis evehit. verum, vix me in terram conjeci, ac sursum niti sum conatus, cum ab iis spiritus angustiis sum exceptus, ut, si ausus essem unum aut alterum passum longius progredi, continuo animam, quam ægre retinebam, amitterem. Est ab utraque fluminis ripa, ubi paululum ascenderit, tabernaculum, ex arborum cespitiibus intextum, ubi vectores, à solis æstu defensi, expectant, dum cymba ab altera fluminis parte, ad ipsos excipiendos, se recipiat. quid facerem aliud, nisi ut ibi me projicerem, expectans, dum anima, ad artus vegetandos, quos pene deseruerat, rediret? redit; quod reliquum est editi loci, conscendo. rursus, arctius, quam antea, spiritus intercluditur: consisto: verum, ubi ille meare liberius cœpit, collectis in unum viribus, ægre, ac vix, in vicum argentarium venio; semivivus affido; accurrit quidam ex Congregatione Oratorii Romani, cui Deus bene faxit; rogat, quid mihi sit; narro; petit à me etiam atque etiam, ne antea illinc abeam, quam ipse revertatur; paulo post redit cum gestatoria sella, in eaque me, nolentem recusantemque, quod puderet in ea conspici, collocat, domum reducit, in lecto constituit. ubi quartum jam diem defixus hæreo, præ macritudine, pellis atque ossa omnes, uno ore, sunt autores, id mihi, ob studiorum contentionem contingere; hortantur, jubent, ut plurimum de labore isto remittam. & quia prope, vera eos loqui, existimo, statui, bene consulentibus morem gerere. Quamobrem, si posthac vel rarius vel brevius ad te scripsero, peto à te, ne quidquam de mea summa erga te observantia benevolentiaque imminutum existimes, sed id valetudinis studio, cujus omnes, natura, cupidi sumus, concessum arbireris. Vnum est, in quo, servo tuo, tua plurimum prodesse possit humanitas; si Deum rogaveris, ut det illi pacem propitius, salutem, ac veniam.

abenn-

abeundum est , sarcinas colligo , viaticum paro. tu cura ut valeas. Romæ, v I Idus August. C I O I O C XLVI.

X X X V I I.

SI, cum istic omnis ad pacem concordiamque redacta res sit, continuo bellorum incendia, quibus ardet Hispania, Belgium, atque Germania, ad Italiam comburendam perventura sunt, gaudeo, ac vehementer gaudeo, omnem fere spem pacis esse occisam. itaque ii, quibus bella sunt cordi, quibus libido est, sui fines imperii proferre, procul ab Italia, mutuis sese odiis infectentur, vim furoremque suum inter ipsos exercent, nullus bellorum sit finis. verum, si, rebus rite compositis, eorum opes, qui nunc se invicem bello persequuntur, ad Turcarum perniciem conferendæ sint; nihil tam est optandum, quam ut omnes discordiarum inter illos causæ radicibus evelantur. At tu, cum bellorum metum nobis imminere scribebas, nondum, ut arbitror, audieras, Orbitellum obsidione fuisse liberatum, & adversariorum classem, quæ, tanto apparatu, ad illud oppugnandum advenerat, repulsam, dissipatam, disjectam. nam, si hoc rescisses, alia tibi oratio fuisset, ac magna latandi causa accessisset ex eo, quod tua Mantua, nimium vicina Cremonæ, illius virtute, tanquam propugnaculo aliquo interposito, extrema à se omnia propulsasset. Omnino nuper comperitum experientia est, posse eos, qui ita se ferociter agebant, qui palam minitabantur, capto Orbitello se statim ad Urbem esse venturos, ac novas eidem leges, nova jura scripturos, denique toti Italiæ jugum imposituros; posse, inquam, ab Italis, si adsit dux strenuus, vinci. Itaque hodie, tota Italia, nihil est Gatta (id enim est duci illi nomen) illustrius; atque omnium ore, cantiunculis quibusdam facetissimis, in ejus honorem factis, in cælum laudibus fertur. Scribis, tibi nuper, quamvis alieno anni tempore, cucurbitulis sanguinem fuisse detractum, ad caput exonerandum, quo cogitandi laborem ferre aptius ac tutius possit. atque, si non potuit aliter capitis valetudo custodiri, & dentes, ne caderent, sustineri; fuit tanti, ut illud incommodum subires. mihi jampridem tam multi
dentes

dentes exciderunt, iique præsertim, quibus cibus conficitur, quos maxillares sive molares appellant, ut posset ex iis sementes fieri; nam ad unum omnes in cistella servatos habeo. Sed pituita, à capite in os defluens, dentibus vastitatem atque perniciem affert, ac multa nobis mala alia creat. hæc aut inhibenda est, aut alio derivanda. atque utinam ea, quæ mihi negotium facessit, in dentibus constitisset solis, ibique suam vim omnem effudisset. etenim; docet usus in multis quos novi, posse etiam eos, quibus ne dens quidem relictus est unus, panis crustulas rodere, quoniam gingivæ, ossinum duritiem contrahunt. verum, meæ pituitæ sævitia progressa est longius, atque in pectus irrupit, tanta vi, ut, quemadmodum superioribus ad te literis scripsi, omnem mihi pene respirandi facultatem ademerit, & facilem cibi concoquendi usum interceperit, præterea calorem, in membra omnia, non ferendum invexerit. Sed, è re nata, non pessime actum est mecum. nam postquam, in eo in pectore, sibi desævuisse visum est satis, eo relicto, ut ita dicam, castra commovit, & cum omnibus copiis, in crus dexterum abiit. quo facto, mihi libere respirandi facultas rediit; tum, labor in concoquendo & insolitus ille calor abscessit: sed, non propterea ab omni me molestia liberatum existimes, immo, novis implicatum incommodis, scias. etenim deformis crus inflatio, & insuper dolor, quoties gradum facere conor, non ferendus, invasit, quem ego dolorem ne perpeti cogar, habeo necesse, vel domi perpetuo manere, vel, si major res aliqua urgeat, rheda vectus foras exire. Sed quid tibi vis? hæc atque alia multa incommoda, senectus secum affert; quæ, ut ceteris aliis malis careat, ipsa, quemadmodum in Phormione Chremes ait, sola est morbus; denique, omnia hæc, ut dictum est à Plinio, sunt pœna vivacis. Cura, sicut facis, ut valeas. Romæ, x Kal. Septemb. C I D I D C XLVI.

X X X V I I I.

V Ide, obsecro, quoniam studium partium abreptum non neminem abstrahat. Deiparæ Virginis Assumptæ pervigilio, eramus ego & pauci aliquot in sacello no-

stræ Sodalitatis ; atque aderat unus , mihi non notus , cuius si faciem inspexisses , si verba , quæ funditabat , sapientia audivisses , si nasum , quo suspendebat omnia , esses intuitus , non aliquem rerum omnium rudem , sed Pythagoram loqui , immo Apollinem ipsum responsa dare , existimasses . hic , cum facta esset mentio ejus legis , nuper à summo Pont. latæ , quæ jubet , intra certam diem Romæ Cardinales omnes adesse , qui in aliorum Regum Regnis atque provinciis detinerentur ; hic , inquam , mentum intorquens , Profecto , ait , huic legi dicto audientes non sunt futuri Cardinales ii , qui eorum in Regno continentur , qui nuper Italiæ bellum intulerunt & adhuc parant inferre . Quamobrem ? ajo . Quia , inquit , ea lex illis gentibus non probatur , neque jure lata videtur . Tum ego , admirans , Quid illorum , inquam , in hac re , opus est autoritate atque consensu ? nonne Pontificis Rom. potestas à solo in eum Deo , tanquam à fonte , defluxit , qui Principi Apostolorum Petro , dixit , *Pasce oves meas* ? Ille autem , Ita est , ait , ut audis . Cumque ego multa subjicerem , quamobrem eum de sententia dejicerem , ille , Bene agis , inquit , sed lente . Hoc dicto , ille mihi generis nobilitatem sui aperuit . non enim aliunde illud potuit haurire , quam ex facie illorum , qui in foro agonali , in sole , mactant infortunio pediculos , qui insidias , ipsorum collo , locaverant . Poteram illi respondere ut meritis erat ; sed me continui , ne quid ibi ex me turbæ otiretur . verum nihil unquam feci sapientius : nam postea audivi , argentariam eum , Romæ , in primis nobilem facere , & , quidquid est ubique vectigalium , redemptum habere , præterea , tantas divitias habere , ut nesciat quid faciat auro . Quod si Roma locupletem eum fecit , si per Pontificem , qui omnia ipsi indulget , in malacum , ut inquit ille , modum , hoc est , in summa rerum omnium abundantia , degit ; egregiam certe , tum urbi Romæ , quam esse ab ejus hostibus captam atque direptam cupit , tum summo Pont. gratiam refert , cujus autoritatem , quam sanguine tueri deberet , evertit . Sed plura me scribere prohibet dolor cruris , quod præter modum intumuit , atque etiam heri vesperi febriculam mihi adduxit . Vnum addo , calores hîc , magna ex parte , se remisisse , ob magnitudinem

nem imbrium, quorum tanta vis decidit, ut quosdam in agro, cum non haberent quo se reciperent, oppressos interemerit. istic vero non solum calores mitiores esse factos, verum etiam extinctos, existimo, eorumque in locum frigora successisse; quod regio, sub aquilonibus adjacens, maturiores habere hiemes soleat. Præterea adolescentes, & robustioris etiam ætatis hîc plures, lethali morbo correpti, incontinentiæ suæ pœnas luunt, ac celeri morte decedunt; quod, superioribus caloribus, cum immodici æstus molestiam ferre non possent, largius se invitaverint, ac plus justo ebiberint, tum, singulis fere noctibus, in Tyberim, natandi causa, descenderunt. Cardinalis etiam S. Honuphrii, cum, æstus levandi causa, cubicula frigida, atque humo proxima, quæreret, in paralyfin incidit. Sed jam cogor dolori cedere, ac facere finem scribendi. Cura ut valeas. Romæ, 1 x Kal. Septemb. C I O I O C X L V I.

X X X I X.

LEgi libentissime epigrammata & disticha, in cisternam Cynthii tui; quæ mihi visa sunt magis vim habere laudationis, quam inscriptionis. at, si mihi innuis-
ses, te velle eam à me laudari, fortasse, arguta aliqua sententiola, epigramma conclusissem. verum, imitatus sum, quantum potui, inscriptionis modum ac formam. Ostendi ea P. Carolo à S. Antonio Pataviensi, magnæ spei adolescenti, qui in scholis piis pueros docet Grammaticen; ac primum, misit ad me schedam, qua suum de epigrammatibus illis judicium aperit, & in fine distichon à se factum, addit; ac postridie, de eodem argumento, ea scripsit, quæ tibi mitto. Bonus hic adolescens beat me quotidie carminibus; atque heri epigrammate non ineleganti questus est mecum, quod versus, qui ampla in pagina à se scripti essent, lapide tectos, ab auris defenderem, ne jactarentur, qui vero angusta in pagina continerentur, contemnerem, ac ventis ludibrio esse sinerem. cui ego epigrammati, quia falso me ab eo accusari videbam, & ne superbus existimarer si nihil respondissem, altero epigrammate, cujus exemplum subjicio, responsum de-

68. IANI NICII ERYTHREI
di, quo me, falso crimine accusatum, sum conatus
purgare.

Cuncta premit nitidum mittis qua carmina marmor.

Pellere ne valeat mobilis aura loco.

Nec, qua longa refert prolixaque pagina, tantum,

Sed qua parva olim charta, sed apta, dedit.

Quae quamvis nulla teneantur compede vincula,

Attamen ipsa suo pondere firma sient.

Dices, me otio diffluere, ac pæne repuerascere, qui ad
hos adolescentiæ ludos tam sæpe descendam. sed quid
vis? adolescentis istius studiis; adeo erga me propensis,
interdum non potest obsisti. Doleo, tibi dentes ad unum
omnes labascere, & casum minitari; eoque magis tui
miseror, quod in me experior; quid habeat incommo-
di, paucis atque infirmissimis dentibus mandere. quæso
da operam, si fieri potest, ut convalescant atque firmen-
tur. quod si aëris istius tenuitas ac frigiditas causam hu-
jus rei sustinet, omnia istorum hominum ora dentibus
vacua aspiciantur oportet; Cruris mei tumor paululum
desedit, & dolor aliqua ex parte abcessit; solum difficul-
tas respirandi manet; atque obstinate dat operam, ut me
miserum habeat. nam, ascensu ingredientem arduo, ita
aggreditur, ut, nisi confisterem, anima spoliatum ad mor-
tem daret. Carolus à Gatta, dux ille, circumfluens glo-
ria, atque omnium fere laudibus in cælum elatus, missus
est iterum Cossam, sive Orbitellum, cum milibus mil-
le, ac sexagies mille aureis nummis. quamobrem? igno-
ratur; nam classis, quæ; re male gesta, hinc appulit Ge-
nuam, remigibus ac propugnatoribus nudata propemo-
dum manet, quorum partem, belli furor absumsit, partem
vis morbi gravissimi, in valerudinariis, lecto implicitos
detinet. quæ vero ex Batavis ac Lusitanis constare dice-
batur, in portu S. Margaritæ se continet, ac prohibetur
Massiliam accedere; quia fama est, pestilentiam in ea
grassari. da operam, ut valeas. Romæ, I V. Non. Se-
ptemb. CIO. I CC XLVI.

XL.

Quod dentes mihi magna ex parte exciderint, aëri, quo utor, acceptum refero; qui, nimia sua temeritate, destillationes à capite excitat, atque ad labefactandos dentes immittit. ego, qui in locis Urbis depressis, & quod est consequens, crassiori cælo, ortus, altus, educatusque fueram, & ad terminos senectutis usque perveneram, in senecta contuli me in editum S. Honuphrii collem, & in aërem, longe illi, unde me eripiebam, dissimilem. quod utinam nunquam mihi venisset in mentem; profecto dentes, quos huc attuleram, salvos ad unum omnes referrem. Matrona quædam, quæ ab hinc biennium habitat hic vicinæ, quæritur, sine dolore dentes sibi, radicitus evulsos, ex ore decidere; neque dubitat, quin culpam hæc, quam incolit, regio sustineat. sed illa, sapientior quam ego, convasatis vasis, cominutare coloniam parat. Sed, quid nunc ego, amissis omnibus præne dentibus, faciam? posset enim jure, illud de me proverbium usurpari, *Post damnum suppetia*; immo, si abirem, eodem, unde discesseram, mihi revertendum esse existinarem, ut, qui reliqui sunt dentes, quoniam mecum esse nolunt, in malam rem irent: ita enim commodius manderem, cum gingivæ, dentium, ut in iis usu venit qui eisdem carent, officio fungerentur. Cælum istud Germanicum, sævum, frigidum, atrox, sub quo vivis, tantum dentibus tuis infortunium creat, & capiti etiam damnum parat; quæso te, ut caput istud tam laudabile & honestum, tam utile, tam reip. necessarium, incolume, quod valeas, præstes. Barberinorum causa eum, quem ipsi optaverant, exitum habuit; nam Pont. eos, bonis, quæ, ne ad ipsos pervenirent, detinuerat, redditus, in veterem honoris ac dignitatis locum revocavit; amici ac familiares, quos Romæ reliquerant, nocturnis ignibus, artificis manu elaboratis, ante ipsorum ædes, animi latitiam, quam capiunt, significarunt. Scribit Lappius Trajectinus, vir eruditus, quem te nosse arbitror, Lutheranum quendam, Laurentio Banco nomine, evulgasse, me solemne quoddam votum ex Biblicis, ut ille ait, verbis contextuisse, sum-

moque Pont. obtulisse, ab eoque, grati animi ergo. Canonatu Lateranensi fuisse donatum. at vide quam hoc sit verum. primum, nihil tale scripsi. deinde adeo ille nullis me novis redditibus locupletavit & auxit, ut etiam quorundam, quæ antea jure optimo capiebam, expertem fieri permiserit. quamquam hæc non tam ipsius est culpa, qui, ut patet ex hac, quam dixi, in Barberinos benignitate, est humanissimus, quam quorundam, qui, ut gratiam ab illo ineant, rem facilem & expeditam, in controversiam revocant, ac nodum in scirpo quærunt. Adhuc mihi paululum tumoris in dextero crure residet; sed hic quoque tumor, si Deus volet, abibit. Ego nullam fere rationem valetudinis habeo; libenter enim iis cibus vescor, quorum usus mihi medicus interdixit. Sed satis diu naturæ vixi. tu tuam cura diligentius, ut facis; qui tanto me minor es, cujusque vita maximo Reip. usui est. Romæ, x i i Kal. Octobr. c i o i c c x l v i.

X L I.

RVmor hic tota Vrbe diffunditur, pacem inter Hispanos ac Batavos esse confectam, sive, ut alii volunt, inducias inter ipsos in annos plurimos pactas, quas, jurarint utrique, se sine dolo conservaturos; idque ab Hispanis summa ope expetitum, ut Batavos à Gallorum fœdere ac societate disjungerent, ne quod ipsis postea negotium exhiberent. neque id solum sermonibus omnium dissipatur, verum etiam, iis in actis, legitur, quæ, Prætoris Urbis autoritate firmata atque subscripta circumferuntur. atque adeo id persuasum est omnibus, ut nefas habeatur, illi contradicere. Ex altera vero parte, cum tu nihil in tuis ad me literis scribas, sed contra, omnia pacis negocia, non solum frigere, verum etiam propemodum extincta esse, denunciæs; jam adducor, ut credam, inanes esse rumores istos, neque ullis veritatis radicibus niti. Attamen, si omnino id est quod emanavit in vulgum, idque tu me, qua præditus es prudentia, celatum habueris, ita illud mihi pergratum est, si è re nostra futurum sit, & ad pacem Italiæ redundaturum. Verumtamen si homines bellicosissimi, qui sine bello esse non possunt,

sunt, aliquid ad nostram perniciem damnumque moliantur ex hac pace, nihil est quod magis ex animo dolendum putem. Heri allatum est ad nos de morte clarissimi sanctissimique Antistitis, Angeli Cæsii, Ariminensium Episcopi; qui Venetiis, ubi etiam est mortuus, magna cum laude, apud eam Remp. Nuncii Apostolici munus obibat. & sane, ob penuriam virorum bonorum, interitu talis Episcopi, dignitas ejus ordinis non leviter est imminuta. erat enim ille apud omnes gentes splendori; erat specimen unde exemplum expeteret sibi quisque simile. Eum, ajunt, in magno ære alieno decessisse; quod facili negotio dissolvisset, si vita ipsi suppeditasset; nam ex fructibus, quos ex sua locuplete Ecclesia capiebât, magnam vim tritici in horrea congesserat, quo vendito, creditoribus suis faceret satis; sed nondum emtor quisquam accesserat; verum nunc creditori cuiquam proficere nihil potest, quod Camera Apostolicæ Tribuni ærarii illud ad se totum attraxerunt, & spoliolorum nomine, quidquid illius inventum est esse, ad ærarium retulerunt. Æris alieni contrahendi causam attulit Nuncii provincia, à Pontifice illi delata, quo videlicet ejus tueri dignitatem posset; nunquam enim adduci antea potuerat, ut Attalicis peristromatis, aut sericis stragulis interiores ædium suarum parietes obtegeret; numquam impelli, ut, in cœnis prandiisque, argenteis patinis patellisque uteretur; sed fictilibus erat contentus; quo fiebat, ut nihil in ejus supellectile numeraretur, quod alicujus esset pretii: quamobrem necesse illi fuit, ea omnia cœmere, ne ibi, quo publice se conferebat, cum aliquo Sædis Apostolicæ dedecore, esset omnibus despiciatui atque contemtui. Syri fratres, Io. Baptista & Alexander, qui Urbani VIII sanctioris ærarii quæstores fuerunt, septendecim jam menses, iniquorum hominum calumniis, qui centena aliquot scutorum millia, tum ærario, tum Parmensium Principi, ab illis deberi, falso affirmant, custodiis publicis asservantur, insignem domi suæ aquilam habent, à parvula eductam; nunc autem in eam corporis magnitudinem illa excrevit, ut nullius imperiis regi posse videatur. itaque cogitant, facere illi potestatem, libere abundi quo velit; sed volunt, circulum ex ære, collo eidem

adnectere ; in quo distichon legatur , cuius hæc sententia sit : Syros fratres , dum ipsi longa carceris custodia premuntur , libertatem , qua carent , (corporis , inquam , nam animus semper est liber ,) aquilæ dedisse . Non potui , sedulo à me petentibus , denegare , contra præceptum illud , *Nunquam iussa canas* , quin hoc disticho , amicis optime de me meritis , morem gererem . non me fugit , quam sit illud ineptum & insulsum ; volui tamen scribere , ne queraris , nullos me ad te versus , quos scripserim , mittere . lege igitur , inscitiam excusa , & vale . Romæ , v Kal. Octob. C I O I O C X L V I .

*Dum male longa Syros retinet custodia Fratres ,
Carcere me missam , qua lubet , ire jubent .*

X L I I .

ACcepi ab Eminentiss. Card. Capponio librum Epistolarum ad Hugonem Vbaldinum ; quem ille multos secum annos habuit ; in quo Homiliæ in Euangelia , Sermones , Paradoxa Christiana , & alia opuscula , continentur . quem librum quoniam utilem fore confido , & quia Card. visus est eo delectari , cogito , quemadmodum Cæsius mihi pollicitus est , edere , & eidem Cardinali dicare . quamobrem , si tibi videbitur , mittam illum ad te , per partes , quemadmodum de aliis feci , ut ad Nihesium deferendum cures . habeo etiam in promptu tertiam Pinacothecam , quæ à multis expetitur . nescio an tutæ sint à latronibus viæ ; nollem enim hæc opera perdere , in quibus tantum laborem insumsi . Peto à te , ut , pro tua humanitate , ad me de his rebus omnibus scribas ; ut sciam quid me facere oporteat . Hugo secessit , animi gratia , in oppidum Capranicæ , ibique , unum jam mensem , hilares sumit hos dies ; qui adhuc pulcri , sereni , amœnique fluxerunt . Mortuus est Episcopus Stufa , magno vir ingenio , multisque facetiis ; quem aliis novæ Pinacothecæ meæ illustrium virorum imaginibus addam . P. Morenus , qui Urbani V I I I vitam scribebat , ex Soc. Iesu , repentina morte sublatu est . Classis Gallica milites in
insulam

insulam Elpam ejecit, Populoniam cepit, arcem oppugnat, tum eam quæ est in oppido, tum etiam eam quæ ad ostium portus, quem, ob ejus longitudinem, longonum appellant, sita, aditum, hostium classi, præcludit, ne illuc se possit recipere; sed adhuc expugnare neutram valet. utinam, te infecta, sicut antea, discedat. magno interea damno Principem Ludovisium afficere dicitur. Aliud, quod scribam, nihil habeo, nisi, me aliquanto commodius valere. tu quoque, qui tanto Reip. Christianæ usui es, da operam, ut valeas; & caput istud tuum, ita laudabile & honestum, una cum dentibus, ab aëris istius injuria, quantum potest, tuere. Romæ, xiv Kal. Novemb. **CDICXLVI.**

X L I I I.

Primis hinc mensis Novembris diebus, quibus, in omnibus ubique fere Gymnasis, intermissa aliquot mensibus literarum studia instaurantur ac repetuntur, frequens in Collegio Rom. Societatis Iesu, invitatus ab illis Patribus, adfui, atque tum eloquentiæ tum aliarum disciplinarum magistris operam dedi; quorum unusquisque scholis, quas deinceps habiturus esset, orationes præmisit. ex quibus magnam cepi voluptatem; etenim illi summas inter se se habere dissimilitudines cernebantur, ita tamen ut parem pene omnibus laudem, in dissimili dicendi genere, si te contigisset adfuisse, tribuisses, neque eorum unum quemque nisi sui similem esse postulasses. sed xv Nonas hujus mensis, à prandio, longam, sed in primis elegantem, orationem habuit P. Ignatius Bombianus, statura quidem corporis exiguus, sed ingenii forma maximus; cui dicenti interfuerunt, Cardinales novem, omnes fere primarii aulae Antistites; ac magnus præterea eruditorum ac discipulorum numerus; ejusque oratio, quamvis longissima, summa excepta est omnium approbatione atque silentio. atque gavisus sum, magistros illos orationem suam ad veterum, hoc est, Ciceronis; Cæsaris, aliorumque ejus notæ scriptorum, similitudinem, à qua se abstraxerant, conformasse. nam superiores magistri, contra veterem morem, in

fracto, conciso, obscuroque quodam genere dicendi versabantur, ut, quid dicerent, quidque non dicerent, mihi, qui tardo hebetique sum ingenio, perspicuum esse non posset, atque oratio, quæ lumen debet rebus afferre, obscura easdem caligine ac tenebris involveret. Plura alia cogitaveram ad te scribere; sed ea cogor in aliud tempus differre. nam Eminentissimus Capponius mittit ad me epistolas duas, ex Anglia sibi missas, quibus sine mora respondeo. Vale. Romæ, v i Idus Novembris
C I D I D C X L V I.

X L I V.

Scribo ad te, cum nihil sit quod scribam; quia jam diu nihil ad me scribis. fierine potest, ut omnem de me ex animo memoriam ejeceris? at me nulla unquam tui obrepfit neque obrepet oblivio. altius enim tuorum in me beneficiorum cogitatio mihi inhæret, quam ut eam vis aliqua possit eripere. itaque, quoties sese offert occasio, apud viros clarissimos, longos de te sermones instituo, tua singularia in Reimp. merita summis in cælum laudibus effero. quamquam ea sunt ejusmodi, ut nihil meo præconio egeant. ipsa satis per se, iis quibus ea nota sunt, clamant, se esse maxima, egregia, ac prope divina. Scio, occupationes tuas esse tam multas, tam graves, tamque perpetuas, ut te respirare non sinant; sed in iis interdum paululum erat loculi, mei erga te amoris observantiæque memoriæ, cum, uno saltem versiculo, mihi rescribebas, te meas accepisse, te bene valere, te maximis molestissimisque negotiis districtum implicatumque detineri. at hoc uno versiculo eram contentus, neque eo à te amplius quidquam desiderabam. Cupiebam fieri à te certior, num tertiam Pinacothecam, & librum Homiliarum, Eminentiss. Capponio dicatum, meis ad te literis tuto possim committere, ut, Nihusii nostri opera, quamprimum typis edatur. Quamobrem peto à te, majorem in modum, ut de hac re saltem certiosem me fieri jubeas, atque, si sum dignus qui id à te impetrem, ad me scribas, cur nihil scribas. Vale. Romæ, i x Kal. Decembr. C I D I D C X L V I.

X L V.

XLV.

Certior factus sum à te de morte viri eruditissimi, Puteani, qui Lovanii, ubi tanto cum plausu humaniores literas docebat, excessit. & sane nullam justam causam invenio, quamobrem homo, ceteroqui humanissimus ac modestissimus, tuis meisque ad eum literis, quas ab hinc triennium, tuo jussu, ad eum dedi, responsum nullum dare dignatus sit. quæ meæ literæ nihil continebant nisi plenum humanitatis, officii, benevolentiaque, summa cum ejus laude conjunctæ. etenim de me mirum ita videri non debeat, si homo obscurus, meaue etiam æstimatione, nullius fere pretii, viro doctissimo, summæque eloquentiæ & eruditionis fama celeberrimo, dignus non sim visus, cui responderet; at vero, te, eodem, quo me, loco ac numero habitum fuisse, id satis mirari non possum. Vir optimus, ac, tua causa, meæ laudis studiosissimus, Nihusius, cui si non me plurimum debere profitear, ingratus sim, scripsit ad me, prope esse tempus, quo Cæsius, solutus ceteris curis atque negotiis, tertiam meam Pinacothecam excudat; ac proinde me admonet, ut incipiam eam mittere in nomine Domini. Confugio igitur ad tuam singularem humanitatem, ut opus hoc, tuo patrocinio complectaris, sicut in aliis antea fecisti. Scriptum est literis paulo minutioribus, ut, in mittendo, loci minus occupet, ac celerius ad vos istuc perveniat. Aliud, quod scribam, nihil est; nisi, hinc bellum parari, milites scribi, pecuniam ad militum stipendia cogi. Vale, atque eum apud te amicitia locum mihi conserva, in quo me collocare dignatus es. Romæ, *IIII* Kal. Decemb. *CIICXLVI*.

XLVI.

Ivcundissimæ tuæ mihi literæ fuerunt: primum, quia significant, te bene valere; id quod mihi est gratum in primis; tum, quia causas aperiunt, quamobrem, multis ab hinc hebdomadibus, nullæ, neque à te neque à Nihusio, ad me literæ venerint; quod ego, ab eo quod mei

vos oblivio cepisset, suspicabar posse contingere. verum id, militum, quibus referta isthæc est regio, quæ jam diu funestissimo acerbissimoque ardet bello, factum est culpa. ii enim tabellarios, ab Italia proficiscentes, retinuerunt, ne ad vos possent accedere. quodnam igitur responsum iis dare poteratis literis, quas nullas accepissetis? Sed bene actum est cum illis, quod non interierint; quod infortunium cum ab omnibus meis literis cupio abesse, quæ ad te mittuntur, tum eodem mactari eas minime volo, quæ deinceps meam tertiam Pinacothecam & Homilias apportent; ne, tot dierum ac mensium, tanto studio à me suscepti, labores in irritum recidant. propositum est enim Cæcio, hæc omnia typis excudere, una cum aliis, quæ à Naudæo, ex Gallia, missa, ac propediem adfutura, ut Nihusius scribit, expectat. quod si fiet, ut spero; non omnino me liberorum expertem exire ex hac vita, continget. Atqui, quod memoriam mei paululum operibus extendam, totum à me tibi referendum est acceptum. tu enim autor, tu impulsor fuisti, ut, quæ scripsissem, ad te mitterem, ut, me superstite, imprimenda curarem; tu verecundanti mihi, atque, ex conscientia meæ infirmitatis, communem hominum lucem metuenti, calcaria addidisti; tu, ad eam rem, mihi Nihusium, tu Cæcium, conciliasti; tu me sæpius amice ac perhumaniter admonuisti, ne cunctarer, ne tempus dimitterem, ne tam commodam, tam opportunam, mihi oblatam, occasionem è manibus effugere sinerem. Scribis etiam ad me, quoniam statu, communis pacis concordiaque negotium, tot jam annis agitatam, existat; nempe eo; quo autea fuit; ac, rumores, qui de compositione increbuerant, falsos inanefque, ais fuisse ab iis dissipatos, quorum intererat, eam in vulgus famam exire. agant igitur Christiani Reges ac Principes, capitali inter se odio dissideant, mutuis se invicem præliis oppugnent, vires suas exhauriant, se opportunos, quo, nullo fere negotio, superari ab hostibus Christiani nominis possunt, efficiant. interim illi urbes Christianorum oppugnant, capiunt, diripiunt; portus, unde quam brevissimus sit ad nos comiteus, invadunt, occupant, præfidiis muniunt, firmant, ac, sumpta ex nostrorum Principum discordiis occasione, dant operam,

ram, ut ipsorum imperium iisdem, quibus solis cursus, finibus terminetur. quod illis video non infeliciter posse succedere, si Illyrici littoris portus, ut facere cœperunt, obtineant; quid enim tunc eos prohibeat, quo minus, unius diei itinere, valida, qua præstant, classe, mare transeant, acerrimo nos, stulticia nostra viribus exhaustos, prælio invadant, in servitutem redigant, vel è sedibus nostris exturbent? & quod ægre mihi est, nullos video, ad illorum conatus cohibendos, hîc milites scribi, nullos exercitus comparari, nullum fœdus, ad eos opprimendos, iniri; immo, eos aspiciamus, quos maxime deceret hac cura ac sollicitudine affici, ita nostrorum scelerum pœnis exigentibus, quieto & otioso animo esse. Tu Deum, ut sit propitius, ora. Vale. Romæ, I V Non. Decembr. C I O I O C X L V I.

X L V I I.

ECce alii duo quaterniones Pinacothecæ meæ veniunt, qui iis, quos misi, jungantur. Noli expectare, dum eos tibi commendem; facerem enim tibi injuriam, qui pluribus in rebus mihi declarasti, qua benevolentia studioque me meaque omnia complectaris. Brevis sum, tum quia nihil est novi quod scribam, tum etiam quia à capite non satis belle me habeo, unde ad nares & ad oculos destillationes acres ac molestæ descendunt, biduo ante contractæ, cum ego usque ad horam tertiam noctis, in aëre frigido, quamvis rheda exceptus, expecto, dum insignis machina prodeat, digna incredibili illo populi totius concursu, qui ad eam visendam est factus, conspiciebatur enim in ea, sacrosanctum illud B. Virginis & Christi Domini domicilium, Angelorum manibus ab urbe Nazareth Lauretum usque deferri. cujus miraculi memoriam, hîc Romæ, Piceni, quorum princeps est Eminentiss. Card. Pallotta, qui summam ad eam rem diligentiam atque operam adhibet, I V Idus Decembr. quotannis, anniversariis cerimoniis ac feriis, celebrant. erat moles illa undique elegantissimis nubibus circumsepta; in quibus, inter cereos accensos, admirabili ordine, pueri symphoniaci, ad centum, erant dispositi, Angelorum

lorum ornatu, qui, tum fidibus tum voce canentes, suavissimo aures concentu complebant. Antecedebat magnus Picenæ nationis numerus cum cereis, tubicines & tympanotribæ, & musicorum chorus, ante Christi crucifixi imaginem, quæ Siroli summa religione colitur. Verum, hæc voluptas, quæ ex illa pompa, quam dixi, percipiebatur, magno Germanis & Anglis quibusdam, qui ad eam oculis percipiendam confluerant, stetit. nam spectaculum ex asseribus, Cardinalis jussu constarum, cum male firmum hæreret, concidit, ac sua secum ruina illos omnes, qui in eo erant, attraxit; atque alius crus, alius brachium, fregit; alius in facie, alius in capite, vulnus accepit: ac nunc in lectulo, non sine vitæ periculo, ægri decumbunt. Omnino sic comparatum est, ut ferè semper, lætitiæ fletus, voluptati dolor, dulcedini amaritudo, finitima sit. solum nobis, è corporis custodia dimissis, & in possessione æternæ felicitatis constitutis, secretis malis omnibus, cumalata bonorum complexio continget. Vale. Romæ, prid. Idus Decembr. C I D I C C X L V I.

X L V I I I.

Quæ isthuc mitto, fortunæ arbitrio potestatiq; per-
mitto: nam, si quid eorum, vel militum vel præ-
donum vi, deperiret, nihil esset domi, unde sarciri ejus-
modi incommodum posset; nam exemplaria ipsa mitto,
ut potes ex lituris, quibus sunt referta, conjicere; quod à
labore describendi, quantum potest, abhorream. atque,
ne amanuenssem mihi aliquem mercede conducam, rei fam-
iliaris angustia, in quas redactus sum, faciunt; eo quod
temporum injuria, me aliosque, qui eodem calamitatis
jure comprehenduntur, ii, à quibus consultum nobis esse
deberet optime, bonis, à majoribus meis mihi relictis,
exuunt, ad mendicitatem adigunt, perditum eunt; cum
sit jam ferè biennium, cum fructus, quos ex quodam
munere, quod, ante annos quinquaginta, aliquot scutato-
rum millibus emeram, capiebam, quodque me tanquam
agellus quidam alebat, mihi, quasi calamitas aliqua, in-
tercipiunt, multaque alia retinent, ne ad me, ut æquitas
& ratio postulat, veniant. utinam numerarer in iis, quos
Paulus

Paulus Apostolus laudans, ait, rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinuisse, sed longe hoc gaudium meo abest ab animo, & in ejus locum, luctus, dolor, mœrorque succedit. at, quoniam adeo imbecillo sum animo, ut me dolori permittam, quam velim, hic dolor, peccatorum meorum, quibus, ut Deus mihi iratus sit, merui, maculas ac sordes abstergat; ne possit mihi Deus objicere impatibilitatem meam, ac dicere, Percussit eum, & non doluit; vel saltem optandum mihi maxime est, ut suavius ac jucundius accideret, cum hominibus flagellari, quam, cum superbis, quorum animi, rebus secundis inflati, efferuntur, quique miserorum clamoribus, lacrimis, ac luctibus; quasi suavissimo quodam cantu, delectantur, bonis omnibus circumfluere. Sed mihi spes est, mea hæc opera, quæ in fasciculos distribuuntur, qui digiti unius crassitudinem non excedant, fortunam, hiemis iniquitatem, militum barbarorum sævitiam, atque aspera & adversa omnia, habitura esse æquiora, quam me eos, quos humanitate æquitateque omni exutos experior. Plura scribere me prohibet dolor. Superest, ut Deum exoremus, ut anniversariis hisce, Christi nascentis feriis, hic divinissimus infantulus dignum se, in cordibus nostris, hospitium inveniat. Vale. Romæ, XIII Kal. Ianuarii
CIC IDC XLVI.

X L I X.

Veniunt ad vos quaterniones alii duo; utinam prospere ac felici successu. nihil est, quod tam aveam scire, quam si operis initium istuc salvum & incolume pervenerit. nam si iter, ut ita dicam, illud, commodum eisdem ac secundum evenerit, magna mihi spes est, ceteras ejus partes eundem esse exitum habituras. à te etiam atque etiam peto, ut, pro tua in me humanitate, jubeas me de hac re certiozem fieri; nullum enim nuncium potest mihi afferri, cujus me, impensius, fieri participem, cupiam. Legit nostra Gaspar Scioppius, vir ille literatissimus, & Latinæ in primis linguæ scientissimus, qui omnia ejus arcana, omnia mysteria, novit; qui in intimas ejus latebras atque recessus, ad quos nemini ante ipsum
aditus

aditus patuit, penetravit; qui initio Pontificatus Urbani VIII, cui, Cardinali, ob singularem ejus virtutem merito erat gratissimus, omnibus admirantibus Roma discessit, ac Patavium Urbe mutavit: legit, inquam, hic vir nostra, ac miratus est, quum quadraginta annos in Italia, ac præsertim Romæ, fuisset, hunc Janum Nicium Erythræum notitiam suam effugisse: dedit ad Lucam Holstenium, Basilicæ Vaticanæ Canonicum, literas, popularem, ut arbitror, suum; ut quærat, investiget, quidnam hominis sit ille, qui sub Iani Nicii nomine occultetur; se enim existimare, nomen illud esse fictum, non verum; deinde, nunquam sibi posse persuadere, eum, qui ita scribat, Italum esse, sed alterius cujuspiam exteræ nationis. cujus rei id sumit pro argumento, quod suis Ciceronem, Plautum, Terentium, vestigiis persequatur. etenim exteri tantum, puta Galli, Germani, Belgæ, auctores illos, omnium optimos & elegantissimos, conantur imitando effingere, ac prorsus exprimere, Itali non item; qui aliud sibi scribendi genus invenerunt. & in primis Holstenium eundem rogat, ut sciat, num Nicius hic in Collegio Soc. Jesu, à Patribus illis, didicerit. Ego; cum id esset ad me perlatum, continuo longas ad eum literas dedi, plenas humanitatis & officii; in quibus me totum aperio, atque omnem, tum præteriti, tum præsentis temporis, meæ vitæ rationem expono. Exspecto, quid respondeat. Vale. Romæ, v Kal. Januarii
C I D I D C X L V I.

L.

Properant alii duo quaterniones; utinam bonis, ut ajunt, avibus, hoc est, ut salvi perveniãnt, nec aliqua in itinere calamitate intercepti depereant. Aliquot ab hinc diebus est hic Dux Guisus, qui Romam venit; ut duobus matrimoniis, quorum vinculis, variis temporibus, se impedivit; Pontificis max. autoritate solvatur. habet enim duas uxores, unam in Gallia, in Belgio alteram. cum ea, quæ est in Gallia, matrimonium contraxit per ea verba tantum, quæ præsens tempus, non autem futurum, indicant; quibus verbis, ut te virum doctissimum

non fugit, etiam si nihil aliud adsit, matrimonium recte perficitur. nec quidquam sibi rei amplius cum illa fuit; verum matrimonium istud clam est inter sponfos initum; videlicet Parocho non adhibito. quod matrimonii genus Concilium Tridentinum improbat, atque irritum esse jubet; sed, quum Gallia Concilii illius legibus decretisque subjicere se noluerit, sequitur ut matrimonium illud firmum ratumque permaneat. cum ea autem, quæ est in Belgio, ex præscripto Concilii se se conjunxit; nempe præsentibus testibus & Parocho; ac præterea concubitus est consecutus. Expectat vehementer, ut, duobus his vinculis soluto, liceat sibi tertiam adjungere, ex qua liberos suscipiat, generi monumentum & sibi. Nudius quartus Eminentiss. Capponius, in ædibus suis, dedit illi & aliis quatuor prandium, regali propemodum sumtu. nam ample magnificeque mensam extruxit; exposuit ea, quibus abundat, plurima ac pulcherrima vasa argentea; nullum edulii, quantumvis carissimi, genus hoc anni tempore invenitur, quo non curaverit instructum ac paratum ut esset convivium. quo completo, introducti sunt symphoniaci & cantores, omnium præstantissimi; qui, quemadmodum epulæ suam gutturi suavitate impertitæ fuerant, ita etiam illi, aurium, ut ita dicam, palato oblectamentum afferrent. Quid multa? Vir ille princeps ita discessit, ut se honorifice à Cardinali acceptum arbitraretur. Plurimam tibi salutem dicit, quem scis, Princeps, & proxime accessuri initium anni **CIO IOC XLVII** faustum ac felix à Deo precatur. Vale. Romæ, **III Kal. Ianuarii CIO IOC XLVI.**

L I.

Nimis diu privat me fructu humanitatis tuæ, negotiorum tuorum gestor, vir optimus, dum tuas ad me literas nemini vult credere, nisi famulo meo; qui, ob locorum distantiam, nunquam ita mature ad eum venit, quin eundem domo exisse comperiat. modo, vix rati- dem inventus, binas à te mihi literas reddidit, quæ e- me gaudio ac voluptate complerunt, ut eam capere mei angustia pectoris nequeant. existimabam antea, cultum

& amorem, quo te complector, ita ad summum pervenisse, ut nulla eidem fieri posset accessio; verum, eidem amoris, proximis tuis literis, cumulus est additus, jam ut nihil eo esse possit ardentius. significant enim, ingentibus te curis implicitum & occupationibus, ut somno ac necessitati naturæ vix quidquam surripere queas. non igitur te plus oculis meis diligam, quem videam, adeo mei memoriam non ejicere, ut, ejus retinendæ gratiâ, propemodum valetudinis tuæ curam deponas? de quo eas tibi gratias, quibus dignus es, ago habeoque, ac vivus moriensque, plurimum me tibi debere, profitebor. Mitto quaternionem Pinacothecæ alium. utinam, una cum ceteris, quos præmisi, infestas militum ac prædonum manus effugiat. Proximo Consistorio, Card. Pamphilius, novus sponsus, insignia Cardinalatus deponet, quo se quamprimum Olympiæ Aldobrandinæ, matrimonii nexu, devinciat. hac in re judicia variant. at mihi tantum est ab re mea negotii, qui, jam biennium, bonorum meorum, quibus me alebam, fructibus privor, ut neque istuc neque alterius cujusciam aliquid curem. decet me, his nuptiis bene ominari, ac bona omnia dicere. ita enim caritas postulat, qua Christiani omnes, inter se complecti mutuo debent, etiam si ab altero affecti sint injuria vel damno. quod non faciunt ii, qui eodem quo ego calamitatis jure comprehenduntur, quibusque non eadem est, ac mihi, religio; qui non cessant, diris eos precibus execrari, à quibus, tam indignis injuriis, vexantur ac diripiuntur. at illi eorum maledicta & imprecationes, cum voluptate risuque, excipiunt. miror non illis venire in mentem illud sapientis dictum, longe verissimum: *Maledicentis tibi in amaritudine anima, exaudietur deprecatio illius.* Vale. Romæ, x v Kal. Februarii
C I O I O C X L V I I.

L I I.

HEri, x i i Kal. Februarii, habitum est Consistorium in Quirinali, in ædibus pontificiis, unde nondum Pont. hoc anno excessit, neque, ut superiore fecerat, in
Vatica-

Varicatum se contulit, metu Tyberis, qui circumjecta ibi loca inundaverat. ad quas aedes, præter Cardinalium familias, eosque qui officii scilicet gratia illos sectantur, ingens ceterorum hominum multitudo conflavit. nihil enim quisquam ita visendum putavit, quam adesse quemquam, qui honorem illum fastidiret atque rejiceret; ad quem alii, summa ambitione, tamque incitato studio, ferrentur. sed, postquam conclamatum est, ut ex ea aula omnes excederent, introducti sunt, nobilis vir, Cincius, Advocatus Consistorialis ac Referendarius, Anguisiola Protonotarius Apostolicus, & Sac. Collegii à secretis Fanfanella. tum lectæ binæ sunt literæ, à Camillo Card. Pamphilio unæ, ad summ. Pont. datæ, ad Cardinalium Collegium alteræ. earum, quas ad summ. Pont. scripserat, summa hæc erat, se, sanctissimis illius pedibus advocatum, quam posset subjectissime ac demississime eum orare, ut sibi liceret Cardinalis honore se abdicare. etenim, jam inde ab ineunte ætate, alienum à clericali militia animum habuisse, sed ipsius jubentis imperio coactum fuisse nomen illi dare, & insignia Cardinalatus accipere; nunc vero, & familiæ solitudinem, ad unum ipsum redactæ, & conscientiæ suæ, cui in primis consulendum esset, rationes exposcere, ut, positus humi genibus, maxima vi animi ac reverentia, ab eodem, etiam atque etiam, postularer ac peterer, ut, bona ipsius cum venia, novas cogitationes & nova consilia, quam maxime rationibus suis apta atque expedita, susciperet; id enim maximi beneficii gratiæque loco se habiturum. multaque alia, in hanc sententiam, suppliciter ac demisse addebat. Epistola vero, ad Cardinales data, hanc sententiam continebat, se maximas, ingentes, & immortales illis gratias agere atque habere, quod cooptatum ipsum ab Innocentio X, patruo suo, tanta animi propensione, alacritate benevolentiaque, in amplissimum suum ordinem essent dignati excipere; sed nunc, necessariis quibusdam rationibus adductum, quas non esset necesse commemorare, cogi se, tanto tamque insigni in se beneficio, non amplius uti, sed illud ipsis, unde prodierat, remittere; verum nullum tempus futurum unquam, quo illorum, in se beneficiorum memoria ac fama moriatur. atque alia his, non

L I I I.

BEÆ sit humanissimis, suavissimis, & eloquentissimis literis tuis, quæ fere semper aliquod mihi nuncium apportant, quod incredibili me voluptate perfundat. modo enim mihi significarunt, tertiæ meæ Pinacothecæ initium incolume istuc ac salvum pervenisse. atque, si ex initiis judicare licet de iis quæ mox consequentur, magna mihi spes est, reliqua; quæ adhuc misimus, quæque deinceps mittemus, eundem esse exitum habitura. Magnum est hic Romæ silentium de nuptiis, quæ sunt celebrandæ, inter eum qui cum Galero fecit divortium, & viduam illam, genere, divitiis, ac forma, longe clarissimam, quæ illius ad se amorem attraxit. uterque adhuc later, neque per Urbem incedens, oculis civium se se committit; nisi forte, ut nunc sunt mores, vulgari aliqua rheda, undique clausa, tanquam cavea, inclusi, hac illac circumferantur; quod sit verisimile. summe cupiunt omnes, eum, quem modo purpura fulgentem viderant, gladio præcinctum, atro gemmisque nitentem, aspicere. At mihi nulla ejusmodi cupiditas inest, immo magis cura ac dolor ille infixus animo hæret, qui me dies noctesque angit, quod, jam biennium, mea mihi bona intercipientur, ne, de meo, meis suppeditare necessitatibus possim; atque, ut initia se dant, magnus mihi metus impendet, ne paulatim; bonis omnibus amissis, hoc extremo vitæ meæ tempore, fame conficiar, ac jejunos, & effectus fame, nomen commutem, atque, ex Nicio Erythræo. Esurio appeller. Video, quidquid à Deo, ob peccata nostra, damni malique immittitur, æquo esse animo ferendum; sed facere non possum, quin, quoties hæc tam acerba tamque indigna bonorum meorum direptio in eum animum subit, vehementer angar ac crucier. Magni, in Italia, ab Hispanis, bellorum apparatus fiunt, quibus, vere ineunte, Gallis obsistant; qui jam, una cum barbaris & catholicæ fidei hostibus, fœdere sibi conjunctis, Italiæ appropinquasse dicuntur. quod si vera est fama, eosque in Italiam
irruunt.

irrumperè, & secunda facere prælia, contingat, quantus Romanæ Vrbi metus impendet, cui, jam pridem illorum impietas, avaritia atque barbaries inhiat! Itaque, ut tu nihil moneas, omnem, quæ de communi totius orbis terræ pace spes erat, decollasse jam video. Vale. Romæ, Kal. Februarii C I O I O C X L V I I.

L I V.

NVper ad amicitiam Equitis Massei, Lucensis, genere, opibus, ingenio, cum primis suæ civitatis, mihi aditus paruit. cumque accepisset à pluribus de eo obsequii, cultus, familiaritatisque nexu, quo tibi devincior, cœpit miros de tuis virtutibus sermones habere, easque maximis in cælum laudibus ferre; dixitque, dum esset Feliniæ, maximum sibi tecum consuetudinis amicitiaque usum intercessisse, ac dies sæpe integros, suavissimis jucundissimisque, de rebus ad elegantium literarum studia pertinentibus, colloquiis traduxisse. & sane retinet memoriam tuam, summa cum benevolentia & amore conjunctam; atque imperavit mihi, ut te plurima salute, suis verbis, impertirem. Credo, literis amicorum, tibi fuisse allatum, de nova vitæ, ab ipso acceptæ, ratione. etenim, virum illum, ut nosse te arbitror, omni vitæ elegantia excultissimum, qui nihil tam laborabat, quam ut afflueret omni lepore ac venustate, dextera excelsi ad contraria illis studia cogitationesque traduxit. profectus erat in Hispaniam, una cum fratre, publice à sua Republica, ad Regem illum, maximis de rebus, misso, ut eum consilio & prudentia, qua præstat, juvaret; sed multo magis, ut mores suos ad amorem amoenitatemque omnem conformaret atque componeret. sed Deus, qui deridiculo habet cogitationes hominum, & novit quia vanæ sunt, lethalem in eum febrim immisit, quæ, ejus ab oculis, animi tenebras, quibus impediabatur ne veritatis lucem aspiceret, discussit, eidemque, quantis erroribus implicaretur, ostendit. itaque cœpit excogitare de vitæ genere commutando; atque veniebant illi in mentem, variæ religiosorum hominum familiæ: sed plures simul occurrebant causæ, ne earum cuiquam nomen daret. sed,

dum maxime harum cogitationum fluctibus ageretur, incidit in Siculum quendam sacerdotem Congregationis Oratorii, qui tempestatem illam sedavit, & fluctuantem ejus animum in tuto tranquilloque constituit. nam mores, consuetudines & instituta ejus Congreg. illi aperuit, simulque leges, quibus S. Philippus Nerijs eam temperavit, legendas tradidit. quæ cum maxime cum animi sui sententia congruere offendisset, decrevit, institutum illud amplecti; Romamque se contulit; ibique, re cum P. Iosepho Mansio communicata, populari suo & amico, ejusdemque Congreg. sacerdote, dedit operam, ut in eum ordinem ac numerum admitteretur. nec fuit illi magnopere laborandum, ut impetraret. ejusmodi enim homines, ea nobilitate, eo ingenio, iis moribus, quibus ille, sunt invitandi, & hilariter, cum venerint, excipiendi, non autem repellendi, aut ægre admittendi. itaque, breviarium pro gladio, togam pro pallio, suave Christi jugum pro honorariis militiae Melitensis insignibus, accepit. Iam, intra paucos dies, Pont. Max. privilegio, sacris initiatus, quotidie rem divinam facit. Summus Pont. sententiam illorum, utpote fidei Catholicæ contrariam, de cathedra ut ajunt, damnavit, qui asserunt, ac libris editis docent, Petrum & Paulum æqua potestate Pontificatum max. Romæ gessisse, iis verbis præsertim adducti, à Romanis Pontif. in suis constitutionibus apponi solitis, qui Pontifices, cum aliquid jubent vel prohibent, id se Petri ac Pauli Apostolorum autoritate facere inquirunt. unde novæ hujus autores sententiæ confici volunt, Ecclesiæ universæ regendæ partes utrique fuisse permissas atque concessas; quod pugnat cum Evangelio, ubi diserte Christus summam hanc in Ecclesia potestatem, primum Petro pollicetur, cum dicit, *Tu es Petrus; & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves;* postremo, eandem illi desert, verbis illis, *Patre pasce oves meas.* quamobrem posthac, quicumque illius sententiæ propugnator extiterit, numero hæreticorum, hoc est, Catholicæ religionis hostium, habebitur. Vale. Romæ, v. Idus Febr. c. 1700. XLVII.

L V.

Dvas à te accepi epistolas eodem die, quarum una spem pacis afferre videbatur, altera, quæ erat recentior, rem adhuc dubiam & incertam esse, significabat. nam scribis, toto animo atque omnibus viribus dari operam, ut pax conficiatur. quod si te spes, quam habes de ea, fefellerit, deplorandas tibi esse, ais, calamitates, quas impendere miseræ Italiæ vides. legimus utramque epistolam Eminentissimo Principi, qui mirifice laudat studium ac diligentiam tuam. idem fecit mihi copiam legendi libellum, qui nuper apparuit, cujus, titulus est, Bibliotheca Gallo-Suecica; in qua Bibliotheca, libri plures contineri dicuntur, quorum tituli, ab autore, à quo conficti sunt, enumerantur, omnèsque ad id bellum pertinent; nimirum, num illud sit jure susceptum, num recte fœdus cum hæreticis initum; de causis, consiliis, cupiditatibus, quibus est gestum; de eorum astutiis, qui verbo, se esse cupidos pacis, ostendunt, re ipsa à nulla re magis abhorrent, aliaque his similia non parum multa; præterea urbes, ubi libri illi sint editi, tabernæ bibliopolarum, & ne quis errare possit, signa, eisdem præfixa, in quibus venales habentur, non magis argute atque ridicule, quam docte eleganterque significantur. ac mihi auctor illius operis videtur oppido doctus, ingeniosus, & in primis gnarus earum rerum, quas in iis libris in disputationem vocari, per jocum affirmat. Avemus scire, quid tu, vir prudentissimus, de eo libello judices. nam, in iis regionibus, in quibus versaris, eum esse ortum, & à Germano aliquo conscriptum, omnes fere pro certo existimant. Quid de mea tertia Pinacotheca fieri cupiam, ex literis, quas ad Nihustum scribo, cognosces, in quo mihi videtur studium illud ardens, maxima ex parte, refrixisse, quo incensus, res meas amplectebatur. etenim multas ait esse causas, quamobrem mihi hac in re, sicuti olim in aliis, alicui usui esse non possit; literulas minutas, quibus quaterniones scripti sunt aliquot, senectutem, vires magna ex parte amissas, ædium suarum ab impressoris officina distantiam, damnum, quod faceret, si suis ne-

glectis, aliena negotia curaret. atque his alia etiam adjicit, ut videre licet ex epistola, quam ad me scripsit. quocirca peto ab eo etiam atque etiam, ut, si sibi sit incommodum, si molestum, si perniciosum, meo dare operam negotio, si etiam existimet Cæsium illud ægre suscepturum, librum mihi quamprimum remittat; non enim defuturos, qui statim illum Veneriis, vel etiam Romæ, imprimendum curent, si non ita elegantibus typis ut sunt illi, certe non minori studio ac diligentia. quæso te, ut, in eo recuperando, mihi sis adiutor. Hodie mane, factæ sunt nuptiæ illæ, tamdiu expectatæ, nempe, quibus Excellentiss. Princeps Camillus Pamphilius, Excellentissimam Olympiam Aldobrandinam, duxit uxorem; neque factæ sunt in Vrbe, sed in villa Aldobrandina, Turri nova nomine. sacrum nuptiale fecit, ac cærimoniis, ex Ecclesiæ Catholicæ ritu ad nuptias adhiberi solitis, functus est, Ferentini Episcopus, qui nunc Eminentiss. Cardinalis Vicarii vices gerit. Huic connubio, in Christi lex jubet, felicitatem, sobolem, & bona omnia, precari. sed pecuniæ annuæ, qua me & familiam meam sustentabam, jam ferme biennium mihi interceptæ, dolor id prohibet facere. at mihi fixum ac deliberatum est potius, divinis imperiis obtemperare, quam dolori meo, quantumvis justo, servire. læti sunt illi, immo redundant hilaritate atque lætitia. quam vellem perficerent, ut ego quoque, me in eorum nuptiis hilarem redderem! quo nihil illis est factu facilius. non enim peto, ut aliquid mihi de suo largiantur. quod suum est habeant, teneant, nihil cuiquam illius impertiant; eorum felicitati, fortunæ, commodis, non invideo; sed solum efflagito, ut meo me uti, tanquam viatico, sinant, ad reliquum viæ, quod restat, conficiendum, illudque ab adulatorum iniquitate, in quibus omnis fere residet culpa, defendant. ii enim, ex aliorum damno detrimentoque, sibi viam ad opes honoresque, quibus inhiant, cum vera niti non valeant, muniunt. Sed ego stultus, qui, rebus humanis uti ex mea libidine postulem, non autem ex Dei immortalis arbitrio, qui rectius quam nos, quid rationibus nostris expediat, novit. Vale. Romæ, I V Idus Februarii C I D I D C X L V I I.

LVI.

HErē venit ad me adolescens nobilis, ex Saraceno-
rum familia, elegans ac venustus ac scitus in pri-
mis, qui, mihi, à V. C. fratre tuo, literas reddidit, ple-
nas humanitatis & officii; quibus me etiam atque etiam
rogabat; ut Calanium de Aciaria, Eminentiss. Principi
commendarem. etenim, à Sereniss. Magno Duce Etru-
riæ, numeratur in iis, quorum uni Episcopatum Clusi-
num, nunc suo rectore orbatum, demandari à summo
Pont. velit. & quamvis ea mihi cum eodem Calanio
necessitudo intercedat, quamvis hominis virtus, probi-
tas, doctrina, sit mihi adeo nota atque perspecta, ut, ob
eas causas, nihil sit tam arduum, nihil tam difficile ac la-
boriosum, quod, pro eo susceptum, non leve, facile, ac
jucundum sit futurum; tamen dici verbis non potest,
quanta mihi alacritas ac studium, illius commendatione,
ad Calanii dignitatem amplitudinemque, quibus rebus
possim, tuendam augendamque, accesserit. itaque sibi
persuadeat velim frater tuus, quemadmodum etiam ad
eum scripsi, quantum ego apud Eminentiss. illum Princi-
pem, magis ab eo mihi permissum quam vendicatum à
me, possum, totum, ad Calanium illi commendandum,
me esse adhibiturum. quamquam non magnopere in hoc
mihi esse laborandum videam; ea enim est hominis vir-
tus, ut ipsa se sola per se se possit, sine cujusquam opera,
apud quoscunque in amore & gratia constituere, ac bene
cum Rep. Christiana ageretur, si omnes, qui singulis
Ecclesiis præficiendi essent, Calanii similes invenirentur.
Hugo Vbaldinus te, quem vehementer admiratur & col-
lit, plurima salute impertit; qui mecum una est occupa-
tus, in fabula quadam, hisce Bacchanalibus feriis, ab
alumnis Seminarii Vaticani, cui ipse præest, danda: cu-
pimus enim, saltem actorum virtute, eam stare, non au-
tem eorundem vitio exigi. Hanc ego comœdiam feci
Italico sermone; cujus utinam te spectatorem haberem;
nam data est opera à me, si tamen assequi potui, ut ea ex
Aristotelis aliorumque magistrorum præceptis ac legibus
formaretur; cujus rei tu, singulari judicio ac doctrina

præditus, optimus iudex existeres. exspecto, postquam Nihusius varias nectit causas ne istic imprimatur, dum mea mihi Pinacotheca remittatur. gestiunt enim hîc impressores & bibliopolæ, lucri spe ducti, eam typis mandandam curare; instant, urgent, ut ea quam primum ipsis tradatur. Vale. Romæ, VI I I Kal. Martii
C I O I O C X L V I I.

L V I I.

EXtrema pars literarum tuarum, magnum & incredibile meo animo dolorem inussit, ac præterea magnam vim lacrimarum mihi excussit. Etenim pacem, quam, prudentes viri, se certam & exploratam tenere, scripserant, elapsam esse è manibus, nunciant, neque aliquam ejus spem reliquam esse; tum, omnia ea mala, maxima & gravissima, quæ nos circumstant, enumerant; nimirum, Turcas, multis præliis secundis factis, multis Christianorum urbibus expugnatis, cervicibus nostris imminere; Suecos in foribus stare, mox, nisi Deus respiciat, in Italiam irrupturos, eamque direptioni duros; Gallos & Hispanos, magnos exercitus comparatos habere, & ad dimicandum paratos, statuisse, in Italia prælio decernere. ac mihi quidem videtur Deus, peccatis ac sceleribus nostris iratus, gladium vagina vacuum habere in manu, ac triplici illo flagello, quo maxime sævire solet, nempe peste, fame, ac bello, jam nos in furore suo arguere, & in ira sua corripere. nam perfertur ad nos, pestilentiam Venetiis multos mortales corripere atque Orco mandare, eamque in Gallorum exercitu grassari, atque utinam, si ita religioni Catholicæ, & rebus Italiæ, quo omnes Gallorum conatus spectare videntur, expediat, ea lues funditus totum illum exercitum extirpet ac deleat. tum, quot bella, quamque calamitosa, ad perniciem nostram parentur, plus quam dici verbis potest, aspiciunt: annonæ vero caritatem impendere, suspicari nos faciunt maximi atque perpetui imbres, qui tum autumno superiore, tum tota hac hyeme, è cælo deciderunt, adeo ut sementem obruerint, corruperint, ac fata atque agros ipsos, sua vi arreptos, aliorum avexerint.

Sed,

Sed, quod me cruciat, angit, quod mihi cor urit, illud est, quod tot calamitatibus jam pene oppressi, ad Deum non confugimus, non, pœnis ultro susceptis, eum nobis propitium facere studemus. nulla jejunia indicuntur, nullæ supplicationes publice decernuntur; sed, ut in diebus Noë, cum totus terrarum orbis est obrutus aquis, affinitatibus conglutinandis, conviviiis exornandis, pecuniæ faciendæ, operam damus. utinam Deus mitius nobiscum agat, nec nobis, pro meritis nostris, gratiam referat. Scribit Nihusius, Cæsium, simul ac totam meam tertiam Pinacothecam habuerit, continuo eam se impressurum. itaque id, quod reliquum ejus apud me erat, mitto. Heri fabula, à me scripta, & biduo ante spectata, rursus reposita est, in ædibus Seminarii Vaticani, ab ejusdem alumnis. adfuit Eminentiss. Capponius, uxor Marchionis Bubbali, qui nunc magna est apud summum Pontificem gratia; uxor Marchionis Vincentii de Nobilibus, aliæque, genere, opibus, ac forma illustres mulieres. quæ fabula, nisi me mei amor decipit, visa est recto, ut dicitur, talo fterisse. Vale. Romæ, prid. Kal. Mart. CIO IOC XLVII.

L V I I I.

B Revem hanc epistolam scribo, magis id adeo, ut solemne illud meum institutum servem, ne quem hinc ad vos tabellarium sine meis literis sinam abire, quibus tibi refricem memoriam meæ erga te benevolentiaæ ob-servantiaæque, quam quod aliquid habeam, cujus te fieri participem velim. tum, libenter occasionem arripio ad te scribendi, tuarum ad me literarum cupiditate, qua flagro; neque quidquam mihi longius videtur, quam dum dies ille veniat, quo famulum meum ad negotiorum tuorum gestorem mittam, ut ab eo ruas, quas ad me scribis, literas exigat. cui statutum est, eas domi suæ, cum abest, quod sæpe contingit, non relinquere, ut à suis mihi red-dantur; sed eas nemini nisi famulo meo credit. Existimabam, una cum his literis, oratiunculam tibi quandam mittere, quam, ad Senarum P. Q. R. scripsi. nam, quem admodum M. Cicero orationem habuit ad Pontifices, pro domo sua, ut nosti; ita etiam ego hac oratione ab

hoc

hoc Senatu, qui nunc est, flagito, ut officii mei, Aquæ Maranæ, fructus, jam prope biennium intercepti, restituantur, mihi que iis, ut antea, perfrui liceat. quem illa eventum sit habitura, nescio; sed non fuit mihi otium eam describendi; quare literis proximis mittam, ut à Nihusio nostro ceteris ea orationibus, quas habet, inferatur. Hic Romæ magnum est, tum de pace tum de bello, silentium. cupimus scire, num aliqua se spes pacis ostendat. Vale. Rom. prid. Non. Mart. CIO IDC XLVII.

LIX.

Mitto orationem, de qua superioribus meis ad te literis dixi, ad S. P. Q. R. scriptam; qua eum mihi patronum sum adoptare conatus, ad fructus officii mei, Commissarii Aquæ Maranæ recuperandos, mihi jam pridem interceptos, quæ oratio quemnam sit exitum habitura, affirmare non possum. at ego vehementer suspicor, vel potius vereor, ut illa mihi, cui cadunt omnia terribime, satis ex sententia procedat, neve surdis nequidquam conquerar auribus. sed, non contingat nostris conatibus exitus quem optamus; si non aliud, saltem nova erit oratio, quam Nihusius ceteris meis, quas apud se habet, adjungat. v Idus Martii, qui fuit dies S. Franciscæ Romanæ sacer, idem S. P. Q. R. in Capitolio, Excell. Olympiæ Maildachinæ, olim Pamphili Pamphili, Innocentii Pont. fratris, uxori, publice prandium dedit, atque exornavit ample magnificeque convivium; exposuit omniâ vasa argentea, diligenter expurgata atque expolita. adhibitæ sunt etiam, præter Olympiæ ejusdem filias, plures aliæ matronæ nobilissimæ, quæ aliqua Pontificem cognatione & affinitate contingunt, ad opiparum illud lautumque convivium: consistebant ad mensam, una cum Coss. viri nobiles multi, eisdemque mulieribus diligentissime ministrabant. hujus convivii celebrandi ea causa fuit, quod Olympiæ ejusdem opera, sanctissimus Pont. diem illum festum, duplici officio colendum agendumque mandaverit. ajunt, Senatus consulto decretum esse, ut ejus diei conviviique celebritas, æneis vel lapideis tabulis, grandibus literis inscriptis, & in Capitolio defigendis,

gendis, omnis posteritatis memoriæ commenderur. Gaudio vehementer, meas ad te literas, meosque quaterniones, salvos istuc & incolumes pervenire. Vale. Romæ, pridie Idus Martii **C I D I D C X L V I I.**

L X.

Nuptiæ, quarum causa nos hîc hilaritate lætitiæque, festis Bacchanalibus, redundasse scribis, nullam civitati voluptatem objecerunt. Etenim sponsi adeo nullos in suis nuptiis ludos dederunt, adeo nullas choreas, nulla spectacula ediderunt, ut nemo eorum, ne spectandi quidem sui, potestatem cuiquam è populo fecerit. nuptiæ, sine ullo apparatu sumtuque, sunt celebratæ in agro; & nunc Tusculanus ager modica eos in villa, tanquam aves in cavea, inclusos & ab omnium fere conspectu remotos detinet; nec saltem eorum aspectu oculos pascere & explere animum licet. causa ignoratur; sed est necesse existimare, eam esse justissimam æquissimamque. Fuit mihi vehementer gratum, quod scribis, adeo te meis incommodis atque molestiis commoveri, ut, si per fortunas tuas liceat, opem mihi auxiliumque ferres. utinam tuæ istius in me humanitatis pars aliqua in iis inveniretur, in quibus ea esse deberet, quique meum detinent, ne suppeditare necessariis meis sumtibus possim. quamobrem, de tua ista adeo propensa in me voluntate, eas, quas debeo, tibi gratias ago habeoque. Sed, quæ Dei benignitas est, non adeo afflictæ atque prostratæ meæ res jacent, ut nihil supersit, unde vitam, saltem parce ac tenuiter, agam. minimum adhuc viæ restat; ad quam conficiendam, modico, vel nullo fere, sit opus viatico. Mortuus est nuper hîc dives, vel potius omnium, qui sunt Romæ, locupletissimus quidam, Fantino Rentio nomine; qui, fere ex nihilo, quingenta sibi aureorum millia confecerat: utinam non etiam, cum divite illo Evangelico, sepultus in inferno; quod ego non credo; nam triginta aureorum millia dicitur Caritatis Societati legasse. huic opes, quibus affuebât, exitio fuerunt. nam accusatus, quod ex monte sacro pietatis, apud quem suas pecunias depositas semper habebat, plus exegisset, quam quantum
sibi

sibi deberetur, (quamvis admonitus, statim illud renu-
merasset, etiam cum usuris,) conjectus est in carcerem,
eo videlicet crimine, quod cum non antea, quam esset
admonitus, quod indebite perceperat, reddidisset, tacendo
dissimulandoque, furti se alligasse videretur. quam-
obrem, ex ægritudine, in morbum incidit; cumque me-
dici, majore eum esse periculo, restificarentur, è carcere
suam est delatus in domum: verum, cum periculum es-
set, ne, dum per scalas rursus deferretur, animam exha-
laret, collocatus est in lecto mediastini sui, prope stabu-
lum, vel potius in stabulo ubi equos ille curabat, neque
ita multo post, diem obiit supremum; querens sæpe,
nunquam se putasse eventurum, ut, tot divitiis, quibus
plus ceteris affluebat, præditus, in stabulo moreretur. Sed,
ita sunt res humanæ, ut nemini sit exploratum, quo mor-
tis genere, quando, aut ubi, sit moriturus, sive in mari
sive in via, sive domi tuæ vel alienæ, sive sub tecto sive
sub divo, naturæ debitum sit redditurus. Vehementer
doleo, nullam adhuc rationem inveniri, qua pax tandem
componatur. Mitto alias duas notissimorum hominum,
qui me effugerant, *imagines. Vale. Romæ, I V Kal.
April. C I O I O C XLVII.

L X I.

Adolescentes nobiles, qui in Seminario Romano,
disciplinæ causa, una cum Seminarii ejusdem Clericis,
educantur, atque omnibus doctrinis, quibus imper-
tiri ipsorum debet ætas, erudiuntur, miros nobis ludos
de se dederunt. Etenim, paucos ante dies, à Patribus Soc.
Iesu, quorum autoritate atque consilio domus illa ad-
ministratur ac regitur, desciverunt; quod, ut ipsi ajebant,
novi Rectoris imperia, aspera, sæva, injusta, pati nequis-
sent. hujus defectionis semina jacta sunt proximis supe-
rioribus festis Bacchanalibus, quibus, tum adolescentes
illi nobiles, tum Clerici, sua spectacula præbere debe-
bant. ægre enim tulerunt, ipsis, nobili loco natis, qui-
que sua sibi pecunia, quæ sunt ad victum necessaria, pa-
rarent, anteponi, in illis edendis homines, obscuro loco
ortos, quibusque gratuito quotidianus cibus præberetur.

nam,

nam, quo die constitutum fuerat, ut suum ipsi drama agerent, iussi sunt à Rectore, quiescere, & clericis locum dare, ambitione & studio cuiusdam è clericis illis, adducto, quem arcta Principem cognatione ajunt attingere, quique priores, in eo, quod ab ipsis dabatur, dramate, partes ageret, atque Oratorem Hispaniarum Regis, multosque viros principes alios, invitaverat. itaque capiunt consilium, stultum illud quidem ac reprehendendum, ut darent operam, ne fas esset cuiquam ex iis, qui conveniant, illud drama spectare, cumque jam in eo esset ut ederetur, ac magnus ad illud mortalium concursus factus esset; ecce tibi, illi, facto impetu, omnes in proscenium erumpunt, eductisque gladiis, qui illuc ad ludricum quoddam armorum certamen allati fuerant, quosque absconditos in lacernis habebant, totam illam scenam dilacerant. quo factum est, ut nihil eo die, nec sequentibus aliis, sit actum. Rector, qui nullam aliam fortasse provinciam præter illam administraverat, neque usum didicerat, quemadmodum ægroti adolescentium animi tractandi essent, statuit in autores illius facinoris severius animadvertere, quam æquitas ac ratio deposceret; atque eos in carcerem compellendos conjiciendosque curavit; non quidem in publicum, in quem reorum vulgus & turba conditur, sed in alium honestiorem, in cœnobio Fratrum Augustinianorum, ad Portam Flaminiam, in quem dantur Episcopi, qui de vinculis causam dicunt. neque eo contentus fuit, sed flagris acerbissime de quodam supplicium sumisit. in cuius injuria contumeliaque se esse offensos contemptosque existimantes, clandestina inter se conferunt consilia, de Patribus è Seminario expellendis exturbandisque, ad quorum consiliorum intima cubilia penetrare haud quisquam, quantumvis sagax aut sapiens, potuit; tum, non varie, sed cunctis sententiis, decernitur, ut, proxima nocte, ad unum omnes, partim gladiis illis muniti quibus scenam consciderant, & varias in partes distraxerant, partim columellis (quoniam ita magnus gládiorum numerus, quibus omnes armarentur, non suppetebat) quibus in lectis conopea sustinentur, armati, magna vi magnoque clamore in peristylum accurrerent, ibique una voce clamarent: Exite foras Iesuitæ, recedite,

in ma-

in malam rem ite. nec fecerunt secus quam dixerant. at miseri, ubi armatos illos vident, ubi se appellari intelligunt, continuo comitia de capitibus suis haberi existimant, atque omnes trepidare, metuere, Dei fidem implorare, festinare, atque aliis alio accurrere, ubi salutem suam collocare in tuto posset. sed frustra; nam plures illorum capti, in cubiculum illud includuntur, ubi de sön-
 tibus pœnæ exiguntur. verum P. Rector, qui, sua præsertim causa, tantum tumultum excitatum, seque in primis ad supplicium expeti arbitraretur, nec posset suæ salutis fuga consulere; (nam omnes ab illis ad exeundum aditus capti, suisque præsiidiis muniti, tenebantur,) non habuit aliud propugnaculum tutius, ubi illorum furori se se surriperet, quam cubiculum suum. itaque eo se tenuit, atque ostio pessulum obdidit. illi, qui eo universi accurrerant, instare, urgere, ut aperiret, atque etiam, ni illud sua voluntate faceret, minitari, se ligna allaturos, ostiumque incendio consumpturos, quod manu aperiri posse diffident. qui cum nullam sibi spem salutis in sua defensione relictam esse cerneret, cœpit cum illis agere de deditioe; ac, Si mihi, inquit, fides datur, me incolumem hinc abiturum, nulla erit in me mora, quin continuo cubiculi fores aperiam, ac voluntati vestræ morem geram. qui statim promittunt, spondent, suamque in eo fidem interponunt. tum Rector aperit, exit. illi exeuntem excipiunt, laudant, honoribus, officiisque omnibus prosequuntur; neque solum in eo, quod promiserant, manent, sed insuper, accensis cereis, capitibus detestis, usque ad ostium Seminarii, abeuntem comitantur, ac poplitibus flexis, tanquam magistrum & dominum venerantur. at non ejusmodi honorem habuerunt Ministro, à quo se, non perinde ac facerent sumtus, tractari, sed parce ac tenuiter in omni victu haberi, perpetuo querebantur. nam male verbis acceptum, è domo illa, quantum potest, jusserunt erumpere. eademque opera, in celam penariam impetum faciunt; fores effringunt, intrant; quidquid erat in ea bellissimum atque optimum, carpunt, diripiunt, vorant; ac partem etiam aliquam iis, quos in cubiculum illud incluserant, mittunt. hoc oppido expugnato, castra movent, & ad alterum non minoris æstima-
 tionis,

tionis, cellam nimirum vinariam oppugnandam, cum omnibus copiis progrediuntur. sed illud oppidum, jam à propugnatoribus destitutum, intrant, dolia, vini præstantissimi plena; reperiunt, invadunt, gladiatorum mucronibus, latam vino ad exeundum viam aperiunt, vasa, quæ heminas octo caperent, ibidem inventa, eo implent, ac merum, nulla permixtum aqua, in se ingurgitant, faucibus plenis, & tanquam in cloacam effundunt. his actis, inanipulares illi, bene centuriati, convertunt arma ad vindicandas licitoris illius injurias, qui socium ipsorum, verberibus cæsum, male mulcaverat. statuerant enim, si eum deprehendissent, in medio ejus domus peristylio, exutum vestibus, loris operire, ejusque corium, ita vatum, flagris, efficere, ut varia sunt conchyliata Alexandrina tapetia. at ille, non ignarus, quantum tergori suo exitium ac pestis immineret, se in dolium quoddam immiserat, ac, nescio quid, supra, ne deprehendi posset, injecerat; ac per hanc rationem violentas illorum manus effugit. Restabat aliud nihil, nisi, expulsis ceteris, qui erant reliqui, vacuum illam domum efficere. eos igitur, quos habebant in custodia, è vinculis eximunt, ea conditione, ut ex illis ædibus foras pedem protinus efferant; tum fores claudunt, armatis muniunt, fenestras lapidibus implent, quos in eos jactant, qui illuc molesti auderent accedere; custodias vigiliasque, omnibus in locis lateribusque, disponunt. sed, postquam aurora illuxit, cum satis, & plusquam satis, suas injurias se esse ultos arbitrentur, hostibus victis, bello extincto, re bene gesta, integro exercitu ac præfidiis, locum illum, quem tueri non possent, dimittendum statuunt; ac prius, in foribus, in versuris, aliisque in partibus, digitum longis literis, ædes illas locandas inscribunt; tum, domum quisque suam abit, secumque eorum aliquos, qui Romæ domicilium nullum haberent, adducit. Quod cum ad summum Pontem esset perlatum, dicitur fuisse admiratus, tantam exitisse in adolescentibus, sive potius pueris, in re tam atdua tamque difficili gerenda, sagacitatem atque prudentiam; & quoniam hoc crimen ad multos pertinebat, & sine sanguine acta res esset, veruit illorum cujuscumque nomen ad magistratus deferri. Id puerorum factum, multis pro-

batur; ut etiam, nihil ab illis fieri potuisse rectius, nihil elegantius, dicant. mihi vero, hæc ipsorum audacia atque conatus, adeo probari non potest, ut improbe, nequiter, ac, si dicendum est magis aperte, impie, susceptum esse affirmem. nam, si pueris, dum à magistro corripiuntur, quidvis in eos facere liceat, jam mos ille patrius, ac disciplina, quæ in Collegiis, ad pueros in officio continentendos, vigere debet, funditus pereat, si pueris, obedientiam abjicere, si honorem, superioribus debitum, denegare, si arma contra ipsos capere, si, quidvis illis licere, defendant, jam rerum omnium perturbatio atque confusio consequatur oportet, jam perfecta illa Reip. bene administrandæ ratio, quæ aliis qui pareant, aliis qui impereant, maxime continetur, prorsus intereat; jam pueri, in Collegiis, non ad modestiam, non ad bonos mores, non ad bonarum artium studia, sed, ad quidlibet audendum, sed ad tumultus, ad seditiones, sed ad bella gerenda, instituantur. Atqui, si parentes facient officium suum, liberos, qui tantum animi habuerunt ad audaciam, graviter objurgent, ac, pro jure patrio, pœnis in eos animadvertant. Quamobrem à Collegii Clementini moderatoribus sapienter est factum, qui Seminarii Romani transfugis nullum suis in castris locum, quamvis multi eum petitum accederent, passi sunt esse; ne videlicet illorum umbra, bonis, hoc est iis quos sibi dicto obedientes haberent, obesset, neve pessimum, conjurationes faciendi, & à superiorum imperiis deficiendi exemplum in mores induceretur. Vale, ac feriis istis, Christo Domino, dira & acerba supplicia pro nobis passo, sacris atque solemnibus, tuis mihi à Deo sacrificiis ac precibus impetra, ut in eadem crucè, qua ille diem supremum obivit, carnem meam, cum vitiis ac concupiscentiis, habeam, timoris, vel potius amoris sui, clavo defixam, quo una cum illo in sempiternam ac, seclusis malis, affluentem bonis omnibus vitam evadam. Iterum vale. Romæ, prid. Non. Aprilis CIO IOC XLVII.

L X I I.

IMaginum, quas misisti, munus, inter eos quos jubes, cum fide distribui. nam earum unam, Eminentiss. Capponio, Hugoni Vbaldino alteram, P. Masseo tertiam, exhibui; quartam mihi retinui, meoque Breviario inferui; in qua custodienda omnem eam diligentiam adhibebo, quam memoras. neque enim eam igni admovebo, neque, calidis manibus, indiligentius attrahabo. omnes hoc munere delectati sunt plurimum; tum ob ejus novitatem; etenim, non aliàs simile aliquid se vidisse, sed tum primum suos ad oculos pervenisse, ajebant; tum multo magis, quod abs te datum illud esset, id vero serio triumphabant. quamobrem omnes, maximas tibi de eo gratias agunt habentque. Cælatoribus eas ego imagines multis ostendi; qui miris artificis illarum ingenium laudibus extulerunt. sed non satis conveniebat inter eos, ex quanam potissimum materia illæ constarent. alii, bracteam esse argenteam, alii stanneam, nonnulli, nescio quid aliud, ex plurium rerum admistione conflatum, ajebant; sed, quidquid illud esset, elegans esse atque præclarum. Scribis, te non satis adhuc percipere ex meis literis, quod nam in re mea familiari damnum acceperim. verum, quoniam ex oratione, à me ad S. P. Q. R. scripta, quam ad te jam pervenisse existimo, id tibi cognitum esse potuit, duorum ego labori hominum parcam; mei, illud ad te scribendi; tui, meas literas legendi. Seminarii Romani collapsi ruinæ, non sunt adhuc instauratæ, sed etiam nunc afflictæ jacent atque prostratæ; hoc est, vacuum contubernalibus illud manet. Alia etiam ejus tumultus ac defectionis causa narratur, quam superioribus literis sum oblitus, ac volui scribere. quæ si vera est, (non enim, præter auditionem, certi aliquid habeo,) si, inquam, veræ est, non omnino injuriâ, puerorum illorum animi commoti fuisse dicuntur; quamvis longius, quam par erat, iracundia processerint. Erat inter eos, honesta ac liberali facie puer, cui flavi à capite ad humeros capilli fluebant; sicuti in vetustis Christi Salvatoris nostri imaginibus videmus. & , quoniam, tum

faciē, tum capillis, quandam Christi Salvatoris imaginem referre videbatur, Salvatorem eum appellabant. erat etiam alter, paululum calvo capite; huic, quia brevis erat statura, non calvi, sed Calvinī nomen indiderant. habebat uterque illorum suos sectatores ac laudatores; quamobrem fiebat, ut ille diceret, Ego sum Salvatoris, ille, Calvinī. quod Patres, non ad pueriles jocos, sed ad fidei Catholicæ rationem, referentes, rem omnem ad fidei Quæsitores detulerunt. qui statim, eos arcessendos interrogandosque, quid sentirent de fide, curarunt. verum, cum ex illorum responsione, nihil eos unquam à fidei veritate aberrasse, sed, ut puerorum mos est, delicias facere voluisse, comperiunt, continuo ex reis eximunt, & domum cum risu dimittunt. Ejus injuriæ dolor altius illorum animis, quam quispiam opinaretur, inhæsit: itaque, simul ac data est occasio, erupit; atque eas turbas, quas diximus, dedit. Bibliothecam Gallo-Suevicam aliasque ejusmodi librorum argutias, animos eorum, à quibus conficienda pax est, exulcerare, ab eaque revocare, tecum una sentio. ideo, faceti isti atque dicaces, si communis pacis sunt cupidi, ingenio magis suo temperare, quam indulgere, debeant. Vale. Romæ, v Idus Aprilis C I O I O C X L V I I.

L X I I I.

I Magines tuæ iis, quibus eas misisti, majori custodia ac diligentia visæ sunt dignæ, quam ut ex Breviariis inferantur. nam, paginarum pondere oppressæ, contunderentur & eliderentur. quamobrem data est ab iis opera, ut elegantes in thecas includerentur, & supra crystallos injiceretur, quo omnis ad illas fumo ac pulveri aditus intercluderetur. Heri vesperi, feria quarta majoris hebdomadis, vernacula lingua, ad meos Sodales, sermonem habui, de Christi Domini passione ac morte; in quo verba illa Iobi, cap. i x, sum explicare conatus, *Terra data est in manus impii, vultum judicum ejus operit.* non fuit mihi adhuc otium, in Latinam eum linguam vertendi; sed faciam, ut spero, simul ac ejus rei facultas dabitur. Eminentiss. Capponius novum & egregium benevolentis

volentis erga me animi sui signum ostendit. nam sponte, in beneficii loco, postulavit ab eo, qui officii mei, de quo sæpius ad te scripsi, fructus retinet, ut eos sineret ad me pervenire. à quo tandem ægre, & in magno beneficio, impetratum est, ut, ex tribus annis quibus iis careo, duorum proximorum fructus caperem; primi, Populus Rom. acciperet ad fabricam, hoc est, ad novas aedes, quas in Capitolio parat, exstruendas. ut male sit fabrica illi, ne dicam, iis, quorum ea consiliis ædificatur. quid illud ad me ædificium attinet? quam nam ex eo utilitatem capio? num æquum est, meum mihi ingratiis eripi, ut suam quispiam cupiditatem, de Capitolio ornando, aliorum sumptibus, expleat? Sed mustitandæ sunt superiorum injuriæ, ac de iis gratiæ agendæ. Sed Cardinalis in me benignitatem, eximiam, ac viro principe dignam, satis mirari non possum. nam, vide, quo processerit. statuerat, tam insignem mihi factam injuriam summo Pont. exponere, atque auxilium ab eo, adversus eos qui eam mihi inferrent, expetere. ut Deus opt. max. omnesque Divi omnia illi bona largiantur. Legi his diebus orationem Lippi Aurelii Brandolini, de Christi virtutibus, in ejus passione ostensis, ad Alexandrum VI habitam, & ab Aldo Manutio, Pauli filio, aliquot ante annos, rursus è tenebris in lucem revocatam; quæ, non potest dici, quantum cordis mei palato sapiat. est enim scripta, non solum venuste, copiose, eleganterque, verum etiam graviter, magnifice, ac, pro loci, in quo est habitata, dignitate. lego eam quotannis, his feriis, Christi Passioni sacris, attente, diligenter; summamque ex ea capio voluptatem. & , quamvis eam centies perlegerim, non adhuc tamen est factum, ut ea apud me fastidiis adhæresceret. cupio eam tibi quoque placere. Vale. Romæ, Feria v in Cœna Domini C I O I O C XLVII.

L X I V.

P Vtabam, me his literis pulcherrimas duorum præstantissimorum virorum imagines, quæ Pinacothecæ tertix jungerentur, esse missurum; unam P. Silvestri Petrasanctæ, è Soc, Iesu; Io. Baptistæ Salutii, Genuen-

sium nobilissimi, alteram. Sed non fuit mihi fas, nisi hanc postremam, mittere, qua totam Pinacothecam eam definiri concludique cupio. priorem, P. Petrasanctæ, quia nondum illam mihi licuit absolvere, proximis literis dabo. Modo, ex solis Apuliæ locis atque regionibus, novum quoddam virtutis monstrum, in Urbis Romanæ celebritatem atque frequentiam, ut sit omnibus miraculo, prodiit, ex rusticæ agrestisque vitæ quasi tenebris, clarissimum ingenii jubar exortum, in Romani cæli lucem, ut ibi clarius dilucidiusque exsplendescat, se intulit. Hic est rusticanus, ex ignobili obscuroque Apuliæ pago, Benedicto, Virgilio filio, nomine; qui, ab ineunte ætate, agro excolendo, ac bobus exercendo, sordido vitam oblectavit pane; verum, cum legere scribereque didicisset, noctu aliquot horas somno detrahens, ac Tassii, Areosti, Marini, Sanazarii, lectioni tribuens, nulla alia ope, nisi naturali quodam bono quò præstat, adjutus, ad poësin Etruscam scribendosque versus se contulit. quod bonum quantam vim habeat, ex eo licet agnoscere, quod, cum sit funditus omnium bonarum artium expertus ac rudis, natura duce, eatenus progressus est, ut non unum sed plura poëmata sit ausus efficere; ut Iesu Christi, S. Brunonis, Carthusianorum familiæ antoris, ac postremo S. Ignatii Loyolæ, qui Societatem Iesu fundavit, vitam, in qua nunc ego, heroico carmine scripta, legenda, magna illius ingenii admiratione sum occupatus. Genus carminis est altum, exaggeratum, verborum sententiarumque splendore illustre; ut tamen sit in eo profluens quiddam ac fufum. multas, in hoc S. Ignatii poëmate, descriptiones habet admirabiles, ut, regionum, tempestatis, augustissimæ Dei trini atque uni divinitatis. & quod incredibile videri possit, ille, qui ne à limine quidem sacras literas salutavit, nihil in ea descriptione, quantumvis pluribus versibus explicata, à fidei veritate discedit. Itaque habemus, quem cum Dominico Pero conferre possimus. Hæc volui ad te scribere; ut videas, omnibus ætatibus, præclara ingenia, quæ cum Cicerone, Virgilio, aliisque, tum oratoribus tum poëtis, si essent qui ea colerent, possent æquari, contingere. Vale. Romæ, x Kal. Maji
 C I O I O C XLVII.

L X V.

Heri, v i i Kal. Maji, septem præcipuas Urbis Ecclesias, Sodalitas nostra, ut suum illud solemne servaret, ad ducentos, obivit; atque omnes ferme ex Romana nobilitate. ducebant agmen Eminentiss. Cardinales quinque, Pallotta, Franciottus, Carpigna, Carafa, Vrsinus, qui, integræ horæ spacio mecum inambulans, variis de rebus sermones habuit perquam familiariter. hi, præterquam quod summi in mensa, ample magnificeque instructa, accubuerunt, sine ullo discrimine inter ceteros versabantur. quorum purpura eo clarius exsplendescibat, quod pallis erat atris immista atque confusa. & cum tam multi essent, nullum est ortum inter vina dissidium, nulla permistio, nulla confusio; sed omnem convivæ cuncti leporem, hilaritatem, amœnitatemque exercuerunt. à prandio delectarunt nos quidam musici insignes, qui, fidibus ac voce, scite eleganterque cecinerunt; tum adductus est puer septuennis, qui, summa omnium cum admiratione, qua ætate vix alii incipiunt posse fari, ipse, docte eruditeque, longas de sacris literis, de Theologicis, de Philosophicis rebus, ac de jure civili, disputationes, nobis præsentibus, habuit. postremo elegantia sua voce nos tenuit P. Oliva, qui hoc anno, in æde nominis Iesu, conciones ad populum habuit ea frequentia, ut vix aurora illucesceret, cum illuc homines confluerent, loci occupandi gratia; atque una die, decem atque octo Cardinales, ad ipsum audiendum, accesserunt; nec mirum, præstat enim ingenio, eruditione, doctrina, gestu, vocis suavitate. atque ita, eorum, qui aderant, mentes, verbis & sententiis & actione, tractabat, ut audiens multitudo ad misericordiam induceretur; ad pudendum, ad pigendum, ad timendum, ad sperandum, ad dolendum, ad plorandum, ad contemnendum, pro ut ipse vellet, impelleretur. & postquam satis nos quieti otioque dedimus, rhedas conscendimus, & reliquas ecclesias adivimus. verum ex æde D. Mariæ majoris, quæ postrema inter septem enumeratur, præeuntibus Cardinalibus, omnes nos pedibus in templum nominis Iesu contuli-

mus; ubi excepti fuimus cum cantu atque symphonia. tum inde lati, & agentes gratias, discessimus unusquisque domum suam. Summus Pont. majoris hebdomadis & Paschatis sacris peractis atque completis, ex Vaticano se se surripuit, ac primum in veterem suam domum, prapsum, iuit, subinde in Quirinales ædes transit; sed, die Iovis, quo insigne illud Christi Domini humilitatis exemplum cærimoniis solemnibus celebratur, cum videlicet ille, positus à cœna vestibus, discipulorum suorum pedes humiliter abluit, ac linteo, quo erat præcinctus, absterfit, novum quiddam ac ridiculum accidit. etenim unus, ex mendicis illis, quos Pontifex, ad referendum, atque adeo oculis subjiendum, tam admirabile ac plenum demissionis animi, factum, adhibet, argenteam clam patinam furto surripuit, sibi in sinum inseruit. cumque jam fugam adornaret, animadversus est à tricliniastis, qui oculos nupquam ab oculis illorum dimovebat; ac manifesto in flagitio deprehensus. vir nequam atque sacrilegus, aureo numismate à summo Pont. fuerat donatus, optimis vestibus indutus, & aqua ipsi manibus ab eodem data, ad convivium omnibus refertum obsoniis adductus, & antea, tantum Pontificem, Christianæ Reip. Principem, Christi in terris vicarium, sibi ad pedes accidere, eos abluere, exosculari, exficcare linteo, prospexerat; nec tamen, tantæ benignitatis officio, est commotus, vel potius exterritus, sed ausus est se furto contaminare; ac rogatus, cur eo audaciæ progressus esset, respondit, pietatis ac religionis id à se causa factum; ut nimirum apud se aliquid retineret, quo inspecto, tanti Principis humanitatem in se se, ac facti illius atque diei memoriam, sibi in animum revocaret. at ego arbitror, voluisse eum potius illius ex Apostolis personam repræsentare, qui fur erat & latro. Vale. Romæ, 1 v Kal. Maji
C I O I O C X L V I I.

L X V I.

Magna adhuc, in nostris regionibus, pax agitur; neque aliquis armorum strepitus, quo, ex bellorum apparatu, multus ostendebatur metus, fore ut Italia
tota

tota concuteretur, exauditur. Ex Germania affertur ad nos, inter Bavarum & Gallum convenisse, ne alter alterum bello lacefferet, neve Bavarus iis, qui Gallis essent inimici, suis copiis auxilio veniret. qua ratione se bellorum suntibus liberavit, urbesque, ditioni suæ subjectas, obsidionum, incendiorum, ac direptionum periculis calamitatibusque subtraxit. dicitur, literas divulgaturus, quibus perspicuas ac manifestas faceret omnibus causas, quibus adductus, ad eas cum Gallis pactiones conditionesque descenderit. Puer ille septuennis, de quo superioribus ad te literis scripti, etiam nunc sermo est omnibus, quibus, nec injuria, prodigii ac portenti cujusdam simile videtur, ea ætate puerulum, non solum omnium maximarum artium, ac liberalium disciplinarum, fontes & capita nosse, Theologiæ, Philosophiæ, Mathematicæ, Medicinæ, Jurisprudentiæ, Grammaticæ, verum etiam de abditis atque reconditis artium illarum capitibus, interrogatum, posse se ex argumentorum laqueis, quibus capi implicarique tentatur, facili ratione expedire atque dissolvere. magna in eo pietas ac religio eminet. atque, rogatus (joci fortasse causa) à quibusdam, num Antichristus esset, magna celeritate animique alacritate, Non sum, inquit, Antichristus, sed Iesu Christi servus. qui, magnæ indolis specimen, ex hac pueri illius responsione, ceperunt. In proxima Paschali solemnitatem, in Missæ sacrificio, quod per Pontificem summum eo die, ut nosti, peragitur, quiddam accidit, quod paululum Pontificis ejusdem animum perturbavit. nam, cum ad eum locum ventum esset, quo loco sacra Christi corporis & sanguinis mysteria percipiuntur, jamque, unam Pontifex partem Hostiæ sibi sumisset, alteram in manibus haberet, ut Virgilio Card. Ursino in os infereret, nescio quo modo elapsa est illi è manibus; cumque lata ac patens patena subjecta esset, ac mappa subrus, non exiguam in longitudinem latitudinemque patens, extensa, nec ventus aliquis flaret, longius illa evolavit, & in unum ex solii gradibus decidit, sed perturbatis & incertis eorum, qui aderant, animis, cum, neque quid facerent, neque quid consilij caperent, scirent, demum Magister cærimoniarum exceptam in patena reposuit, eamque summus Pont.

106 IANI NICII ERYTHRÆI
Cardinali Ursino, cui debebatur, utpote qui Diaconi
partes in eo sacrificio agebat, tradidit. Vale; & si quid
boni de pace se offerat, humaniter nobis, sicut adhuc est à
te factum, imperti. Rom. Kal. Maji CIO IDC XLVII.

L X V I I.

EA est beneficii, quo me nuper ornasti, magnitudo; ut, quibus verbis tibi gratias agam, non reperiam. nam cum ea invenire studeam, nulla occurrunt, nisi vulgaria, nisi communia, quæque non perinde exprimant, quantum me tibi debere profitear; atque ipse cogitans sentio. nunquam enim ausus essem optare, ne dum sperare, fore ut te adeo injuria, mihi à Naudæo facta, commoveret, ut de ea graviter, per literas, cum Athenarum Archiepiscopo, apud Regem Christianissimum Nuncio, exostulares, eumque opere maximo rogares, ut Naudæum, ad se accersitum, objurgaret, quod mea scripta tam diu, contra jus, contra officium boni viri, contra sua promissa, retineret, nec, toties rogatus, vellet proferre; atque omnino sua autoritate perfiteret, ut ea tandem exhiberet, quo imprimi possent. quoniam igitur tuis in me meritis, non modo non referre, sed ne agere quidem, ut par est, gratias possum, habebō quidem semper: & quando mihi, ad remunerandum, nihil suppetit, præter voluntatem ac memoriam beneficiorum & benevolentiam; hæc omnia, quoad vivam, tibi præstabo, ut debeo. Mea ad S. P. Q. R. oratio eum exitum habuit, quem suspicabar, ut omnium irrisione jocoque exciperetur. ac primum, Senatus ac Consules, quorum ego auxilium implorabam ad officii mei fructus, mihi interceptos, recuperandos, postquam multis interpretibus adhibitis (sunt enim omnes, Latini sermonis, funditus ignari,) quod ego ab ipsis vellem, intellexerunt, responsum dederunt, nihil mihi in ipsis præsidii esse posse; etenim eam rem ad se non pertinere; immo, multos quoque ex ipsis, eodem quo ego calamitatis æstu, jactari. Interea, Eminentiſſ. Capponius, inscio me, egit cum illo, quem omnes esse ajunt harum injuriarum autorem, ut meo me fineret frui. qui, tanti viri autoritate permotus, in summi beneficii

ficii gratiæque loco, ut superioribus literis ad te scripsi, concessit, ut tum mihi liceret deinceps officii mei fructus accipere, si anni C I O I O C X L V. renunciassem fructibus, eosque novarum ædium, quæ in Capitolio excitantur, substructioni concederem. itaque, necessitate compulsus, coactus sum, ita ut voluit, cum illo decidere, & anni unius fructuum jacturam facere. vide, obsecro, novam exstruendarum ædium rationem; per vim suas à civibus pecunias eripere, quibus eæ parentur. Hac igitur decisione facta, nullum jam relictum esse locum video orationi illi, in genere judiciali, quam postulas. actam enim rem agerem. atque, etiam si res esset integra, ego ne auderem cum illis iudicio contendere, in quorum potestate sunt omnia iudicia? nam hoc esset, more gigantum, bellare cum diis. deinde rursus me Senatui P. Q. R. ridendum præberem, cui satis jam de me ludos dedi. neque fuit in superiori oratione necesse, explicare, quid nam esset muneris, hæc provincia, Commissarii Aquæ Maranæ; cum ad eos verba facerem, quibus id erat notissimum. & sane nihil est aliud, nisi nudus quidam honor hoc nomine, qui nullam habet potestatem, nullius rei procuracionem, nullam diligentiam, nullam industriam, nullum cujusquam laborem adjunctum, cujusmodi sunt reliqua omnia P. R. officia, quorum aliqua appellantur nominibus oppido ridiculis, ut Custodis equestris Statuæ Antonini Imperatoris, Lectoris Historiarum Titi Livii, aliisque; neque eorum quisquam, qui muneribus hisce fungitur, aliqua statuæ illius cura continetur, vel Titi Livii Historiarum volumen unquam attigit. ego autem, ad meum officium quod attinet, nunquam scivi, quæ nam esset hæc aqua Marana, unde oriretur, qua flueret, quid utilitatis ex ea Populus Rom. acciperet; tantum audivi, extra portam Cælimontanam, non procul ab Urbe, illam excurrere, molasque aliquot frumentarias suo cursu versare. sed, quoniam hæc officia annuam pecuniam habent adnexam, alia majorem, alia minorem; ideo, pro ratione illius pecuniæ, alia carius, vilius alia, venduntur.

P. Silvester Petrasancta, cui Sodalitatis nostræ cura commissa fuerat, v Non. hujus mensis, qui fuit dies inventioni Crucis Christi sacer, cum calculi intra vesicam hærentis

hærentis dolorem amplius ferre non posset, statuit ultima experiri, & aliquot ante dies, victu, corpore præparato, tradidit se chirurgo secandum: cui ille, sane feliciter, brevi temporis spacio, ferramentis quæ adhibere ad ejus morbi curationem solet, sex calculos, ovi columbini crassitudine, ut ajunt, (nam ego non vidi) extraxit. sed, biduo post, diem obiit supremum. tam celeris mortis causam sustinere dicitur bolus quidam, à valetudinario, ad conciliandum illi somnum, qui ejus ab oculis fugerat, traditus. Damnum fecit, ejus morte, nominis Iesu Societas. nam vir erat apprime doctus, eruditus, rituum rerumque ecclesiasticarum memoriam comprehendens, è qua, si quando opus esset, multa proferret; præterea, comis, jucundus, officiique plenus. sed in primis triste sui desiderium reliquit Eminentiss. Cardinali Carasæ, qui cum magnus illi usus amicitiaque, pluribus ab hinc annis, intercedebat; cui Cardinali, magni ejus opera erat, in rebus ipsis domesticis administrandis. ac tantus illi honor à Sodalitate nostra est habitus, ut, qua hora secaretur, sacrosancta Christi corporis mysteria in sacello exponerentur, ac pro illius salute ab omnibus vehementissimæ ad Deum preces effunderentur. ac nihilo secius unusquisque nostrum, pro ejusdem animæ expiatione, sacrum faciendum curavit. itaque homini, & vivo & mortuo, quod quidem in nobis fuit, omnia præstitimus. Mense Februarii superiore epistolam scripsi, per quam Deum ac B. Virginem adibam, eos rogans, ut vellent meas mihi noxas dimittere; & quia pudebat me, plenum sordibus, illis in conspectum prodire, eandemque in manus dare, altera epistola petebam à te, ut, pro tua singulari humanitate, amicitiaque, quæ tibi cum Deo est, has partes susciperes, & in tuis secretis cum illo colloquiis, ut sit in sacrificio Missæ, metum illi supplicem libellum, tuis commendatum precibus, traderes. sed, describendi labore deterritus, quem; ut sæpius dixi, plurimum fugio, eum abjeci, nec volui amplius aspicere. nunc autem, otiosus, quia intelligebam, salutis meæ in rem esse, eum tibi reddi, rursus excepi, descripsi, tuasque in manus deferendum curavi. multa in eo sæpius repetita occurrent; sed ne mireris; ita fieri solet ab iis, qui, præ
doloris

doloris magnitudine , plerumque non apud se sunt , nec , quid antea dixerint vel non dixerint , satis attendunt. Ne multa ; quidquid illud est , quod trado , æqui bonique consulas , oro. Vale. Romæ , VII Idus Maji
CIC I DC XLVII.

LXVIII.

Quam multæ sunt in hominum mentibus latebræ ! quam multi recessus ! ita tamen , ut homini , mediocriter prudenti , interdum penetrare ad intima illorum cubilia liceat. Palam , verbisque speciosissimis , non nemini pax & concordia esse cordi videtur , sed intrinsicus , ac re ipsa , nihil magis est odio. id adeo fit , quod non jus , non æquitas , non ratio , in nobis viget , sed pravitatis , sed iniquitatis , sed cupiditatis , pessimi consultores , dominantur. maximam gloriam in máximo imperio putamus ; neque id , quibus modis assequamur , dum nobis regnum pareretur , quidquam pensi habemus. tum jure partum nobis imperium gloriam immortalem famamque crearet , si immanissimum Turcarum tyrannum , tot regnis atque provinciis , quibus abundat , si tot præstantissimis rebus , nobis ereptis , quibus circumfluit , exueremus , non autem Christianos Principes , urbibus , oppidis , ac portibus , à majoribus suis , ipsis relictis , conaremur evertere. itaque in magnum plerumque dedecus incurrimus , dum totum ignoramus iter gloriæ. Sed hæc hæc hactenus ; nam si , quantum habeat ea res vituperationis , persequi oratione velimus , nullus erit querendi finis. Cogitaveram , his literis unum ex sex Paradoxis Christianis , Illustriss. Chisio dicatis , ad te mittere , sed vetuit describendi pigritia ; quo vitio in primis laboro ; neque est , quod magis defugiam , quam exscribendi laborem. hinc est , quod meæ ad te literæ , lituris plerumque refertæ ; afferantur. sed hæc quoque segnities , Deo juvante , excutietur ; ac singula deinceps Paradoxa , singulis hebdomadibus , ad te perferenda curabo. quibus deinde quinque vel sex Homiliæ , de quatuor novissimis , fortasse accedent ; quæ omnia , simul juncta , unum , nec ita exiguum , corpus efficient. Summa P. Silvestri Petrasanctæ merita ,
nec

nec pauca ejusdem in me beneficia , cogunt me , ut ejus imaginem ingenii , quæ aliis meæ tertiæ Pinacothecæ addatur , describam ; qua perfecta , una cum altera , nobilissimi cujusdam viri & immortalitate dignissimi , liber ille concludetur ac definietur . P. Iacobus Fuligattus , qui tantisper , dum alter in P. Silvestri locum subrogetur , Sodalitatis nostræ curam gerit , te salvere plurimum jubet . Vale . Romæ , idibus Maji C I A I D C X L V I I .

L X I X .

Vtrum vera sint nec ne , quæ Naudæus scribit , de meis opusculis , bibliopolæ cuidam in Belgium proficiscenti , cujus nomen non dicit , consignatis ac traditis , res ipsa declarabit ; sed cum adhuc nihil appareat , ac tum Cæsius , tum Nihusius , scribant , nihil in suas manus pervenisse , vereri licet , ne ab eo nobis verba dentur . quamobrem posthac quiescendum , neque quidquam amplius quærendum arbitror , sed æquo animo ferendam jacturam tot scriptorum , in quibus tantopere elaboraveram . sed ceterorum damna non ita magnam mihi molestiam afferrent ; verum orationes , unde aliquam eloquentiæ laudem me esse consecuturum sperabam , mihi esse amittendas , id me angit ac cruciat . cogitandum est igitur de iis quæ salva sunt , & Cæsius rogandus , ut quamprimum Pinacothecam tertiam , quam non minus , quam duas superiores , gratas fore existimo , typis mandare constituat , ut mihi sæpe pollicitus est . addidi superioribus , quæ in eam conjeci , imaginem P. Silvestri Petrasanctæ , cujus virtus atque præstantia , in istis regionibus satis est spectata & cognita , dum Eminentiss. Card. Carafa , Nuncii Apostolici in illis provinciam , administrabat . Ægre mihi est , nullam adhuc spem aut conditionem pacis afferri , sed omnium fere animos esse intentos ad bellum . at , paucos ab hinc dies , vulgi rumoribus dissipatum est , pacem vel esse compositam vel prope jam esse ut componatur . ideo loca montium , quæ vocant , cœpta sunt aliquanto carius vendi . nam , simul ac fama exit , classem vel exercitum ad bella gerenda comparari , continuo vilior eorum est annona . at nunc ne inveniuntur quidem , qui velint vendere ,

dere, alienissimo privatis meis rationibus tempore; nam mihi aliquibus opus est emtis. sed ego omnes meas utilitates & commoda paci postpono, si ea obtineri aliqua ratione possit. nam cuius bono plaris debet esse tota respublica, quam sua privata atque domestica. Peto à te majorem in modum, ut mihi sis deprecator apud Nihusium ac Cæsium, quo tertia mea Pinacotheca, quæ jam diu est in expectatione, quamprimum imprimatur. Vale.
Romæ, III Kal. Junii MDCCXLVII.

L X X.

I Magines, nuper à te missæ, distributæ sunt inter eos, quibus superiores, te jubente, sunt redditæ. qui omnes, maximas & ingentes tibi de illis gratias agunt, ac tuo vehementer munere delectantur. nec fuit eorum quisquam, qui illas viderit, qui suspicari quidem posset, ex qua materia sint illæ tam affabre eleganterque constatæ. erat inter nos adolescens quidam nobilis & ingeniosus, qui illud tene se diceret quod ceteros fugeret; atque ajebat, ex tenuissima eas membrana constare, cui color ille aureus & argenteus esset superinductus. risimus omnes adolescentis acumen; neque fuit quisquam, qui ejus sententiæ adstipularetur. Eminentiss. Capponius, simul ac certior à te factus est, paginarum oppressione pulum eis vitium addi, statim suam, quam sibi elegerat, quo utitur, Breviario inseruit; & quemadmodum secunda valetudine, qua frueris, vehementer gaudet, ita etiam dolore omnium maximo afficitur, nullam adhuc inter Christianos Principes pacem, tanto cum Catholicæ religionis damno, posse componi; eosque execratur, quorum opera, tumultus otio, bellum paci, anteponitur. Oratio Lippi Aurelii Brandolini, Augustiniani, anno MDCCXCVI fuit edita Romæ ab Aldo Manutio juniore, & F. Angelo Roccæ, tum Sacrarii pontifici præfecto, dicata, ex typographia Dominici Basæ profecta. sed hæc typographia jam diu dissoluta est; neque bibliopola quisquam invenitur, qui orationem illam venalem habeat. cunque jam diu sit impressa, vix apud privatam aliquem invenitur; & amicus, qui habet, una cum aliis

aliis ejusmodi opusculis, libro eam cuidam illigavit, & gratiæ scilicet causa, quo mihi rem gratam faceret, ex libro illo detracturum se dixit. sed, contra officium, & contra modestiam, me esse facturum existimari, si id, quod perciperem, lingua magis quam animo dici, voluissim accipere. sed ego & Leo Allatius dabimus operam sedulo, ut ea ex aliquo sepulcro, ubi mortua jacet, eruatur, tuque gravissimæ elegantissimæque orationis, quam Aldus meritis in cælum laudibus effert, non semel tantum, sed sæpius, lectione animum expleas. Vale. Romæ, v I Idus Junii • C I D I D C X L V I I.

L X X I.

C Alanus Acarius, quem ego, & suis virtutibus & tua causa, plurimum diligo, ostendit mihi epigrammata aliquot, in laudem sanctorum quorundam virorum Senensium, Augustinianorum Eremitarum; quæ mihi visa sunt oppido elegantia, ac sententiis vibrantibus argutisque conclusa. quamobrem inquam habeo illi gratiam. interfuit etiam, die sanctis Apostolis Petro & Paulo sacro, sermoni, quem in nostra Sodalitate habui; & postridie domum ad me venit, orans, ut ejus sibi copiam facerem; ac statim illius studiis sum obsecutus. Gaudeo, P. Silvestri Petrasanctæ imaginem salvam istuc pervenisse. superest rogandus Cæsius, ut tertiam Pinacothecam suis velit typis imprimere; ac posset etiam orationes, quas habet; quæ tot sunt numero ut justum volumen efficerent. quod si exiguum sibi fore videatur, adderet Paradoxa Christiana, quæ ad te mittere institui. nam, orationum similitudinem præ se ferre videntur. quandoquidem optimus Naudæus nos ludere videtur, cum dicit, eas, quas secum attulit in Galliam, nescio cui, jam diu dedisse, & quia nomen illius non dicit, neque patriam nominat, eum ne hatum quidem esse opinor. sed æquo est animo ferendum hoc damnum; verum non possum interdum quin doleam, cum cogito, illud mihi ab eo contingere, à quo minime sperabam. Non potui hac hebdomade axioma quartum describere, illudque ad te mittere. nam fui occupatissimus. Ægre mihi

mihi est, Bartoldum Nihusium, cui plurimum debeo, gravi confictatum morbo fuisse. sed, quoniam jam pene ex eo convaluisse audio, est quod magnopere gaudeam. utinam Deus, à quo bona cuncta proveniunt, hoc illi beneficium esse perpetuum velit. Vale, ac tandem nos, pacis inter Principes Christianos compositæ nuncio, hilares redde. Romæ; III Non. Iulii CIOIDCXLVII.

LXXII.

I Magines, quas misisti, distributæ sunt inter eos, quos in tua ad me chartula numeras. meam mihi retinui; Allatius suam habet; atque uterque nostrum maximas tibi gratias agit. & Allatius, quemadmodum jubes, duas ex illis in Breviario D. Gasparis de Simeonibus, per eum qui est illi à cubiculo, collocandas curavit. qui etiam dono tibi dat orationem Lippi Brandolini de Christo pro nobis passo, quam postulat. nam nisi ipse fuisset, qui eam in quodam libro insertam habebat; solet enim ejusmodi orationes colligere, ex eisque, ne pereant, unum corpus efficere; & jam multos codices implevit: nisi, inquam, hæc ejus diligentia subvenisset desiderio nostro, inanis omnis noster labor, in ea perquirenda atque inveniendâ, fuisset. Non ero longior; quoniam nimis multis loquor in hoc quarto Paradoxo, quod mitto. reliqua duo, quæ supersunt, expectate. Vale. Romæ, IV Idus Iulii CIOIDCXLVII.

LXXIII.

Cvm me, in ea signa, mente & cogitatione conjicio, quæ Christus Dominus horribilem supremi judicii diem, quem statim mundi totius conflagratio consequetur, antecessura prædixit; illum jam adventare, ac propius abesse, conjicio. mitto hominum improbitatem atque nequitiam, quæ, quoniam caritatis in eis ardor refrigit, eo pervenit, unde vix longius progredi possit. mitto litium molestias quibus inter se ipsi divexant, insidias quas sibi invicem struunt, technas ac dolos quibus alter alterum aggreditur, quo ex bonis, impune ereptis,

rem suam augeant, illius imminuant. mitto, inquam, hæc omnia. non ne cetera signa, quæ, ad perterrendos hominum animos, majorem vim habent, fere omnia consecuta? quis neget? vidimus ignes, ex Vesuviï vertice erumpentes, proxima sibi loca exurere, ac rerum exustarum cineres in remotissimas regiones effundere; vidimus, proximis superioribus annis, terræ solum, horrendis concussum motibus, urbes integras, quas sustinebat, excutere atque diruere, & immensis discedens hiatibus, easdem una cum civibus absorbere, atque intra viscera condere. sentimus nunc etiam strepitus armorum, quæ jam diu totam Europam concutiunt; & quod magis nos terreat, nullum intelligimus illis finem modumque constitui. audivimus provinciarum regnorumque à suis Regibus defectiones; & nunc demum ad aures nostras deferuntur insignes, insulæ Siciliae Regni que in primis Neapolitani, seditiones, in quibus populi multitudo, concitata adversus eos qui Resp. illas pro Rege Hispaniarum administrant (quippe qui intolerabilibus tributis, quæ quotidie imperantur, & acerbissimis eorundem exactionibus, domus suas explere, & regna illa exhaurire dicuntur,) queritur, clamat, atque onera illa, quibus opprimitur, excutere, & à cervicibus suis repellere ac removere, conatur. & si unquam populo concessum est, ut jure concitatus videretur, nullam ea justiore causam fuisse, populares illi fere omnes affirmant, qua populus Neapolitanus in eos commotus est; quibus, ipsius quotidie emungendi exuggendique, nulla satis sarietas est. Orta est hæc seditio Neapoli, prid. Non. Julii, exiguis sane initiis. nam cum Electus Populi (hoc enim nomine summum Populi Magistratum appellant,) corripì & in carcerem condi imperasset pomarium quendam Puteolanum, qui Puteolis venalia quædam poma illuc advexerat, eo quod intolerabile quoddam vectigal, mercimonio illi nuper impositum, & à quo populus ille vehementer abhorrebat, non solvisset; illius defensionem primum susceperunt omnes qui ibi aderant; quorum numerus, magna ex parte, constabat ex pueris; qui eundem licitorum manibus eripuerunt; & Electum illum male mulcaverunt. cumque rumor, qui percrebuerat, alios atque alios,

ut sit,

ut fit, eo advocasset, re cognita, omnes, furentibus similes, clamores tollere, poma, ibidem venalia exposita, evertere, conculcare, rapere, popinas ibi propinquas direptioni mandare. Non defuit Prorex accurrere, ac multis aureis nummis, in multitudinem illam coniectis, exortam seditionem cohibendam sedandamque curare; sed nihil profecit; immo inmanifestum periculum vitæ adivit, ac vix fuga, qua se in templum Fratrum Minimorum contulit, salutem invenit. Sed, eo sibi è manibus elapso, populus in illius ædes furorem, quo præceps ferebatur, omnem convertit, atque in eas irrupit, militibus Germanis, quibus earum custodia commissa erat, arma eripuit, scalas incendit, fenestras vitreas comminuit, umbellam, in qua Proregis insignia, Phrygio opere elaborata, cernebantur, earum ædium aulæ præfixam, detraxit, conculcavit, abjecit; tum scamna, sellas, scrinia, conopea, sericas atque aureas vestes, quibus parietes vestiebantur, acceptas præcipitarunt in viam; nec inventus est quisquam, qui quidquam ex illis eriperet. tum, majore furore percitus, ad domos eorum, cum facibus advolat, quos, egenos, ex vectigalibus illis ad summam divitias pervenisse constabat. in quibus fuerunt, Bartholomæus quidam Aquinas, & Tirra Anaclerius, Electus populi; qui omnes, amissis bonis, male partis, ad eosdem egestatis terminos, unde discesserant, redierunt. Eadem invidiæ flamma, Ducis Caivani, ex nobilissima Barilorum familia, domus exarsit; in quam congestæ tam multæ omnis generis divitiæ fuerant, ut omnem æstimationem excederent. neque quidquam propius est factum, quam ut Ducissæ Montis Draconis palatium, eodem calamitatis jure comprehenderetur; sed vix tandem precibus Proregis, qui jam cum populo redierat pene in gratiam, ex illo incendio periculoque evasit. incensum est etiam tabularium, ubi publicanorum tabulæ asservabantur. nulla alia vox tota urbe exaudiebatur, nisi hæc, Vivat Rex Hispaniarum, sed pessima, ipsius magistratum, Reip. administrandæ ratio depereat. Ille, cui populus, sui regendi, potestatem imperiumque permisit, est piscator quidam, Masanello, hoc est, Thoma Anello nomine, annos natus non amplius tres & viginti. hic, incredibile

memoratu est, quanta cum prudentiæ, diligentiæ, vigilantiaque laude, commissam sibi Remp. gerat; Nicolao Laurentio propemodum similis. sed ille, bonis initiis, malos exitus habuit. hic præsentibus instare, futuris prospicere, insidiis, quæ parentur, occurrere, atque eadem inimicis facere quæ illi vellent efficere; ut tum accidit, cum à Duce Matalonæ atque à Iosepho Carafa, ejus fratre, magna exulum ac latronum manus in urbem introducta est, ut populi principes, qui in peristylum Fratrum Carmelitanorum de Rep. coissent, ad unum ferro dele-
rent. qua re ab illo, qua erat sagacitate, animadversa populoque patefacta, ea hominum multitudo, quæ cum ipso erat, adeo ista atrocitate commota est, ut in latrones illos impetum faceret, eorumque se sanguine exsaturaret, Iosephum vero (nam Matalonæ Dux, ejus frater, se Beneventum fuga receperat,) captum, & capite multatum, per vias urbis, equi caudæ alligatum, raptandum curaverit. atque Masanelli consilio nunc agitur, ut ex ejus Ducis & Tittæ Anaclerii bonis, Neapoli, armamentarium institueretur, unde quinquaginta hominum millia, cum sit opus, armentur. interea, rebus adhuc dubiis, aditus viarum ac platearum, doliis sarmentisque inædificavit, & in iis tormenta disposuit, ac vetuit edicto, ne quisquam cum telo per urbem incederet; ac, ne illud veste posset obtegere, imperavit, ut omnes, tum laici tum clerici, tum ex familiis Religiosorum, sine palliis ambularent. Hoc loco, una cum Stasimo illo Plautino libet exclamare, *Vt saepe summa ingenia in occulto latent!* hic, qualis imperator! tamdiu in occulto latuit. in hoc tam ancipiti dubioque periculo, magni æstimata est Cardinalis Philomarini, ejusque fratris Capucini, opera; qui hac illac concursarunt, ut pacem conciliarent, controversias componerent, atque urbem metu liberarent. tum, in ejus domo actum est de conditionibus pacis inter Proregem & Masanellum, qui illuc, cum ducentis armatorum millibus, quod incredibile videatur, accessit. quem Prorex, simul ac vidit, pluribus circumplexavit amplexibus, & aureum ejus collo torquem injecit. quem ille recusavit, ac noluit accipere. Pacis condiciones nihil fere novi continent, sed unum tantum habent, ut ne populo ea beneficia

beneficia ac privilegia eripiantur, quibus Carolus V eum ornavit, quum Tuneto capto, Neapolin, triumphanti similis, venit. At, quem exitum res sit habitura, in incerto est. Masanellus nihil temere agit, ac consiliis in primis utitur Iulii cujusdam Genuini, qui olim, Electus, rebus Ducis Ossunæ favebat, qui in suspicionem regni affectati venerat. Vale. Romæ, xv Kal. Augusti
C I D I D C X L V I I.

L X X I V.

O Dubium & incertum rerum humanarum statum! ð stultum & miserum, qui in eo, quod sibi aridere videat, suas spes & cogitationes fundare ac stabilire constituat! nam brevi, stultitiæ suæ pœnas justas ac debitas dabit. ð proclives ac lubricæ ad summam amplitudinem viæ! in quibus, qui ad eam nuntur, antea sæpe corruunt, quam id, quod volunt, attingant. ð in altum editi excelsique loci pericula ingentia ac manifestissima! qui adeo est propositus, adeo verticem extollit, ut ab omnibus ventis invidiæ circumflari posse videatur, ac magnum & admirabile quidquam præstare dicatur, qui ita se in eo contineat, ut neque imperitorum invidia, neque iniquorum calumniis, neque improborum contumeliis, actus, impulsus, agitatique, de eodem præceps exturbetur. Sed quorsum, inquires, hæc tam longè à te repetita querimonia spectat? cujus nam horribilem, ex altissimo dignitatis gradu, casum atque ruinam lamentaris atque deploras? Masanellum illum, cujus, superioribus meis ad te literis, infimam humilitatem, immundasque sordes, propemodum ad regalis celsitudinis fastigium ejectas fuisse narravi. miser hic, qui puncto pæne temporis, populi totius suffragiis, civitatis Neapolitanæ ac Regni totius principatum fuerat adeptus, altero etiam temporis puncto, ab eodem populo, ab ea celsitudine in qua eum collocaverat, est præceps ejectus, neque solum spoliatus dignitate, quod tolerabile videri possit, verum etiam vita privatus. quam calamitatem non tantum in se retinuit, eaque solus perfunctus est, sed, in totam suam domum, eam refudit; siquidem, una cum ipso, uxor ac

filii publice sunt interfecti, quamobrem hæc illi felicitas, quasi solstitialis herba, ut dicitur, fuit, quæ repente exorta est, ac repentino occidit. causa tam severæ in ipsum animadversionis ea fuisse narratur, quod in Proregis amicitiam venisset, eoque nimis familiariter uteretur. homines, nimio libertatis, quam degustare cœperunt, amore incensi, & capitali in regios magistratus odio inflammati, veriti sunt, ne homo levis, ac fortasse venalis, magno aliquo præmio sibi proposito, ad illorum partes transfret, ac populi causam proderet. Adhuc seditio perseverat, ac tam magnos plebs illa, ad libertatem tuendam, spiritus animosque sumsit, ut non solum viri arma susceperint, verum etiam mulieres, ad ducentas, se gladiis, galeis, hastis, sclopiis, armaverint. atque ex ipsis centurias duas effecerunt, quæ, agmine ad militiæ morem instructo, tota urbe incedunt; neque illis desunt tympanistræ, signiferæ, duces. Cardinalis Farnesius, Odoardi, dum viveret, Parmæ ac Placentiæ Ducis, frater, hujusque, qui nunc regnat, patruus, antea quam urbi, quæ summe eum expectabat, vultum suum ostenderet, est mortuus. At mihi, in hujus familiæ amplissimæ clarissimæque casus intuenti, admirari contingit, ac quærere, cur paucis, annis an mensibus? mors tam multos ex ea sustulerit; matrem primum Odoardi, tum Odoardum ipsum, deinde sororem, postremo Cardinalem. at, qui altius mentis aciem, quam ad ea quæ oculi percipiunt, attollere non audent, tot deinceps funera ad naturales causas, & ad communem moriendi conditionem, referre se dicent; at ii, qui perspicaciori ingenio, his inferioribus relictis, divinæ providentiæ singula attribuunt, ejus rei causam in æternæ sapientiæ consiliis, quæ sunt investigabilia, latere affirmabunt; ad quæ, cum temerarium vel potius nefas sit, velle penetrare, ego homuncio meis me limitibus continebo, neque ea, quæ Deus intra suæ infinitatis abyssum habet inclusa, quæque nihil ad me attinent, perscrutari & investigare conabor. Vale. Romæ; xi Kal. Augusti c i o i o c x l v i i.

L X X V.

Regni Neapolitani res dicuntur pejori esse loco, quam antea. Nichil ad nos affertur, nisi nobilium fuga, cædes, bonorum direptiones, ædium incendia. Vrbs, sine jure, sine legibus, infimæ plebis arbitrio administratur; opificum ac mercatorum tabernæ, clausæ, magnum mœrorem luctumque præ se ferunt; eleemosynæ, quæ antea in pauperes à civibus large copioseque manabant, consterunt, vel potius exaruerunt; ut eæ religiosorum hominum familiæ, quæ emendicato victitare consuerunt, ab omni auxilio destitutæ, cogantur urbe illa pedem extollere, atque alias regiones persequi, ubi, quod edant, inveniant. Omnino miserabilis est urbis, in summum discrimen adductæ, facies. plebeis cum nobilibus omnis res est; eos insectantur, oderunt, extinctos esse cupiunt. neque solum hoc tantum tamque acerbum odium, hominum vulgum invalit, sed penetravit etiam intra sacrarum Deo Virginum claustra domosque. nam, quæ ibi ancillarum numero habentur, adversus virgines nobiles conjurarunt, officii terminos deseruerunt, obedientiamque erga illas exuerunt. Neapolitanorum exemplum reliquæ Regni illius civitates sunt ad unam omnes secutæ; quæ, quidquid in ipsis erat nobilitatis, foras ejecerunt, bonis everterunt, eorum domos incenderunt; qui nunc, inopia & egestate coacti, in agris, more ferarum, vitam agunt. Defecerunt etiam à suis dominis oppida fere omnia, eisque portas clauserunt; quod dicant, imperia eorum injusta, superba, crudelia se non posse amplius pati; neque posthac alium sibi dominum, nisi Regem Hispaniarum, imperaturum. Ajunt, quod nolim, Conversani Comitem, Neritonensem Episcopatum, unde fuerat ejectus, magna armatorum manu comparata, fortiter oppugnare. Deum ora, ut sit gregi, Illustrissimo Chisio ab ipso commissæ, propitius. Mitto, è quatuor novissimis tertium, nempe de metu Gehennæ, expecta quartum, de æterna Sanctorum felicitate. cui sermo alter accedet, rationem continens, qua possint Iudicii & Gehennæ mala evitari, & felicitatis æternæ bonum obtineri. maximas Deo im-

mortali gratias ago habeoque, quod Illustrissimum, quem dixi, mihi virum objecerit, cum quo, hoc tam honesto genere exercitationis, senecturem meam oblectem. Avero. Romæ, XVIII Kal. Sept. CIO IDC XLVII.

L X X V I.

Quinq̄ue dies sunt ipsi, quibus ea febris vi correptus ac divexatus jaceo, ut mea manu, quemadmodum soleo, conscriptas ad te litteras mittendi facultas mihi prorsus eripiatur. Cujus quoque febris causa factum est, ut minime, sermonem de felicitate Sanctorum, ad exitum perducere potuerim. Eum tamen quamprimum exspecta; nam in spein certam venio, fore, ut febris hæc brevi omnino decedat: jam enim mecum incipit mitius agere. idque jus quidem postulare videtur. nam, cur diutius in me pertinax & obfirmata sæviret? studiorum assiduitate excepta, nullas me causas attulisse cognosco. verum, deinceps non adeo studiis indulgebo, sed modum quemdam statuam, quo & studia apud me vigeant, & valetudinis ratio ducatur accuratior. Accepi nuper primum tertix Pinacothecæ quaternionem; itaque doctissimo Nihusio plurimas, meis verbis, ingentes, & immortales gratias ages. ad quem recuperata valetudine statim scribam. Tu interim vale, meique in tuis ad Deum precibus & sacrificiis esto memor. Mitto ad Nihusium oris imaginem pueri Jacobi Martini Modanesii, quæ, ut mihi quidem videtur, qui eum de facie novi, ei quam simillima efficta est. Romæ, X Kal. Septemb. CIO IDC XLVII.

L X X V I I.

Octavum ac vigesimum jam diem, difficili molestoque implicitus morbo detineor, adeo ut medici diffiderent. Sed, quamvis nunc febris me careat, vires tamen, quas illa secum abstulit, adhuc recuperare non valeo. multa me circumstant incommoda; alvus præter modum adstricta, quæ, nisi vi coacta, officio suo fungi recusat; tum, pituita, quovis glutine tenacior, quæ, pectori in hærens, vix ac ne vix quidem inde extrahi potest. hæc, cibo,

cibo, quem capio, se immiscens atque implicans, verum illius saporem ac gustum inficit atque corrumpit. accedit summum ciborum omnium, & carniū præsertim, fastidium: & si quid stomachus videatur appetere, id est ejusmodi, ut perniciem potius quam illi salutem possit afferre. quamobrem nullum à te mihi munus prodire ad res meas aptius poterat, quam Christi crucifixi imago; ut inde nimirum plurima atque gravissima hauriam documenta patientiæ. me igitur, ad illius similitudinem, quam maxime possim, effingam. Maxima Nihusii ad me literæ molestia affecerunt; quæ epistolam requirunt, ad eum scriptam, cujus nomini hæc postrema Pinacotheca dicatur. quam ego epistolam, longæ cujuspiam laudationis, quam epistolæ, similiorem, (nam amicū, optime de me meritum, ornare constitueram,) prius, quam ipsam Pinacothecam, misi. quamobrem peto à te majorem in modum, ut quæras, investigates, num ea uspiam domi tuæ latitet; nam scripsisti ad me, nihil eorum, quæ ad tertiam hanc Pinacothecam pertineant, interiisse; vel saltem hoc ipsum Nihusio significes. nam magna spe teneor, fore ut ea inveniatur, si diligentia in perquirendo adhibeatur. Epistolæ inscriptio hæc erat: *Reverendissimo Patri, D. Andrea Fossa, Abbati, Canonico Reg. Lateranensi.* Non potui risum tenere, cum ex Nihusii literis perlatum est ad me, fasciculum orationum, aliarumque scriptionum mearum, à Naudæo exhibitum, Vlyssiponem fuisse perlatum, ac paucos post menses Amstelædamum esse referendum, ac venit mihi in mentem, optare, ut idem scriptis meis eveniat, quod vinis solet. Etenim, si vina, nâvigio quopiam asportata, majorem vim ac suavitatem adipisci dicuntur; profecto nihil erit orationibus meis elegantius, nihilque præstantius, quæ tot maria sint emensa. Sed lassitudo plurâ scribere ine prohibet. Vale. Romæ, xiv. Kal. Octob. C I D I D C X L V I I.

L X X V I I I.

ADhuc imbecillitas & infirmitas corporis ac virium perseverat; adhuc ciborum fere omnium fastidium, omnem à me edendi voluntatem propemodum abigit;

nec quidquam fere est, quod palato meo sapiat; tum, quod me vehementer sollicitum habet, alvus obedientiam exuit, atque officium suum præstare, nisi externi cujuscumque auxilii ope adjuncta, nequit. Cœperam, superioribus diebus, de medicorum sententia, interdiu è lectulo pedem foras efferre, & in cubiculo deambulare, tum, spatiis aliquot factis, lectum repetere. quod cum mihi videretur non male succedere, animum, superiorem viribus, sumsi, atque ausus sum ad ædem D. Honuphrii, arduo difficilique ascensu, famuli brachio innixus, accedere; sed brevi audaciæ meæ pœnas dedi. ea enim ambulatio ita me ad languorem dedit, ut pœne exanimis domum redierim, lectoque me commendarim; ubi totum diem fusus, ac mortui similis, jacui. Iam in me experior, quod antea didiceram, senectutem longis morbis obnoxiam esse. quamquam, meus hic quem exitum sit habiturus, plane non videam. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, cujus voluntati ut cuncta obtemperant, quotidie in oratione Dominica sæpius efflagito. itaque, ut facta verbis respondeant, æquum est maxime, me illi ad nutum præsto esse, neque ulla in re ab eodem dissentire. Superiori hebdomade, nullas, neque à te neque à Nihusio, literas, neque quaternionem aliquem Pinacothecæ, accepi; verum moram hanc æquo animo ferre possum, si epistola ad Abbatem Andream Fossam reperiatur. Vale, Tyrrhene clarissime, ac Nicii tui, qui te plus oculis suis diligit, in tuis ad Deum sacrificiis ac precibus, memor esto. Romæ, VII Kal. Octob. CIO IDC XLVII.

L X X I X.

Postrema tua epistola, in qua assiduam mortis & rerum humanarum vanitatis meditationem tantopere laudas, indicio est, sermonem de morte, qui primus est ex quatuor novissimis, conspectum tibi esse. sequentur deinceps alii, quibus accedet porro alius, qui doceat, quomodo mortis metus, ac divini iudicii Gehennæque terror, propulsari à nobis possit. Valetudinis meæ res paulo meliore sunt loco. nam pituita decrescit, contumax alvus ad officium redit, majores corpori vires accedunt,
jam

jam ut in locis planis æquisque ambulare, non ita difficili negotio, ut antea possim. solum appetitus cibi potusque adhuc est in mora. sed hic quoque regredietur, simul ac pituita, quæ illum moratur, abcesserit, ac palatum & fauces occupare desierit. ac, si pergant omnia fieri meliora in dies, magna me spes tenet, fore, ut ante hyemem convalescam. verum hæc mea spes, sicut aliæ omnes, divinx voluntati arbitrioque, cui me meaque omnia jam diu permisi, prorsus innititur. quamobrem, sive ille me ægrotare sive recte valere, sive salvum esse sive extinctum velit, id mihi placere summopere debeat, quoniam ita divinx ejus voluntati, cui nefas est repugnare, videatur. Aveo, ex literis Nihusii certior fieri, num epistola, qua Pinacotheca D. Andreæ Fossæ dicatur, sit inventa. non enim fit verisimile, à ceteris eam paginis, quæ, ut scribis, salvæ istuc omnes pervenerunt, distractam ac divulsam interiisse. Hugo Vbaldinus te plurima salute impertit. hodie mane Capranicam, virium colligendarum animique relaxandi gratia, secessit. Deus nobis tam probum, tam pium, tam elegantem virum, ad veteris sanctitatis exemplum, quam diutissime incolumem præstet. Cura ut valeas. Romæ, pridie Kal. Octob. CIO IOC XLVII.

L X X X.

Heri, VIII Idus Octobris, habita sunt Cardinalium comitia, quorum nomina cum negotiorum tuorum gestor, vir certus ac diligens, ad te scripserit, superfluum est ac non necessarium, me ea repetere. an autem ea cooptatio fuerit è re pub. hoc est, si eorum unusquisq; splendorem ordini, Ecclesiæ ornamentum, populo Christiano utilitatem, sit allaturus, quæ in eo maxime requiruntur qui in illud Collegium cooptatur, nihil certi possum affirmare, tum quia nemo illorum mihi cognitus est, quantum doctrina, quantum vitæ sanctimonia, quantum in Remp. meritis valeat. sed necesse est omnia hæc illis inesse, nihilque, neque à doctrina, neque à probitate, neque à rebus præclare gestis, deesse; quandoquidem, sapientissimi Pont. judicio, digni sunt habiti, qui ad illum ordinem ac nuperum adscriberentur. tum etiam, quia id quaerere

rere omisi, quia *non tantum mihi est ab re mea otii*, quemadmodum inquit ille, *aliena ut curem, eaque quæ ad me nihil attinent*. magis morbus me meus sollicitat, qui, secundum jam mensē, miserum habet, neque adhuc perfectionem adornat; ut in me sedem suam perpetuo constituisse videatur. omnis cibi appetitus exulatum abiit, & in ejus locum, summum eduliorum omnium odium fastidiumque successit; adeo ut ovis ac jusculis animum, ne aufugiat, retinere compellar; ut etiam hæc, ex longa consuetudine usuque, jam mihi stomachum moveant, ac vix sustineam aspicere. tum, ascensu paulo arduo ingredi non licet; nam continuo ita arcte meare spiritus incipit, ut penitus intercluderetur opprimereturque, si longius insequi pergerem. neque, ob eam causam, liberum est mihi, domus meæ scalas ascendere, quamobrem, cum ex conclavi superiori semel descendissem, difficultate, ea rursus superandi, deterritus, coactus sum in cubiculo, viæ proximo, sed amœno ac salubri, consistere; ubi etiam nunc moror. sed has mihi ærumnas creat pituita, supra quam dici potest, pertinax atque molesta, quæ adeo pectori inhæret, ut, quamvis totos dies noctesque tussire non desinam, aliquam ejus particulam vix vi possim extrudere. accedunt molestissimi flatus, intus inclusi, qui renes & latera, tanquam zona, præcingunt, neque surgendi standique potestatem faciunt. hoc loco, meæ res sunt. Vale, Tyrrhene præstantissime, & in id opus, in quo versaris, diligenter incumbere. sapiens es, neque mortalium cuiquam locum te admonendi relinquis, ut labores quos capis, ærumnas quas sustines, ad Dei immortalis & Ecclesiæ ipsius gloriam referas, earumque non ab hominibus sed à Deo ipso præmia & coronam expectes. nam, qui mercedem ab hominibus expetunt, brevem illam & corruptibilem habent; qui autem à Deo requirunt, æternam & incorruptam assequuntur. Iterum vale. Romæ, VII. Idus Octob. C I O I O C X L V I I.

L X X X I.

AD tot tantasque ærumnas, quibus, ex tam difficilis morbi diuturnitate, excrucior, aliqua non levis voluptas,

luptas, quam tuæ mihi literæ attulerunt, irrepfit; ex quibus intellexi, sermones de quatuor novissimis meos istuc pervenisse. atque utinam Deus typographo cuiquam hanc mentem injiceret, ut eos vellet, una cum Paradoxis, & supplice ad Deum libello, typis excudere. sperarem enim, non minimam Christianis & Catholicis, ab illis omnibus, utilitatem & fructum esse proventurum; qui validis, ni fallor, rationum ponderibus impulsis, avocarent animum à rebus humanis atque mortalibus, & ad res divinas æternasque traducerent. præterea, in supplice illo libello eam vim pono esse ac pondus, ut, si quis, intimo animi dolore ac sensu affectus, eum Deo porrexerit, fieri non possit, quin illum ad misericordiam adducat, sibique ut sit propitius, efficiat. at vide, quo nam spes, quæ infatum celeriter accipit, me vela dare compellat, nimirum, ut credam, fieri etiam posse, ut censores Colonienfes, quos apprime pios ac religiosos viros esse conjicio, si opus istud aspiciant, probis ac penitentis studiosis hominibus, diutius non posse deberi, existiment. Pollicetur mihi Cæsius, se omnia mea typis mandaturum, simul ac sarcinula orationum mearum ex Lusitania, quo delata fuerat, referatur. sed hæc res, quam promittit, incerta est; at ego dari mihi aliquem postulo, qui celerius huic meæ tam honestæ cupiditati occurrat; cui si Deus obsecundaverit, maximo beneficio me ab eo esse affectum arbitrabor; sin autem aliter illi videbitur, hanc cupiditatem meam, utpote supervacaneam, ita obedientis legibus obstrictam dabo, ut amplius se commovere non audeat. Iam multi sunt dies, postquam nullæ à te mihi literæ redduntur, quæ speciem habeant epistolæ, sed tantum breves ac raræ schedulæ, quæ minimum quidem verborum, sapientiæ autem plurimum habent. quod argumenti loco esse nobis debet, adeo te, consiliis dandis, districtum detineri, ut privatis amicorum officiis dare operam non liceat tibi, si velis. utinam tuis conatibus ù proveniant exitus, quos optamus, neque illis horribiles isti Neapolitani tumultus obstant, qui suis motibus totum illud Regnum concusserunt. qui utrum Hispanorum classe, quæ illuc appulit, compressi sint nec ne, certum sciri non potest; quod omnes, terra inarique, ad urbem

aditus

126 IANI NICII ERYT. EPIST. AD TYR.
aditus à Regiis obsessi teneantur , ne literæ , quæ de his
rebus doceant , permeare ad nos possint. itaque varia à
variis , pro cuiusque studio , finguntur ac divulgantur.
Cura , ut valeas. Romæ VI II Kalend. Novembris
C I O I O C X L V I I .

I A N V S N I C I V S E R Y T H R Æ V S

obiit Roma püssime ,

Idib. Novembr. C I O I O C X L V I I .

F I N I S .

L E C T O R I

B A R T O L D V S N I H V S I V S :

Qum Nicii ad Tyrrhenum epistolas etiam posteriores
mandari typis facerem ; in earum tum sexagesima
tertia tum septuagesima , tum secunda post , celebrari vi-
debam Lippi Aurelii Brandolini Orationem de Passione
Domini. adeoque mox in id incubui , ut eam & nancisce-
rer & huic libello subjungerem. Obtinui , quod quasi vi.
Gratissimum hoc jam , scio , erit nemini non eorum , qui , res
divinissimas digne ab oratore proponi , amaverint. Vale.
I V Idus Novembr. C I O I O C X L V I I I .

LIPPI AVRELII
BRANDOLINI,
AVGVSTINIANI EREMITÆ,
O R A T I O

De virtutibus D. N. Iesu Christi,
nobis in ejus Passione ostensis ;

*Romæ olim ad Alexandrum VI, Pont.
Max. in Parasceue, habita, ac tantum
probata, ut iterum atque iterum eam
repetere autor cogeretur.*

THE
MAY 18 1861

TO THE
HONORABLE
SIR

...

Ornatiff. & Reverendiff. P.

F. ANGELO ROCCA,
 AVGVSTINIANO EREMITÆ,
 SACRARIÏ PONTIFICII
 PRÆFECTO,
 Aldus Manutius S. D.

Rationem de Virtutibus D. N. Iesu Christi, nobis in ejus Passione ostensis, à Lippo Aurelio Brandolino, Augustiniano Eremita, ante centum annos, coram Alexandro VI, Pont. max. & sacro Senatu, in Sacello Pontificio habitam, atque tantum probatam, ut iterum ac iterum eam repeterè autor cogeretur, biennium ipsum in sinu à me gestatam, legendam omnibus trado; ne solus tanto bono, sapius à me devorato, fruar. Ciceronem, Romana eloquentia parentem, æquat; materie proculdubio superat. Eam tibi offero, pluribus de caussis: quod ex eadem familia sis, quod iisdem vestigiis insistas, & jam tot tantaque, in omni tua vita, singularis doctrina & ornata eloquentia specimina dederis, quod Sacris Pontificiis præsis, multosque ibi concionantes sapissime audias; quod nostra hoc officium antiquæ necessitudini debeatur; quod denique habitatione proximus tibi sim, animorum conjunctione proximior. Habe igitur munusculum hoc, mentis & voluntatis meæ certum pignus. Erit tua humanitatis, id ita à me accipere, ut me jamdiu tibi addictum deditumque arbitreris, ob tuas maximas virtutes, Sixto V, Pont. max. ingeniorum acerzimo æstimatori, & Clementi VIII, ejus successori, (cui Deus, bona omnia aggredienti, perpetuo faveat) maxime probatas. Lippum lege. Cujus alia quoque penes me sunt: Paradoxa nempe Christiana; & Dialogus de humana vitæ conditione, ac toleranda corporis agritudine,

128
 ad Matthiam Corvinum, Hungaria & Bohemia Regem,
 & ad Beatricem Arragoniam, Reginam, ejus uxorem: &
 de ratione scribendi, libri tres; de quibus quid senserit Seba-
 stianus Corradus, vir is, cui bona littera plurimum atque
 plurimum debent, cum in eos, primum à se è tenebris erutos,
 ad Senatum Populumque Regiensem ante 1 annos presare-
 tur, hic adscribere volui: Vir, inquit, ille, quamvis pæne
 cæcus, certe Lippus, cum Rhetoricam in Pannonia, in-
 vitatus à Matthia Rege, docuisset, ex ea præcepta colle-
 git, & à ratione dicendi ad rationem scribendi tam do-
 cte transtulit, & tam diligenter accommodavit, ut nihil,
 neque majorum nostrorum neque nostra memoria, do-
 ctius aut elegantius in eo genere scriptum esse videatur.
 Magnus sane vir fuit Lippus, magnisque viris acceptus; sum-
 mis, mediis, infimis, apprime carus; præcipueque Pontifici-
 bus, Imperatoribus, Regibus; at, quibus Regibus? iis nempe,
 quorum memoria inter Reges omnes Regia erit semper; lit-
 teratis hominibus, iisque inter summos summis, Hermolao
 Barbaro, Poggio, & universis sui ævi. Sed, o utinam ea mi-
 hi facultas esset, qua animo responderet. non desideraremus
 certe multa, qua jacent, fortasseque diutius, quam par est,
 jacebunt. Vires deficiunt; non languet animus; nihilque,
 vel magnum, sperare tamen non audet. Non ego ad mini-
 ma, natura, factus. Igniculos habeo, ad posteritatis utilita-
 tem maximos: qui si aliquando possent erumpere, bono pu-
 blico me natum omnes, vel ipsi invidi, (si qui bonum publi-
 cum invidere possunt) velint nolint, affirmarent. Interim
 vivamus. Iuvat enim, eos versus sæpe in memoriam meam
 revocare, quos Aldus avus, cui mortuo bona omnia boni om-
 nes precari, summo jure, debent, in ore amoreque habebat:

Θαρσύνε γὰρ φίλῳ, Ἀλδέ. τὰχ' αἰετον ἔσεται ἄμεινον.
 Ἐλπιδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
 Χ' ὁ Ζῶνς ἄλλοτε μὲν πέλει αἰήριῳ, ἄλλοτε δ' ὕει.

Cras melius fortassis erit. confide, Manuti.
 Viventes sperant; non est spes ulla sepulchris.
 Et quandoque pluit Deus, & quandoque serenat.

In Vaticano, Kal. April. c15 10 xcvi.

O R A.

O R A T I O
 D E
 P A S S I O N E D O M I N I .

Etsi tunc, tuique sacratissimi Senatus, jucundissimus conspectus, celeberrimusque hic totius orbis terrarum conventus, me majorem in modum recreat atque exhilarat, Beatissime Pater; quippe quem ego semper optaverim, sperare vix unquam sum ausus: vincit tamen mœror publicus privatam lætitiã, communisque Ecclesiæ Christianæ luctus, unum me hilaritatem præ me ferre, non sinit. Video enim squalere, depositis ornamentis, pulviniaria omnia; nudata mœrere altaria; parietes ipsos, situ quodam, suum dolorem significare; te quoque, ac Senaturn tuum, mutata veste, communem Ecclesiæ mœrorem luctumque testari. Neque sane immerito: commemoratur enim nobis hodie, Salvatoris nostri mors acerbissima: proponitur ante oculos crudelissimum divinæ Crucis spectaculum: indignissima Dei filii Passio celebratur. Cujus quidem, tum magnitudo, tum acerbitas, tum indignitas, cum ad nostram memoriã revocatur; quis hominum, obsecro, est tam immanis, tam sceleratus, tam ab omni religione atque humanitate alienus, qui dolorem dissimulare, atque à lacrimis temperare, unquam possit? Non enim nobis hodie amicus aliquis, non propinquus aut consanguineus, non frater aut pater, non denique princeps aliquis civitatis, defunctus refertur; sed totius naturæ autor & conditor, humani generis universi redemptor & parens, dignitatis ac salutis nostræ instaurator & effector; verus denique ac naturalis Dei filius, à quo omnis vitæ nostræ ratio incolumitatisque dependet, in quo spes nostra omnino est sita, per quem, & quæcumque habemus accepimus omnia, & quæcumque speramus, accepturi sumus. Hic, inquam, nobis, hodierno die, defunctus refertur;

hic mortuus celebratur; hic deploratur extinctus. Neque vero naturali, ut plerique homines, morte decessit, sed violenta ereptus est; neque etiam quacumque, sed turpissima, abjectissima, indignissima Crucis morte multatus est. At meritas fortasse suorum scelerum pœnas dedit: immo vero, pro nostris flagitiis, pro nostris criminibus, pro nostra turpitudine, cum ipse innocentissimus esset, neque quidquam aut admisisset umquam aut admittere potuisset, ultro se cruciandum occidendumque exhibuit. Quæ quidem cum à nobis audiuntur, cum leguntur, cum celebranda proponuntur, quo tandem animo esse debemus, Beatissime Pater? quo pacto dolorem dissimulare, quomodo lacrymas continere possumus? quo vero ingenii flumine, qua copia dicendi, quanta vi eloquentiæ, ad explicandum divinæ Crucis mysterium, opus esse censemus? Non enim nunc aut Gavianam crucem, ut Tullius; aut Cæsaris necem, ut Maro; aut Principis alicujus mortem, ut veteres sæpe fecere, deploramus aut describimus: sed eam Crucem, in qua Christus, Rex regum, Princeps principum, verus Deus, Deique filius, ab iis ipsis, quos creaverat, quos legibus erudierat, quos innumeris beneficiis affecerat, quorum denique causa factus homo, ad homines venerat, contra jus fasque omne crucifixus est. Quam quidem mortem, & cælum & sol & sidera & elementa & creata universa luxerunt. Hanc vero cum nulla vis eloquentiæ attingere, nullum ingenii acumen penetrare, nullius mentis amplitudo comprehendere aut complecti queat; & tamen ipsa diei celebritas, demandatique nobis officii necessitas, nos cogat non tacere: ab autore omnis ingenii, omnis eloquentiæ, initio dicendi, opem suppliciter implorabimus, ut, quod de ipso ad ejus gloriam dicere statuimus, de ipsius potissimum, quantum ipse expedire novit, in nos munere ac liberalitate proveniat; & qui suam ex infantium & lactentium ore laudem perficit, nobis, in suo nomine congregatis, de se aliquid non indignum dicere cupientibus, adesse dignetur. Quoniam autem & altissimum Crucis mysterium, & Christum in Cruce pendentem hodie celebramus, ipsam potissimum hoc carmine Crucem venerabimur:

*Supplicium servorum olim, nunc gloria regum,
Mors olim miseris, nunc data vita reis,
Cruce, solium, currusque Dei, spes unica mundi,
Sis via, sis nostra porta salutis; Ave.*

Cum univēsa Salvatoris nostri vita, tum ejus in primis Passio, Beatissime Pater, nobis non modo exactissime cognoscenda, verumetiam, quoad fieri potest, perfectissime imitanda est; ut, quemadmodum Christus non solum præceptis nos saluberrimis erudivit, sed sanctissimis quoque exemplis instituit; ita nos, & quæ docuit, fideliter retineamus, & quæ gessit, diligenter imitemur. Propterea enim docuit, ut sciremus; propterea gessit, ut ageremus. Quæ duo nobis per Moysen mystice significat, dicens: *Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Quamquam autem univēsa ejus, ut dixi, vita, (quippe, quæ omni virtutum ac perfectionum genere consummatissima fuerit) nobis perdiscenda atque imitanda est; ejus tamen in primis Passio, quæ cumulum quendam virtutum perfectionumque omnium, utpote postrema ejus vitæ pars, complexa est, nobis, cum in reliqua vita, tum hoc potissimum tempore, ad memoriam revocanda, & ad imitationem proponenda est; dicente Petro Apostolo: *Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus.* Nam, si paupertatis exemplum quærimus, nudatum hodie Salvatore, & omni terræ habitatione destitutum, in Cruce sublimem, ipsum etiam caput ubi reclinet non habentem, conspicimus. si pudicitiae testimonium poscimus, eum, Matrem virginem, virgini discipulo, commendantem, audimus. si obedientiae formulam desideramus, eum non modo Deo Patri, sed pessimis quoque ac vilissimis hominibus, usque ad mortem obsequentissimum intuemur. si liberalitatem in eo beneficentiamque requirimus; eum non lacrimas modo, sed sanguinem quoque ipsum, salutis nostræ gratia, passim effundentem, immo etiam corpus atque animam, rerum omnium carissimam, salutis nostræ donantem, cernimus. si clementiam in eo & animi magnitudinem postulamus, eum pro inimicis orantem, latronique ignoscentem, videmus. Quæcumque denique virtus, quæcumque animi perfectio, aut

reperiri in homine aut desiderari potest, ejus in Christi Passione clarissimum nobis exemplum ostenditur. Quæ quidem omnia si ego oratione prosequi vellem, nullus esset dicendi finis omnino. Sed, quoniam ego, apud sapientissimum Pontificem, Senatumque doctissimum, verba facio, quem docere ex hoc loco nec possum nec debeo; ut demandatum mihi munus quoquo modo expleam, ex infinita illa virtutum multitudine, quas hodie nobis in Passione Salvatoris discendas imitandasque proposuit, quatuor tantum, quæ & ad cognoscendum dignissimæ, & ad imitandum aptissimæ, mihi visæ sunt, commemorabo: summam ejus Iustitiam, Caritatem singularem, inauditam Humilitatem, Patientiam incredibilem, vereque divinam. Neque etiam has ipsas universas explicabo: non enim omnia, aut ego dicere, aut tu, Beatissime Pater audire, unquam posses: sed ex singulis paucissima tantum, & quæ optima & commodissima videbuntur, perstringam. Tu, tua sapientia, ex his, quæ dicam, cetera facile deprehendes.

Ac de Iustitia quidem dicere cogitanti, illud præfari libet, me de Christi virtutibus, non quidem absolutissime, ut par esset, quasi de divinis, (nam id quidem nemini mortalium arbitror posse contingere) sed quasi de humanis, leviter atque humano more locuturum. Atque in hac quidem virtute cum multa præclara atque admirabilia sint, quæ in divinam laudem referri queant; illud in primis & maximum & maxima admiratione dignum occurrit, quod Deus hominem, à se creatum, in sua potestate constitutum, sibi à suo nequissimo servo versutiis dolisque subtractum violenterque detentum, cum ex ejus manibus eripere jure suo & deberet & posset, redimere tamen ingenti pretio maluit. Quid enim, ut verum fateamur, juris in conditum paullo ante hominem Diabolus habebat? immo, cum ipse, & ab eodem Deo paullo ante conditus, & ejusdem Domini, vellet nollet, servus esset, quid in illum habere juris poterat? At peccaverat, inquit, homo, & seipsum Diabolicæ ditioni subdiderat. Primum ego hoc à te requiro, Diabole, (tecum enim mihi modo res est;) quis tibi hoc juris in hominem dederat, ut eum dolis præripes, circumvenires, falleres?

An alienum eum servum esse nesciebas? Quæ tibi in alienum servum potestas? An te quoque servum, & ejusdem Domini servum esse, non memineras? Debebat certe te id satis abundeque docere casus tuus. Quod si es ejusdem Domini servus, eique etiam tuo scelere invisus atque odiosus eras, quæ tibi in alieno regno potestas? quod tibi in alienum servum, immo in tuæ servitutis socium, adhuc innocentem, suoque Domino parere cupientem, jus erat? Sed permittamus tibi, ut eum invidia & malignitate tentares, neque, unde tu cecidisses, ibi consistere hominem patereris; fateamur, peccasse hominem, & supplicium meruisse: quis, obsecro, eum tibi puniendum cruciandumque tradiderat? quis te ejus delicti vindicem & carnificem fecerat? Nonne igitur Deus servum suum, in suo regno, à suo servo, per invidiam circumventum, diuque detentum, jure optimo ex ejus manibus eripere poterat, immo vero, etiam debebat? Quod quidem si fecisset, quis posset aut, de eo, jure conqueri aut eum injustum appellare? Noluit tamen jus suum in suos; ut poterat, exercere justissimus Deus; sed officii plurimum apud se remanere placuit: &, quem sibi suo jure vindicare poterat, eum redimere pretio persoluto maluit.

Quam vero mirabiliter, quam decenter, quam cumulate redemit? Ita ut, neque hominum, neque angelorum quisquam, non dico explicare aut scire, sed ne cogitare quidem, tantam divini consilii altitudinem unquam potuerit. Debebat homo pro seipso satisfacere, sed non poterat; poterat Deus, sed non debebat. Hic attende summum consilium, inscrutabile sacramentum, incomprehensibilem divinæ providentiæ rationem. Conjunxit utramque naturam Deus ineffabili illo ac divino nexu; atque ita conjunxit, ut, quod est omnium mirabilium maxime mirabile, una in ambabus persona consisteret; &, quod impossibile videbatur, unus atque idem pro universo humano genere satisfacere & deberet & posset. Quid, quod eisdem rationibus, quibus delictum admissum fuerat, ne qua justitiæ pars deesset, satisfecit? Primus enim parens inobedientia atque elatione deliquerat, Christus obedientia atque humilitate expiavit:

ibi mulier perditioni initium, hic mulier initium redemptioni dedit: illa peccato divinas execrationes, hæc innocentia divinas pollicitationes, sive (ut vulgo dicere solemus) benedictiones, meruit: illa serpentis voce decepta est, hæc Angeli voce concepit: illa denique virum nocentem fecit, hæc filium peperit innocentem. Adam porro comedendo peccavit; Christus jejunando peccata delevit: ille per letiferum interdictæ arboris lignum a serpente superatus est; hic, per salutare sibi oblatae Crucis lignum, serpentem, acerrimum humani generis hostem, superavit. Quid plura? ille sibi & posteris, sua morte, mortem attulit; hic & mortuos & morituros omnes, unica sua morte, liberavit; atque ita liberavit, ut æternam omnibus vitam beatitudinemque conferret. Quid, obsecro, in hac redemptione justius, ab ipso etiam Diabolo, aut peti aut desiderari posset? Quid, si ipse pro tribunali sederet, aliud vel ab homine vel à Deo ipso postulare auderet? Verum hæc nobis, Beatissime Pater, profecit: nobis, inquam, hæc est collata justitia: nos, cum hæc ageret, Salvator adspiciebat; nos erudiebat; nos ad suam imitandam justitiam provocabat. Cum enim ipse talem se, in redimendo humano genere; etiam adversus hostem ac servum suum Diabolum, exhiberet; qualis tu, ceterique Pastores, in hoc grege servando atque alendo, esse debeatis, præscribebat. Sed de Iustitia satis est dictum.

Venio nunc ad Caritatem, qua ipse non modo mortales, ut in virtutibus aliis, sed, quod incredibile dictu est, & ipsam Caritatem superavit. Quamvis enim eam hominibus, ipso suo adventu, ita ostendisset, ut nulla major ei veniendi causa videretur existisse; quamvis eam in universo vitæ cursu ita omnibus declarasset, ut nemo ejus expers atque immunis esset: eam tamen, hodierno die, tantis tamque illustribus argumentis patefecit, ut, quæ antea fecerat, omnia nulla fuisse posses existimare. Quale enim, obsecro, aut quantæ Caritatis fuit, quod, in suprema illa mystica cœna, corpus & sanguinem suum, novo quodam & ineffabili instituto, discipulis omnibus impertivit, atque ita impertivit, ut ad posteros quoque omnes, incredibilis illa suæ divinitatis diffusio & communicatio

municatio propagaretur! Magnum quidem fuerat magnæque bonitatis & Caritatis argumentum, hominem sibi similem creare, creato universa subicere; majus, captum venundatumque redimere; maximum, ejus gratia mortem subire. se vero singulis totum quotidie tractandum, vescendum, immolandumque tradere, quo tandem Caritatis gradu statuum? quantæ magnitudinis esse dicam! Desunt, Beatissime Pater, tantæ rei explicandæ accommodata vocabula; desunt ad ea excogitanda humani vires ingenii; vincitur sermo, rei magnitudine: quidquid de ea vel dici lingua vel mente comprehendere potest, multo re ipsa minus atque inferius est. Quamquam autem, in hac virtute, multa præclara atque admirabilia sunt, quæ ego, tum quia tibi nota esse arbitror, tum quia ad cetera propero, ne te diutius detineam, consulto relinquo; illud tamen silentio præterire non possum, quod Salvator proditorem suum, quem & antea noverat & aliis indicaverat, ut à scelere revocaret, eodem, quo ceteros, suæ divinitatis munere impertivit, moxque ad se cum militibus, ut osculo proderet, venientem, non modo non est aversatus, sed blandis quoque vocibus appellavit, & benigna fronte suscepit. O novam inauditamque Caritatem! ô ingentem humanæ salutis ardorem! quis hoc factum umquam, post hominum memoriam, aut audivit aut legit? quis fieri ab homine posse existimavit? Proditurum sciebat; & convivam esse patiebatur: invisum se illi noverat; & ei se ultro ingerebat: videbat prodentem; & amicum appellabat. Tu vero, iniquissime ac perfidissime Iuda, tam multis, tam claris ejus in te amoris signis argumentisque perspectis, quo tandem animo rem tantam aggredi, tantum scelus concipere, tam impium facinus audere, tam dirum nefas perpetrare potuisti? Num tui officii, cum hæc faceres, memor eras? Num tuæ vitæ salutique prospiciebas? Num ejus in te benevolentia meritorumque memineras? Sed, ut tunc illo collegio, ita nunc hoc Pontifice, hoc Senatu, indignus es. Redeo igitur ad Salvatorem, cujus quidem dum singulas ab eo res hodierno die gestas contem-
plor, nihil invenio, in quo non ejus caritas singularis eluceat. Quæritur à militibus, & seipsum indicat: inven-

tus, iterum quæritur, & iterum quærentes se docet; prostratos erigit; incitat trepidantes; capientes hortatur; curat vulneratos: discipulos à sui defensione prohibet. Ductus vero ad Pontificem, & labentem Petrum confirmat, & verberantem ministrum coarguit; & , quis ipse sit, intrepide confitetur. Quæ quidem omnia, ab uno eodemque Caritatis fonte procurrunnt, ab incredibili nostri liberandi ardore proficiscuntur. Sed singula prosequi oratione non possum: extrema tamen illa, quæ in Cruce positus gessit, tacere non valeo. Pendebat in Cruce, manibus pedibusque confixis, omnium naturarum conditor, omnium seculorum princeps, omnium mortalium salus: utrimque latronibus scriptus erat. hinc eum Scribæ & Pharisei, maledictis & convitiis, insectabantur; hinc vulgus ei dira imprecabatur; inde milites ei certatim illudebant. Inter hæc ludibria, inter hos cruciatus, quæ vox ejus audiebatur? *Sitio*. Quæ, inquam, vox ejus audiebatur? *Pater, ignosce illis; quia nesciunt, quid faciant*. Quid tibi, obsecro, istæ voces volunt? quid hi clamores, Beatissime Pater, significant? In Cruce pendet; & de siti cogitat: vix animam tenet; & potum affectat: de morte certissimus est; & vitam sustentare desiderat. Profecto non hoc sitit, non hoc affectat, non hoc desiderat. Quid igitur sitis, fons inexhauste, qui, te universam omnium sitim, tua illa perenni & in vitam æternam scaturiente lympha, in perpetuum exstincturum, es pollicitus? Nostram profecto salutem sitis: nostram redemptionem affectas: nostram reconciliationem. incredibili ardore desideras. Altera vero vox illa, quæ veniam hostibus implorat, quantæ, obsecro, caritatis est? Magnum est profecto, inimicum non odisse: multo majus, amare: quid, beneficiis prosequi? Hoc qui faciat, non ego hunc summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. Postremo vero, dulcissima illa Matris & discipuli commendatio, quam vehementem, quam castum in utrumque amorem indicat! exhalabat animam, & Matris ac discipuli curam non remittebat: seipsum non curabat, & de suis sollicitus erat. O inauditam pietatem! ô caritatem incredibilem, vereque divinam! ô rem omnibus filiis, omnibus amicis imitandam! Nullum officii genus Salvator

vator, noster in quemquam prætermisit : nullum in omnes perfectæ caritatis indicium non exhibuit ; adeo, ut alteri & latronibus, veniam postulanti, in extremo spiritu positus, beatitudinem largiretur. Quid hoc majus, quid admirabilius cogitari potest, ut eum, qui vitam in sceleribus consumsisset ; ibique ad ejus ignominiam esset collocatus, orantem exaudiret, se commendantem susciperet, veniam postulantem, non modo veniam, sed gloria quoque & immortalitate dignum judicaret ? Hæc Salvatoris nostri caritas est, Beatissime Pater : hæc ejus institutio, nobis, non modo plurimis & clarissimis ut vides exemplis, sed præceptis quoque frequentissimis atque artissimis, commendata. Hanc nos, si Christi memores, si imitatores, si denique Christiani, esse volumus, & inter nos fidelissime retinere & usque ad inimicos extendere ac propagare debemus.

Sequitur Humilitas, virtutum omnium præstantissima, Christianis hominibus maxime propria, veteribus pane ignota. Eam enim Christus, non modo vivens ac moriens, & servavit & docuit, verumetiam nascens ex materno utero secum attulit. Ante omnia enim divinæ naturæ sublimitatem, usque ad humanæ sæcis abjectionem depressisse, quantæ, obsecro, humilitatis fuit ! quis potest hoc verbis prosequi ? quis mente aut cogitatione concipere ? Venturus porro ad homines homo, virginem quidem, sed humilem, seni pauperi desponsam, matrem deligit. Nascitur Rex omnium seculorum, non in regia aliqua vel civitate vel domo, sed in humili obscuroque oppidulo ; in sordido atque immundo jumentorum stabulo. Excipitur, non ab ingenti servorum multitudine, in auro & purpura, sed à sola Matre, in scæno, vilique palliolo. Omitto infantiam ejus & pueritiam, in fuga, exilio, & trepidatione transactam. Taceo adolescentiam, parentum inopiæ imperioque subjectam. Non explico reliquam vitam, in summa paupertate, sine servis, sine domo, sine pecunia, nunc in navi, nunc in solitudine, tum inter piscatores, tum inter publicanos & infames homines, magna ex parte traductam. Prætereo de industria labores, contumelias, jurgia, ludibria, & innumera pericula ; quæ mortalibus erudiendis
perpeſſus

perpeſſus eſt. Paſſionem enim nunc ejus , non vitam narro : neque volo te , Beatiffime Pater , noſtra diutius oratione detinere. Venio ad ea , quæ noſtræ institutionis propria ſunt. Moriturus Dei filius pro mortalium omnium ſalute , non humillimum obſcuriſſimumque oppidulum , ut naſcens , ſed illuſtriſſimam totius Iudææ civitatem , in medio pænæ terrarum conſtitutam , toto orbe notiſſimam clariſſimamque , delegit ; ut , quos ejus ortus latuerat , obitus ſaltem non lateret. Num ſuam fuorumque , cum id faceret , infamiam timuit ? immo vero , appetiit. Num de eorum , quos docuerat , quos ad ſe converterat , fide aut conſtantia dubitavit ? immo , ita demum confirmari arbitratuſ eſt. Quo vero pacto Hieroſolymam inorturus intravit ? quaſi ad triumphum , non ad mortem , accederet. Intuere , quaſo , Beatiffime Pater , atque oculis ſubjice , triumphantis Salvatoris ingreſſum. Inſidet , non albis quadrigis , auro purpurave conſtratis , ſed viliffimæ aſinæ , brevi diſcipulorum pallio velatæ. Præcedunt eum , non Senatorius atque equeſter ordo , Imperatorem colaudans , ſed innocens puerorum turba , *Hofanna* clamantium. Subſequitur , non armatus exercitus , ſed imbellis mulierum diſcipulorumque multitudo. Hic eſt noſtri Imperatoris ingreſſus ; hæc pompa triumphantis. Quid Cœna illa Paſchalis ? quam paſca ! quam moderata ! quam humilis ! Quid illa poſt Cœnam pedum lotio ? quantam nunc etiam audientibus admirationem affert ! Surgit à Cœna , Deus occultus , homo manifeſtus ; humilitate & majeſtate pari ; deponit pallium ; linteo præcingitur ; aquam poſcit ; ad ſingulorum ſe diſcipulorum pedes ſubmittit ; lavat ſingulos diligenter ; inter quos etiam à proditore non abſtinet. O inauditam omnibus ſeculis Humilitatem ! ô virtutem mortalibus antea prorfus ignotam ! ô rem , admirandam omnibus , paucis imitabilem ! Quis hoc Regum , quis Principum , immo , quis mortalium omnium , ante id tempus , aut facere aut cogitare unquam potuit ? Exprimere animus verbis admirationem tantam non poteſt ; non poteſt tantam Humilitatem lingua mortalis explicare. Sed , dum in his hæreo , quaſi hæc maxima ſunt , majora non video. Quid enim lotos diſcipulorum pedes commemoro ? Vide , quaſo ,

quæso, Beatissime Pater, eum, se ad osculum usque pro-
ditoris inclinantem: vide eum, se hostibus capiendum,
ligandum, irridendumque ultro permittentem: vis vide-
re, quam ultro? prostratos ab eo unica voce tot armatos
milites, atque ab eodem erectos confirmatosque conside-
ra. Vide, inquam, quam submisse Pontifici maximo Sa-
cerdotibusque respondeat, quam humiliter cum Prætorè
colloquatur, quam serviliter inter milites commoretur.
Quæ quidem omnia, ne te morer, consulto prætereo.
Illud, quod Humilitatis caput est, præterire nullo modo
possum; quam abjectum, quam ignominiosum, quam vile,
pro mortalibus, mortis genus elegerit. Crux olim
fugitivis tantum & servis, aut furibus & latronibus, pa-
rabatur: at hanc potissimum humani generis redemptor,
omnis Humilitatis autor, ne quisquam eam in posterum
horreret, assumpsit; atque ita assumpsit, ut nullum in ea
probrum, nullam ignominiam, nullum dedecoris aut lu-
dibrii genus declinaret. Pendebat sublimis in altissima
Cruce, Dei filius, cæli terræque parens ac Dominus,
omnium seculorum ac gentium Rex & Princeps sempiternus:
pendebat, inquam, in celeberrimo terrarum emporio,
in clarissima Iudææ civitate, in editissimo Calvaria
vertice, ubi de damnatis supplicium sumi mos erat.
Pendebat vero, inter duos latrones constitutus, spectante
Matre, suisque omnibus, spectante ingenti Iudæorum
ceterarumque gentium, quæ eo convenerant, multitudine.
Ne quid vero ad ignominia cumulum humilitatisque
deesset, maxime solemnè totius anni die imminente,
Cruci affigi voluit. Quid, obsecro, humilius, quid igno-
miniosius excogitari potuit? Ut nos, & ab aeterna servi-
tute liberaret, & Deo subjectos, nostræ salutis gratia, red-
deret; servilem, atque abjectam mortem, libertatis autor
subire non dubitavit. O mira, & incredibilis Salvatoris
mansuetudo! & divina ineffabilisque benignitas! Ut ex
servis liberos ac beatos faceret; Deus, & servus & miser
effici non dubitavit. Hæc est illa Humilitas, quam ipse no-
bis in Evangelio tam sæpe commendat; quam suo exem-
plo tantopere discendam nobis imitandamque proponit.
Hæc est, quæ & Deum è cælo advexit in terram, & homi-
nem è terra in cælum evectura est. Sed de Humilitate satis.

Huic

Huic conjuncta patientia est: quæ una, ex iis, quas proposuimus, virtutibus est reliqua. De qua quidem, quoniam multa jam, cum de Humilitate ageremus, sunt dicta, & ego ad finem propero, (video enim me jam pridem abuti benignitate tua, Beatissime Pater,) quædam quæ ejus virtutis propria sunt, paucis absolvam. Nam, ut omittam, quam multa in tota vita omnis generis incommoda, probra, pericula, & quam patienter, Salvator pertulerit; qualem se, cum à militibus caperetur, cum ad Sacerdotum principem duceretur, cum ab illo interrogaretur, exhibuit! quam multis eum contumeliis, jurgiis, ludibriis, ab inimica atque invida & odium explere cupiente multitudine; affectum fuisse existimas? Videre videor crudelissimos homines, omnem feritatis atque insanix vim, in unum certatim effundentes. Alii enim eum rapere; alii post tergum ligare manus; alii vultum colaphis cædere; alii pectus ac renes verberare; hi hominem sputis fœdare; illi jurgiis ac maledictis insectari; ipse tamen omnia patientissime perferre ac pati. Præ nefas! ubi mansuetudo? ubi ratio? ubi lex? ubi ordo naturæ? Capitur invisibilis, tenetur inpalpabilis, ligatur incomprehensibilis, trahitur immutabilis: & qui nullam vim sentire potest, ab omnibus passim verberatur, conspuitur, cæditur: & tamen nullam in quemquam vocem emittit: immo omnia non modo patientissime, nostra causa, verum etiam libentissime, tolerat. Verum hæc parva admodum & exigua sunt. Quid, quum prætorianis militibus traditus atque in prætorium ductus est; quam multa, bone Deus, quam indigna, quam nefaria perpeffus est! Propone tibi ante oculos, obsecro, Beatissime Pater, Deum ipsum, mundi autorem, totius naturæ parentem, hominum creatorem, salvatorem, redemptorem, ab iis ipsis, quos creaverat, quos redempturus venerat, captum, vincitum, accusatum, damnatum, irrisum, consputum, verberatum: propone tibi, inquam, Regem seculorum, cæli terræque Principem, futurorum bonorum Pontificem, tabernaculum non manu factum, inter sceleratissimos milites constitutum, spinis coronatum, cocco indutum, ab aliis per ludibrium Regem salutatum, ab aliis pulsatum arundine, ab aliis omni maledictorum

storum

etorum genere laceffitum, omnibus denique injuriis contumeliisque expositum, omnia tamen æquissime ac mansuetissime tolerantem. Sed parum dico, cum Deum ab hominibus hæc omnia perpeffum esse dico. Non est tantis injuriis expleta crudelitas: non est impietas satiata: immo non nisi hausto demum divino sanguine satiari potest. Nudatur ergo decorum Christi corpus; & membra, etiam Angelis verenda, coram sceleratissimis hominibus deteguntur. Ligatur ad columnam mansuetissimus agnus; atque à validissimis crudelissimisque militibus diu, omni ex parte, virgis durissimis cæditur. Pro dolor! cædebatur virgis in medio Hierosolymæ foro, à sceleratissimis hominibus, innumerabili spectante multitudine, Salvator mundi: & tamen nulla, inter crepitus doloremque plagarum, ejus omnino vox audiebatur. O invictam Patientiam! & mansuetudinem incredibilem! Ego quidem, eam quibus verbis exprimam, non reperio. An nondum tua, Judææ impie, satiata crudelitas est? Ego quidem hæc sine multis lacrimis referre non possum: tu ea siccis oculis spectare potuisti? ego, hæc ore pronuntians, ingenti pudore afficior: tu, cum ea tuis manibus perpetrare, non erubuisti? Sed, quid ebs non erubuisse, aut non commotos esse, conqueror? utinam, utinam iis cruciatibus eorum contenta fuisset impietas: utinam se his crudelitatis finibus eorum sævitia continuisset. Verum non, nisi visa demum nece, novit feritas insana consistere: non, nisi ad interneccionem sæviat, potest odium crudele satiari. Quid igitur tibi ultra petendum, quid faciendum restat, impietas? *Crucifigatur, crucifigatur*, inquit. O vox impia! ò perversa voluntas! ò feritas inexplebilis! Facinus est, vincere Deum; scelus, ludibriis afficere; parricidium, virgis cædere: quid dicam, in Crucem tollere? Verbum satis dignum, quo tam nefariam rem appellem, Beatissime Pater, non reperio. Tollitur igitur in Crucem, plagis innumeris affectus, & cruorem toto corpore manans, patientissimus Iesus: manus pedesque, vix reliquo corpori, præ multitudine plagarum, hærentes, clavis durissimis confodiuntur: hiat undique vulneribus; totus doloribus, & cruciatibus deficit: & tamen iis omnibus Judæorum impietas adhuc

contenta non est; insultat etiam confixo; maledictis & amarissimis verbis illudit: *Alios*, inquit, *salvos fecit*, *seipsum non potest salvum facere*. Lacrimas, cum caderetur, paullo ante, non tenebamus: quid nunc, cum Cruci affixum cernimus, facere tandem debemus? Si hæc non ad Pontificem clementissimum, non ad religiosissimum Senatum, non ad Christianos fidelissimos; denique, si non ad homines, sed ad bestias; & ut longius progrediar, si hæc non Romæ, sed, in aliqua deserta solitudine, ad saxa & scopulos loqui & deplorare vellem, nonne & muta & inanimata omnia, tanta ac tam indigna rerum atrocitate, commoverentur?

Quali igitur nos in Salvatorem nostrum animo esse debemus? Propone tibi nunc, Beatissime Pater, immensum, clavrum manus ac pedes trajicientium, dolorem; propone pendentis cruciatum: imaginem confixi parumper intuere. Erat inter latrones medius, in altissima Cruce confixus, Dei filius; hinc à Matre & à discipulis deflebatur; inde à sacerdotibus & scribis lacerabatur: milites eum potus amaritudine cruciabant; latro vocibus insectabatur: inscriptio, ludibrium doloremque augebat: vulgus de eò varie loquebatur. Inter hos dolores, inter hæc tormenta, quæ nam, obsecro, voces illius erant? num quemquam accusavit? num coarguit? num, ea se inique ferre, num, illis iratum esse, ostendit? Minime. *Quid ergo ait? Pater, ignosce illis: quia nesciunt, quid faciant.* O vox summæ patientiæ, summæ clementiæ, summæ mansuetudinis! Cum innocentissimus sis, te à scelestissimis hominibus, contra jus fasque omne, comprehendere, vinciri, accusari, damnari, corripere, cædi, atque in Crucem agi, permittis. tu vero hæc omnia, non modo patientissime toleras, verum etiam, ut ea illis condonentur, affectas. Illi te accusant, tu eos excusas: illi damnant, tu conaris absolvere: illi execrantur, tu bene precaris: illi tibi necem inferunt, tu pro eorum vita Patri supplicas. *Quid*, obsecro, ad hanc mansuetudinem, ad hanc patientiam, addi potest? immo, quibus hæc verbis, non dico extolli, sed æquari aut pronuciari, satis queunt? Nullus eloquentiæ stuvius, nulla vis dicendi, nulla humana vox, nulla mortalis lingua, hæc consequi umquam posset. Vbi

mare

mare illud eloquentiæ Tullianæ ? ubi torrēns fluvius Demosthenis ? Nunc profecto muti essetis ambo ; & vestra lingua torpesceret. Qua vero de causa tot dolores , tot cruciatus , tam indignam necem , ille , qui tam innocens est , Deus , ut pateretur , adductus est ? Nostra profecto causa , nostra , inquam , causa , Beatissime Pater , ut hæc omnia pateretur , adductus est. Nostra scelera , nostra flagitia , eum in Crucem egerunt : nos omnium dolorum , omnium cruciatuum illi autores sumus : nobis comprehensus , nobis accusatus , nobis damnatus , nobis cæsus , nobis denique in Crucem actus est. Quid vero à nobis exigit , Beatissime Pater ? nisi id , quod nobis maxime expedit ; quod nos ultro illi offerre deberemus : ut sobrie , caste , & pie vivamus : ut fidem , justitiamque servemus : ut ejus & præcepta fideliter retineamus & exempla constanter imitemur. Quæ quidem omnia , si volumus , neque nos ipsos valde amamus , & facillima nobis & commodissima sunt.

Obediamus igitur , Beatissime Pater , Deo , nobis tam juste , tam benigne , tam utiliter imperanti. Tam multa pro nobis & tam patienter tolerantem , quoad possumus , imitemur. Servemus in proximos atque æquales , quam ipse non dubitavit in servum atque hostem servare , Iustitiam. Caritatem , quam ipse usque ad inimicos extendit , omnibus veram sinceramque exhibeamus. Neque pudeat nos , cum homines simus , hominibus ministrare , quando etiam Deus ipse hominibus ministravit. Nec obsecro , pauperes atque humilis fortunæ homines fastidiamus ; cum Salvator ipse , & pauperrimus & humillimus semper fuerit. Remittamus adversariis nostris injurias ; cum sciamus , illum pro inimicis atque interfectoribus supplicasse. Quæcumque denique acciderint adversa , æquo animo toleremus : cum illum tam multa , tamque indigna , nostra causa , perpessum esse , meminerimus. Quæ quidem omnia si nos , ut debemus , & possumus , præstiterimus ; & Christus suæ Passionis amplissimam gloriam , & nos nostræ imitationis fructum uberrimum & cumulatissimum reportabimus.

D I X I.

K

L I P.

LIPPVS AVRELIVS
 BRANDOLINVS,
 AVGVSTINIANVS EREMITA,
 B. P. AC DOMINO NOSTRO
 ALEXANDRO VI,
 PONT. MAX.

Salutem in Domino & felicitatem dicit.

VM apud B. tuam, proxime in Parasceue, Orationem de Salvatoris nostri virtutibus habuiffem, tu eam, pro tua singulari benignitate, & tunc absente me & postea presente, tibi ita placere ostendiffi, ut mihi, & per nuntios & coram, gratias non semel ageres. Quod quidem quanta humanitatis sit, ut tantus Pontifex, Christiana religionis Princeps, Christi in terris Vicarius, humillimum atque indignissimum hominem audiat, collaudet, accersat, gratias prosequatur, dici oratione non potest. Quibus quidem rebus tametsi ego indignus sum, gaudeo tamen, mihi potissimum contigisse, ut in me tanta tua mansuetudo eluceret. Cupiens itaque tua Beatitudini meum animum aliquo, vel levi, officio significandi, & tenuitatis mea conscius, cum neque haberem quod offerrem, neque vellem vacuus ad sanctissimum tuum conspectum accedere; eam ipsam, quam habueram, Orationem tua Mansuetudini legendam obtuli: ratus, me tibi rem non ingratham facturum, si, quod tibi semel auditum quasi eminus placuiffet, cominus legendum atque habendum traderem. Neque dubitavi, ne, exacto jam suo tempore,

tempore, gratiam novitatis amisisse oratio videretur; cum soleant, qua semel placuerunt, etiam repetita non displicere, & tua Beatitudini oblata res sacra, ut hostia, qua Deo offeruntur, semper tempestitiva sint. Neque etiam maximi tui aut acumen ingenii aut severitatem iudicii veritus sum, quod plerique scriptores vereri solent; cum quasi vadem habeam testimonium ac praedictum tuum, nec putem, quod semel placuit, displicere jam posse. Accipe igitur exiguum quidem, & tua magnitudine indignum, munus, sed nostri erga te optimi animi certissimum pignus, nostraque servitutis quasi validissimum auctoramentum: eoque animo nostram hanc oratiunculam accipe, quo Deus duos vetule obolos dicitur suscepisse. Cum enim Principes dare magis deceat quam accipere, quippe qui dando beatiores ac Deo similiores fiant; si quid ipsi ab aliis accipiunt, ipsius Dei exemplo, & dantis animum debent librare, non munus, & pro exiguis maxima amplissimaque referre. Quarum rerum si ego à tua Beatitudine alteram impetra- vero, ut studium atque animum nostrum non spernas, utramque me impetrasse existimabo. Cum vero aliquid otii nactus fuero, ut me ad scribendum referre queam, dabo operam, ut intelligas, quantum tibi debeam, quantique semper tuam Beatitudinem fecerim. Tu interea Christianam Rempublicam, ut facis, & defende & conserva; nostraeque exiguitatis, cum licet, te memorem esse non pigeat. Vale.

IACOBVS GORSCIVS
 STANISLAO GORSKI,
 CANONICO ECCLESIAE
 CRACOVENSIS,
 MECOENATI SVO,
 S. P. D.

Rationem Aurelii Lippi, cuius mihi Reverenda Paternitas tua copiam fecit, perlegi diligenter. Quam quidem orationem utrum argumenti gravitas an elocutionis splendor plus commendet, haud facile dictu fuerit. Numquam equidem ego, in hoc genere, nec verbis ornatorem nec argumento graviolem, nec pietate instructiorem, nec lectore Christiano digniorem, orationem legi. Nam, si verba ejus totaque eloquendi & elegantia & copia spectetur, non ab Aurelio Lippo, sed à M. Tullio; si materiam & argumentum, non ab homine nostri temporis, habita esse videbitur. Nam & pectus, non humanis doctriinis inflatum, sed spiritu Dei ac pietate plenum; & linguam non luxu verborum tumidaque jactantia, sed oratione pura, casta, & eleganti, instructum præ se fert Aurelii. cui viro, nec pietatis studia nec dicendi puritas atque elegans oratio

tio defuerit. *Quæ cum viderem, nolui, nec le-*
ctorem pium, nec adolescentem dicendi studiosum,
ejus lectione fraudare. sed mox cum nostro Laza-
ro typographo, viro optime, de Repub. Christiana
Et litteraria, merente, egi, ut eam quamprimum
typis excusam in publicum daret. Quod ille, ob
eas ipsas causas, quibus ego adductus sum ut se-
cum ea de re agerem, non gravate suscepit. Quæ
quidem oratio, quoniam opera tuæ Reverendæ
Paternitatis ab interitu conservata, T. R. P. post
Aurelium, à quo scripta est, alterum autorem
merito agnoscit, tuæ R. P. sub nomine in publi-
cum merito prodit. Bene valeat R. P. T. Et, con-
servandis hujusmodi ingeniis hominum, non de-
fatigetur. Datum ex ædibus nostris Collegii ma-
ioris, in Academia Cracoviensi, Kal. Iunii,
Anno Christi nati CIO IO LXI.

HERMOLAVS BARBARVS
LIPPO BRANDOLINO

S. P. D.

*C*ognitus mihi pridem fama
Lippus. extemporalis in ho-
mine facundia. oratione tam
prosa, quam versu, clarus. ur-
banitas in eo tanta, ut nec le-
por in differendo, nec candor in judican-
do, desiderari posse videatur. Numquid
te non delineo? non ad unguem exprimo?
An, quia procul ab Vrbe sum, propterea
contueri te non possum? aut auris plerum-
que non oculi vice fungitur? Iam episto-
la, quam nuper ad me de honoribus meis
scripsisti, ecquid non ejusmodi est, ut in
ea conspiciari totum te mihi liceat, qualis
ingenio, quantus eruditione, sis, velut in
speculo reluceat? Nihil ista contemplatio-
ne certius optari potest: ipsa frons, ne in-
spectoribus quidem semper comperta, fal-
lit; imago mentis, & animi monumenta,
numquam, nam & tu me de Themistio
novisti.